

0058 - 67960

อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในงานส่งเสริมสันติภาพในกรุงเทพมหานคร

THE INFLUENCE OF FAMILY AND RELIGIOSITY TOWARDS PEOPLE PARTICIPATION
IN ACTIVITIES FOR PEACE PROMOTION IN BANGKOK.

โดย

นางสาวมนธิภา ยิ้มย่อง

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารสังคม บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

พ.ศ. ๒๕๕๗

ISBN ๙๗๔-๗๑๔๕-๙๓-๖

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

สารนิพนธ์ อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งเสริม
สันติภาพในกรุงเทพมหานคร

The Influence of Family and Religiosity Towards People Participation in
Activities for Peace Promotion in Bangkok.

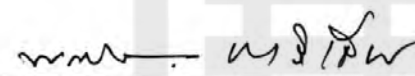
ชื่อนักศึกษา นางสาวนริศา ชัยย่อง

รหัสประจำตัว ๔๕๖๐๐๔

สาขาวิชา การบริหารสังคม

ปีการศึกษา ๒๕๔๖

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ได้ตรวจสอบและอนุมัติให้
สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

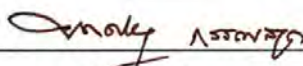
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณราย แสงวิเชียร)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

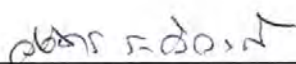
อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.เสาวนิจ นิจนันต์ชัย)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ขัตติยา กรรณสูต)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วิจิตร ระวังวงศ์)

สารนิพนธ์ อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งเสริมสันติภาพ : ในกรุงเทพมหานคร

The Influence of Family and Religiosity Towards Participation in Activities for Peace Promotion in Bangkok.

ชื่อนักศึกษา นางสาวนริศา ชัยย่อง

รหัสประจำตัว ๔๕๖๐๐๔

สาขาวิชา การบริหารสังคม

ปีการศึกษา ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว และระดับความเชื่อความศรัทธาและการปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสนับสนุนบุคคลให้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ ศึกษาลักษณะและระดับของการมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ รวมทั้งศึกษาลักษณะและระดับความมีสำนึกในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมสันติภาพในช่วงปี ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒๒ คน และศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ระดับลึกกลุ่มตัวอย่าง ๓ คน ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพ

วิธีการเก็บข้อมูลโดยการค้นคว้าจากเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ และการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) ค่าทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามโดยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ และทำตารางไขว้ กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและแบบให้พึ่งตนเองเร็ว สัมพันธภาพในครอบครัวมีการให้ความไว้วางใจและให้อภัยต่อกันมาก ด้านความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักศาสนามีค่าเฉลี่ยในระดับมาก เช่นเดียวกับค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมสันติภาพ ลักษณะการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม เข้าร่วมการประชุมและเป็นคณะทำงาน

ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕ มีจำนวน ๒ ตัวแปร ได้แก่ ความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักศาสนา และความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในด้านบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ ที่ระดับ .๐๐๑ มี ๑ ตัวแปร ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน

ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้านสำนักการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า มีปัจจัยที่เกิดจากมิติ ๒ มิติคือ มิติที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดีต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี การเกิดความตระหนักต่อปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น และความเป็นมิตรที่ดีต่อกันในกลุ่ม ส่วนมิติที่เกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความต้องการสันติภาพในระดับที่กว้างเกินกว่าระดับปัจเจก คือความต้องการเห็นสังคมโดยรวมมีสันติภาพ ความศรัทธาและความเชื่อ ที่นำมาปฏิบัติในชีวิตจริง และการให้ความหมายของคุณค่าบางอย่างใหม่ ได้แก่ ความหมายของการทำบุญ ความหมายของความเมตตา และความหมายของต้นเหตุที่ก่อความขัดแย้ง

ข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบ คือ การมีส่วนร่วมที่จะสร้างความพึงพอใจให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประเด็นที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมในระดับแนวราบ นั่นคือ มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจและการรับรู้ที่เท่ากัน มีความเสมอภาค และสำหรับในงานส่งเสริมสันติภาพ มิติที่น่าให้ความสนใจ คือ มิติทางด้านศาสนา เพราะหลักการของศาสนาเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อันเป็นพื้นฐานของสันติภาพที่แท้จริง และการมีมิติทางด้านศาสนาทำให้เกิดพลังที่มาจากภายใน ซึ่งมีความลึกและมั่นคงกว่าในด้านประสบการณ์การเรียนรู้ อีกทั้งการสร้างจิตสำนึกโดยการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาพื้นฐานจะมีส่วนช่วยให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานด้านสันติภาพในระดับยาวนาน

กิตติกรรมประกาศ

หากกิตติกรรมประกาศนี้คือจรรยาบรรณทางวิชาการที่ผู้ศึกษาควรถือปฏิบัติ เพื่อกล่าวคำขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในความสำเร็จของการศึกษาอย่างแท้จริงแล้ว ดิฉันก็ยังลังเลที่จะเอยนามผู้ใดลงเป็นบันทึกไว้ในหน้านี้ เพราะเกรงว่าจะไม่สามารถเขียนชื่อทุกคนได้ครบถ้วน และนั่นจะทำให้ดิฉันรู้สึกเสียใจในภายหลัง

ด้วยพื้นฐานความเชื่อที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการเลือกวิถีชีวิตของดิฉัน ซึ่งเชื่อว่า 'น้ำพระทัยของพระเป็นเจ้าอยู่ในการกระทำทุกสิ่ง' การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท และแม้กระทั่งความคิดที่ผุดขึ้นมาจากกลายเป็นสารนิพนธ์ฉบับนี้ ดิฉันเชื่อว่าเป็นแผนการและน้ำพระทัยของพระองค์ และตลอดเวลาของการเป็นนักศึกษา พระองค์ได้เตรียมทุกสิ่งไว้ให้ดิฉันผ่านทางบุคคลหลายคนที่ให้ความช่วยเหลือทั้งความคิด สติปัญญา กำลังใจ กำลังกาย และกำลังทรัพย์ แน่แน่นอนที่บางครั้งต้องเจอกับปัญหาและอุปสรรค แต่เมื่อสิ่งเหล่านั้นผ่านไปแล้ว ดิฉันพบว่าตนเองได้เติบโตขึ้นทางความคิดและความเข้าใจต่อชีวิต

ดิฉันจะไม่สามารถกระทำการใดได้สำเร็จเลยหากขาดการสนับสนุนจากพระองค์ ดังนั้น หากจะต้องเอยนามเพื่อกล่าวคำขอบคุณ ดิฉันจึงนึกถึงสิ่งสูงสุดที่ดิฉันมีความเชื่อและศรัทธา

'ข้าแต่พระบิดา ลูกขอขอบพระคุณพระองค์ ในทุกสิ่งที่พระองค์ประทานมาให้ ผ่านบุคคลทั้งที่เป็นที่รักและไม่รักมากมาย ขอพระองค์โปรดทรงอวยพระพรเป็นพิเศษแก่ทุกคน ครอบครัวของลูก ครูอาจารย์ เพื่อน ๆ และผู้ที่มีส่วนช่วยให้การศึกษารั้งนี้สำเร็จลงได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งผู้ที่ลูกรู้จักและไม่รู้จัก ประสบการณ์ของการศึกษานี้ พระองค์ทรงสอนให้ลูกเข้าใจว่ามนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ แต่จะต้องเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการเติบโตของจิตวิญญาณ เพื่อการรับใช้ และที่สุด ลูกวอนขอรอยยิ้มแห่งสันติภาพจากพระแม่ ผู้ไม่เคยทอดทิ้งแม้แต่ผู้ที่อ่อนแอที่สุดให้กับผู้ที่รอคอยความหวังแห่งสันติภาพ อาเมน'

มนธิภา ชัยย่อง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(๑)
กิตติกรรมประกาศ.....	(๓)
สารบัญ.....	(๔)
สารบัญตาราง.....	(๖)
สารบัญแผนภูมิ.....	(๗)
บทที่	
๑. บทนำ	
๑.๑ ความสำคัญของการศึกษา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๓
๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา	๖
๑.๔ คำนิยามศัพท์	๘
๒. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดการรวมกลุ่ม	๑๐
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๑๓
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว	๑๘
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพ	๒๖
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๐
๒.๖ กรอบแนวคิดในการศึกษา	๔๔
๓. ระเบียบวิธีการศึกษา	
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔๕
๓.๒ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	๔๗
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๔๗

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๔. ผลการศึกษา	
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	๔๘
๔.๒ ผลการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัว	๕๐
๔.๓ ผลการศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักของศาสนา	๕๓
๔.๔ ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม	๕๕
๔.๕ ผลการศึกษาลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ....	๕๖
๔.๖ ผลการแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมงานส่งเสริม สันติภาพ.....	๖๑
๔.๗ การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ.....	๖๖
๔.๘ ผลการวิเคราะห์ด้านสำนึกการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ.....	๖๗
๕. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการศึกษา และอภิปรายผล	๗๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๕
บรรณานุกรม	๘๑
ภาคผนวก	
แบบสอบถาม	๘๖
ประวัติผู้เขียน	๙๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	๔๘
๔.๒ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู	๕๐
๔.๓ สัมพันธภาพในครอบครัว	๕๑
๔.๔ ความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักทางศาสนา	๕๓
๔.๕ ระดับความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม	๕๕
๔.๖ ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ๔ ประเภท	๕๗
๔.๗ จำนวนครั้งในประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ๔ ประเภท.....	๕๘
๔.๘ ระดับการมีส่วนร่วม	๕๙
๔.๙ ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ	๖๑
๔.๑๐ เปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างทางเพศกับการมีส่วนร่วม โดยใช้ตารางไขว้(crosstabulation) และสถิติไค-สแควร์(Chi-square test).....	๖๒
๔.๑๑ เปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างของอายุกับการมีส่วนร่วม โดยใช้ตารางไขว้(crosstabulation) และสถิติไค-สแควร์(Chi-square test).....	๖๓
๔.๑๒ เปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างของระดับการศึกษากับการ มีส่วนร่วม โดยใช้ตารางไขว้(crosstabulation) และสถิติไค-สแควร์(Chi- square test).....	๖๔
๔.๑๓ เปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างของระดับความพึงพอใจใน การมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วม โดยใช้ตารางไขว้(crosstabulation) และสถิติ ไค-สแควร์(Chi-square test).....	๖๕
๔.๑๔ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเป็นขั้นตอนเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้า ร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ.....	๖๖

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๒.๑ วิธีการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธ์กับตัวแปร	๒๒
๒.๒ กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	๔๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญของการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งเสริมสันติภาพในกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาให้ความสนใจต่อกระบวนการส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ เพราะมีความเชื่อว่าการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนจะเป็นจริงได้ต้องสร้างชุมชนและโลกแห่งสันติภาพ และสังคมแห่งสันติภาพนี้ควรตั้งอยู่บนวัฒนธรรมแห่งสันติ (Culture of Peace) ซึ่งได้แก่ การเคารพในชีวิตของผู้อื่น การเป็นมิตรและการร่วมมือ การมีส่วนร่วม การเท่าเทียมกัน การให้เกียรติ การยอมรับความหลากหลาย การให้อภัย และใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่สอดคล้องและกลมกลืนไปกับภาวะแห่งสันติ

ผู้ศึกษามีข้อสังเกตว่า โลกของเราทุกวันนี้มีความแปลกประหลาดอยู่หลายอย่าง อาทิเช่น โลกสามารถผลิตอาหารที่มีคุณค่าตามที่ร่างกายต้องการได้มากพอสำหรับประชากรมนุษย์ทุกคนบนโลก แต่ ทุกปียังมีคนตายเพราะความอดอยากนับแสนรายและประชากรโลกอีกกว่าพันล้านคนประสบกับภาวะทุพโภชนาการอย่างรุนแรง หรือ วิทยาการทางการแพทย์เจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งโรคต่าง ๆ สามารถรักษาให้หายได้ด้วยยาที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีวัคซีนที่สามารถป้องกันการเกิดโรคนั้น ๆ ได้ แต่ ผู้ป่วยหลายล้านคนกลับต้องทนทุกข์ทรมานกับโรคที่ป้องกันได้เหล่านี้ เพราะไม่มีปัญหาซื้อวัคซีนฉีดป้องกัน หรือ ในยุคที่ความเจริญทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ได้รับการพัฒนาถึงขั้นสูง และได้นำมาใช้เพื่อคุ้มครองระบบนิเวศและทรัพยากรของโลก แต่ ปรากฏการณ์ทางสิ่งแวดล้อมเข้าสู่จุดวิกฤตอย่างน่าเป็นห่วง ดังเช่น ในปี ๒๕๔๕ ค่าเฉลี่ยอุณหภูมิของโลกเท่ากับ ๑๒.๖ องศาเซลเซียส ซึ่งสูงที่สุดเท่าที่เคยมีการบันทึกมา ปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์จากทั่วโลกถูกปล่อยเข้าสู่ชั้นบรรยากาศปีละ ๒๒,๐๐๐ ล้านตัน ในจำนวนนี้ร้อยละ ๔๐ เกิดจากการเผาไหม้ของน้ำมัน แก๊สธรรมชาติที่ขุดโลกขึ้นว่าก๊าซเรือนกระจกมีปริมาณสูงสุดในรอบ ๔๒๐,๐๐๐ ปี หรือ ในประเทศใหญ่ ๆ หลายประเทศมีความพยายามที่จะจำกัดอาวุธนิวเคลียร์ แต่ ทุกวันนี้โลกก็ยังมีหวัรบติดอาวุธนิวเคลียร์นับหมื่นตัวซึ่งมากพอที่จะทำลายสิ่งมีชีวิตบนโลกนี้ได้ถึง ๓ - ๔ รอบ หรือ ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ร่ำรวยที่สุดในโลก แต่ มีเด็กกว่า ๑๑ ล้านคนในสหรัฐอเมริกาที่ถูกจัดว่าอยู่ในระดับยากจน

นอกจากนั้น นับแต่ศตวรรษที่ ๒๐ เข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ยังเป็นยุคแห่งความสุดขั้วอย่างที่สุด เช่น คนรวยที่สุดในโลก ๓ คน มีทรัพย์สินรวมกันแล้วยังมากกว่าผลิตภัณฑ์มวลรวม

ภายในประเทศที่ยากจนที่สุดของ ๔๘ ประเทศรวมกัน หรือ คนรวยไม่กี่ร้อยคนมีทรัพย์สินรวมกัน เท่ากับทรัพย์สินของคนยากจนในโลกถึง ๒๕,๐๐ ล้านคนรวมกัน หรือ ในยุคที่มั่งคั่งเต็มไปด้วย ความเจริญทางวัตถุ แต่มีคนถึง ๓,๐๐๐ ล้านคนขาดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ๑,๓๐๐ ล้านคนขาด แคลนน้ำสะอาด ๘๐๐ ล้านคนขาดอาหาร หรือ ประเทศในยุโรปและอเมริกาใช้จ่ายในการซื้อ ไอศกรีมมากถึง ๑๑,๐๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี มากกว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของคนทั้งโลก ถึง ๒ เท่า หรือ ค่าใช้จ่ายเฉพาะค่าน้ำหอมในยุโรปและอเมริกาสูงถึง ๑๒,๐๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐ มากกว่า ค่าใช้จ่ายที่จะทำให้คนทั้งโลกมีน้ำสะอาดและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างพอเพียงถึง ๑.๕ เท่า

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ เป็นเครื่องชี้วัดภาวะสันติภาพของโลกได้ประการหนึ่ง กล่าวคือ การที่สังคมโลกขาดความสมดุล ทั้งในเรื่องของการพัฒนา สิทธิมนุษยชน และการจัดการ กับปัญหา สิ่งแวดล้อม ได้ก่อให้เกิดความอยุติธรรมขึ้น ตัวอย่างที่ง่ายที่สุดคือ การที่เด็กคนหนึ่งอด อาหารตาย ไม่ใช่เพราะเด็กไม่ยอมที่จะกินอะไรหรือเพราะไม่มีอาหารให้เพียงพอสำหรับเด็ก แต่ เป็นเพราะอาหารสำหรับมนุษย์ทุกคนนั้นได้ตกไปอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่งแห่งใดในโลกมากเกินไปจนเกินความ จำเป็น มหาตมา คานธี บุรุษคนสำคัญของโลกผู้หนึ่ง ได้กล่าวว่า ทรัพยากรในโลกนี้มีเพียงพอ สำหรับคนทุกคนบนโลก แต่ไม่พอสำหรับคนโลกเพียงคนเดียว หมายความว่าสิ่งที่เราไม่ใส่ใจต่อ เพื่อนมนุษย์ผู้อื่น แต่กลับตักตวงผลประโยชน์จากโลกเอาไว้เพียงผู้เดียว สิ่งนี้ได้ทำให้โลกขาด สมดุล และการขาดความสมดุลนั้น ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม สมเด็จพระสันตะปาปาจอห์น ที่ ๒๓ แห่งคริสตจักรโรมันคาทอลิก ทรงกล่าวไว้ใน พระสมณสาส์น เรื่อง สันติภาพบนแผ่นดิน (Pacem in Terris) ว่า เงื่อนไข ๔ ประการที่จำเป็นในการสร้างสันติภาพ นั่นคือ การมีสิทธิธรรม ความยุติธรรม ความรัก และเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้เองที่ความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นได้ทำลายสันติภาพ ของโลก

ความหมายของคำว่า สันติภาพ จึงไม่ใช่เรื่องของการปราศจากซึ่งสงครามเท่านั้น เพราะ การที่มีคนจำพวกหนึ่งได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจ ไม่ได้ได้รับการช่วยเหลือเอื้อจาง มีชีวิตอยู่อย่าง อัดคัดฝืดเคือง ไม่มีความมั่นคงในชีวิต ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทัดเทียมผู้อื่น สภาพการณ์เช่นนี้ ทำให้ชีวิตไม่มีสันติสุข หรือความสงบสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่ต้องการ เมื่อการมีสันติภาพ คือ การส่งเสริมให้มนุษย์ได้พัฒนาศักยภาพของตน สิ่งที่เป็นบ่อนการบรรลุการ พัฒนาศักยภาพนั้นจึง อาจเรียกได้ว่าเป็นความรุนแรง ยกตัวอย่างเช่น หากคนคนหนึ่งต้องตายด้วย โรคมะเร็งหรือโรคในสมัยที่วงการแพทย์ยังไม่รู้วิธีการรักษา สิ่งนี้ไม่เรียกว่าเป็นความรุนแรง แต่ เมื่อใดที่การแพทย์สามารถ ป้องกันและรักษาคนให้ปลอดภัยพ้นจากโรคนี้อได้แล้ว กลับพบว่ามีคนยัง ต้องตายเพราะโรคนี้อยู่ เนื่องจากไม่มีโอกาสได้รับการบริการ ย่อมถือว่าเป็นความรุนแรง ผู้ศึกษามี ความเชื่อว่าปรากฏการณ์ดังที่ยกมาอ้างถึงนี้ เป็นส่วนหนึ่งของเชื้อแห่งความรุนแรง แต่อย่างไรเสีย

สงคราม ก็เป็นภาพที่ชัดเจนของความรุนแรง จนมีผู้ให้คำว่า สงคราม และ สันติภาพ เป็นขั้วตรงกันและกัน

จริงอยู่ที่ความต้องการของมนุษย์คือการมีชีวิตที่สงบสุข และความขัดแย้งก็เป็นเรื่องธรรมชาติในสังคมมนุษย์ด้วยเช่นกัน มนุษย์จึงต้องมีวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งนั้น เพื่อให้ได้ความสงบสุขกลับคืนมา วิธีการที่ใช้ในการจัดการกับความขัดแย้งมีอยู่ ๒ แนวทางใหญ่ ๆ คือ การใช้ความรุนแรงกับการไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งทั้งสองแนวทางนี้มีเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งแก้ที่ตัวปัญหา แต่ผู้ศึกษาให้ความสนใจเฉพาะแนวทางของการไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

คำว่า การไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolence) มีความหมายที่กว้างอยู่ในตัว ครอบคลุมไปถึงคำว่า สันติวิธี สันตินิยม (pacifism) อหิงสา (ahimsa) และปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (nonviolence actions) ซึ่งมีความหมายแตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและไม่ก่อความรุนแรง และเป็นที่มาของการโต้เถียงกันถึงสิ่งที่เรียกว่า อะไรคือการไม่ใช้ความรุนแรง ตัวอย่างเช่น การใช้เรือเล็กเข้าขวางการล่าปลาวาฬในมหาสมุทรของกลุ่มกรีนพีซ (Greenpeace) ในปี ๒๕๓๑ หรือ การโอบกอดต้นไม้เพื่อขวางการตัดต้นไม้บนเทือกเขาหิมาลัยของขบวนการชิปโก้ ในปี ๒๕๒๑ หรือ การต่อต้านการเหยียดผิวโดยเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่ห้ามคนผิวดำในสหรัฐอเมริกา ปี ๒๕๐๔-๒๕๐๖ หรือ การเดินขบวนคัดค้านประธานาธิบดีมาร์กอสของประชาชนฟิลิปปินส์ ในปี ๒๕๒๕ หรือ การทำนาเกลือในประเทศอินเดียโดยชาวอินเดียซึ่งเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายของรัฐบาลอังกฤษโดยการนำของคานธี หรือ คำสอนของพระพุทธเจ้าว่า “ใครที่ตบแค้นช้ำขยของท่าน จงหันแค้นขว้างให้เขาตบด้วย” อย่างนี้เรียกว่าเป็นการไม่ใช้ความรุนแรงได้หรือไม่ การจัดประเภทเพื่อให้มีความชัดเจนจึงมีความสำคัญเพื่อที่จะได้เข้าใจปรากฏการณ์ของการไม่ใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั่วไป

ในส่วนที่เกี่ยวกับสันติวิธีและปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ได้มีนักวิชาการพยายามจัดประเภทกิจกรรมที่ไม่ใช้ความรุนแรงเอาไว้หลายประเภท เช่น

๑. จัดประเภทตามเจตจำนงหรือเป้าหมายของผู้ใช้สันติวิธี โดยดูที่การกระทำนั้นมาจากสาเหตุทางมนุษยธรรม (ศีลธรรม) หรือมุ่งเพื่อให้การนั้นสำเร็จ

๒. จัดประเภทตามทฤษฎีที่มีต่อคู่กรณีว่าผู้ใช้สันติวิธีมุ่งสิ่งใด เช่น มุ่งหลบเลี่ยง ทำลายชักชวน หรือบีบบังคับคู่กรณี

๓. จัดประเภทตามยุทธวิธี เช่น การอดอาหารเพื่อให้สาธารณชนสนใจ จนเกิดเป็นกระแสผลักดันให้คู่กรณีต้องยอมอ่อนข้อให้ เป็นต้น

๔. จัดประเภทโดยพิจารณาว่าเป็นวิถีชีวิตหรือใช้เพียงแค่แก้ไขปัญหานั้น

๕. จัดประเภทใช้สันติวิธีเป็นเชิงสัญลักษณ์ เช่น การเปิดไฟหน้ารถในเวลากลางวันเพื่อคัดค้านสงคราม หรือเป็นไปตามกฎหมาย เช่น การยื่นจดหมายประท้วงต่อสถานทูตสหรัฐอเมริกา เรื่องการตั้งฐานทัพ หรือการเผชิญหน้าโดยตรงโดยสันติวิธี เช่น การเข้าขวามารถถึงที่เตรียมจะไปทำสงคราม เป็นต้น

นอกจากนั้น ยีน ชาร์ป (Gene Sharp) นักวิชาการด้านสันติวิธี ได้แบ่งรูปแบบของปฏิบัติการไร้ความรุนแรงออกเป็น ๓ วิธีอย่างกว้าง ๆ คือ การประท้วงและการโน้มน้าว การไม่ให้ความร่วมมือ และการแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรง รวมแล้วทั้งหมด ๑๕๘ วิธีด้วยกัน ตัวอย่างเช่น การประท้วงและการโน้มน้าว ได้แก่ การกระทำเพื่อแสดงออกซึ่งการคัดค้านหรือสนับสนุนบางสิ่งบางอย่าง อาจมุ่งหมายให้เกิดผลกระทบแก่คู่กรณีเป็นหลัก เช่น การพูดในที่สาธารณะ การทำป้ายประกาศ การประสานผลประโยชน์ (lobby) การใช้ไฟสัญญาณ การวาดภาพประท้วง การแสดงละครล้อเลียน การเดินขบวน การชุมนุมในที่สาธารณะ การสละหรือเพิกถอนสิทธิ เป็นต้น การไม่ให้ความร่วมมือ ได้แก่ การปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือ อาจเป็นการปฏิเสธโดยสิ้นเชิงหรือลดระดับลง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การดื้อแพ่งหรือการคว่ำบาตร ซึ่งอาจเป็นการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง การแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรง วิธีการนี้คือการเข้าแทรกแซงในสถานการณ์ที่เป็นประเด็นปัญหาหรือกำลังมีความขัดแย้งกันอยู่ เป็นการเผชิญหน้ากับคู่กรณีอย่างเปิดเผยและชัดเจน วิธีการนี้เป็นการกระทำที่ท้าทายและเสี่ยงต่อการถูกตอบโต้อย่างรุนแรง แต่ก็ให้ผลที่รวดเร็วและกระทบความรู้สึกของผู้คนได้มากกว่า การใช้วิธีการนี้ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ปฏิบัติการมาก เพราะในหลายกรณี ล่อแหลมต่อการปะทะโดยตรง เช่น การจู่โจมโดยเข้าไปยังฝ่ายตรงข้ามเพื่อแจกใบปลิวหรือให้อาหารแก่ประชาชนในพื้นที่นั้น การพูดสอดแทรกในการประชุมเพื่อแสดงทัศนะโดยเจตนา การยึดพื้นที่โดยไร้ความรุนแรง การหาทางเข้าคุกเพื่อให้คุกเต็มไปด้วยนักโทษ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยีน ชาร์ป เองก็ยอมรับว่าเป็นการจัดประเภทแบบหยาบ ๆ ซึ่งคงไม่สามารถครอบคลุมวิธีการต่าง ๆ ที่เคยมีผู้ใช้ได้ครบถ้วน รวมทั้งในอนาคตก็อาจมีวิธีการที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นที่ไม่อาจจัดประเภทได้ เพราะปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ นั้นมีลักษณะจำเพาะ ขึ้นกับปัจจัยทางวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม และความเชื่อของบุคคลหรือสังคมนั้น ดังเช่นที่ชาวพุทธเวียดนามได้นำสาธตบรรพบุรุษ ซึ่งเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้ระหว่างความดีกับความชั่วไปวางไว้บนถนนในกรุงเว้ที่รถถึงผ่านเพื่อคัดค้านนโยบายสงครามของรัฐบาล หรือ การสวดส่ายประคำและนำรูปพระแม่มาลีและพระเยซูถูกตรึงกางเขนมารายล้อมค่ายครามในฟิลิปปินส์ ทำให้สามารถหยุดทหารของมาร์คอสที่ส่งมาปราบฝูงชนได้ วิธีการเหล่านี้มักเกิดขึ้นจากความคิดโดยฉับพลัน ด้วยแรงคลาไจน์จากศาสนาและวัฒนธรรม และมักจะใช้ได้ผลกับคู่กรณีที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน

สันติภาพตามคำประกาศว่าด้วยวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ (Declaration on a Culture of Peace) ขององค์การสหประชาชาติ ไม่ได้มีความหมายเพียงภาวะที่ปลอดจากความขัดแย้ง (conflict) เท่านั้น แต่ยังรวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงบวกในการสนับสนุนการเจรจา (dialogue) และการแก้ไขความขัดแย้งด้วยความเข้าใจและร่วมมือระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีการอธิบายความหมายของ สันติภาพแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย พอล แลนโซ (Paul Lansu) นักเคลื่อนไหวผู้หนึ่ง ได้รวบรวมการตีความหมายของสันติภาพจากที่ต่าง ๆ เช่น ที่บราซิล คำว่า สันติภาพเป็นความมั่นคงในหลักการ ฟิลิปปีนส์ คำว่าสันติภาพคืออำนาจของผู้อ่อนแอหรืออำนาจของจิตวิญญาณ ส่วนในประเทศไทย สันติภาพ น่าจะได้แก่สิ่งที่ว่า อยู่เย็นเป็นสุข สมเด็จพระสันตะปาปาปอลที่ ๒ กล่าวถึงสันติภาพว่าหมายถึงพันธะในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุความยุติธรรม มหาตมา คานธี กล่าวว่าสันติภาพหมายถึงการเอาชนะศัตรูและเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร สันติภาพจึงไม่เพียงแต่เป็นการตั้งความหวัง แต่เป็นการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุความยุติธรรม มิตรภาพ และความร่มเย็นเป็นสุขของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สันติภาพจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิบัติที่เลือกจะอยู่ข้างความมีชีวิตมากกว่าการประทุษร้ายและความตาย

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ โลกได้เห็นผลความร้ายแรงของสงครามและการไร้สันติภาพ เพื่อป้องกันการเกิดสงครามขึ้นอีกจึงได้ตั้งองค์กรสันนิบาตชาติ (The League of Nations) ขึ้นในปี ๒๔๖๑ ด้วยความหวังว่าจะเป็นองค์กรรวมของทุกชาติเพื่อการสานผลประโยชน์ และแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๑๙๓๙ สงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อกองทัพเยอรมันบุกเข้าไปในโปแลนด์ และโลกก็ได้พบกับบทเรียนของความรุนแรงอีกครั้ง หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้เองได้มีความพยายามตั้งองค์กรระดับโลกขึ้นมาใหม่อีกครั้ง เพื่อหวังว่าจะเป็นองค์กรที่จะประสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และสร้างสันติภาพได้มั่นคงกว่าองค์กรสันนิบาตชาติ นั่นคือ การจัดตั้งองค์กรสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๔๘๘ นอกจากนั้นในระดับของภาคประชาชนยังมีการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในประเด็นการเคลื่อนไหวที่ต่อต้านสงคราม ประเด็นการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน ประเด็นการคุ้มครองและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงประเด็นการต่อต้านทุนนิยม หรือ Globalization

ในประเทศไทยเรามีแนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพมาช้านานแล้ว ที่ปรากฏเป็นจารึกอักษรคือ หลักการแห่งสันติภาพในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง แห่งราชวงศ์สุโขทัย แม้จะเป็นที่ถกเถียงกันว่าหลักจารึกนั้นมีความเท็จจริงเพียงใด กระทั่งว่าเป็นจารึกในสมัยพ่อขุนรามคำแหงหรือจารึกขึ้นภายหลัง แต่อย่างไรก็ตามข้อความสำคัญในจารึกนั้นได้บ่งบอกถึงสังคมแห่งสันติหรือสังคมในฝัน (Utopia) ของไทยที่สำคัญอยู่ ๕ ข้อด้วยกัน ได้แก่ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว หมายถึงการมีท้องอิม

บ้านเรือนมีความมั่นคง ใครใคร่ค้าช้างค้าม้าค้า หมายถึงรัฐเปิดการค้าเสรี ไม่เก็บภาษีรุนแรง มีกระดิ่งที่ปากประตูสำหรับผู้มีความข้องใจหรือพิพาทกันได้ร้องเรียน หมายถึงรัฐให้ความยุติธรรมเสมอหน้ากัน การโยยทาน หมายถึงการสังคมสงเคราะห์ ช่วยเหลือคนยากจน และการมีจริยธรรมทางสังคม มีการสวดธรรมเป็นประจำ รวมทั้งมีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของบ้านเมือง หลักทั้ง ๕ นี้เองที่รวมเป็นคำพูดที่ติดปากคนไทยว่า อยู่เย็นเป็นสุข

สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวด้านสันติภาพในประเทศไทย ครั้งประวัติศาสตร์ที่สำคัญได้แก่ ขบวนการนักศึกษาและประชาชนในช่วงเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ ซึ่งดำเนินการต่อสู้โดยสันติ เมื่อสงครามเย็นยุติลงในราวปี ๒๕๓๒ และการเมืองภายในประเทศเริ่มปลอดจากอำนาจของเผด็จการ แนวคิดเรื่องสันติภาพได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้ง จากการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาสังคม มีความต่อเนื่องและพัฒนาขึ้นมากจนถึงปัจจุบัน

เครือข่ายความไม่รุนแรงโลก (Global Nonviolence Network) ได้รวบรวมรายชื่อองค์กรและบุคคลที่ส่งเสริมหรือเผยแพร่แนวคิดด้านสันติภาพใน ๖๐ ประเทศ ส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนในประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม(กศส.) สถาบันสันติประชาธรรม และกลุ่มเมล็ดพันธุ์แห่งสันติ(หรือกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพในปัจจุบัน) บุคคล ได้แก่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (Global Nonviolence Network. Retrieved from the World Wide Web: <http://www.mkgandhi.org>.) และกลุ่มไอเดียลิสต์รวบรวมรายชื่อองค์กรที่ทำงานด้านสันติภาพในประเทศไทย ได้แก่ มูลนิธิสุขภาพและต่อต้านการสูบบุหรี่ ศูนย์ป้องกันอุบัติเหตุเอเชีย มูลนิธิบ้านเพื่อชีวิต (ให้ที่พักแก่ผู้ติดเชื่อเฮดส์) พันธมิตรต่อต้านการค้าสัตว์กรุงเทพฯ สถาบันพัฒนารากหญ้า สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย กลุ่มเกษตรทางเลือกภาคใต้ สมาคมป้องกันการทารุณสัตว์ประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย มูลนิธิชัยพัฒนา กลุ่มศิลปินกระจกเงา มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและองค์กรที่ทำงานด้านสันติภาพอีกมาก อาทิเช่น สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธี สภาความมั่นคงแห่งชาติ(สมช.) คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อความยุติธรรมและสันติ คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์เสมอภาค มูลนิธิสันติชน ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.) และมูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม เป็นต้น

เป็นความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการสันติภาพหรือความสงบสุข และต้องการให้ชุมชน สังคม และโลกมีความสงบสุขด้วยเช่นกัน บางคนต่อสู้เฉพาะเมื่อความสงบสุขของตนถูกสั่นคลอน บางคนกลับนิ่งเฉยแม้สูญเสียสันติภาพของตนเองไป แต่บางคนกลับนิ่งทนดูไม่ได้ เมื่อเห็นสันติภาพของเพื่อนมนุษย์ถูกรุกราน อย่างไม่เป็นธรรม ในกรณีหลังนี้ ผู้ศึกษาเรียกว่า จิตสำนึกของนักปฏิบัติการณ์ ซึ่งโลกในปัจจุบันมีความต้องการบุคคลเช่นนี้มาก ด้วยเหตุของความซับซ้อน

ของปัญหาทำให้เราทุกคนล้วนมีส่วนร่วมในปัญหานั้นด้วยกันทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น การต่อสู้ของชาวจะนะในกรณีท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย จริงอยู่ที่ปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ ที่เชียงใหม่หรือที่ภาคอีสาน หากแต่เหตุผลหนึ่งของการคัดค้านโครงการนี้คือความกังวลในเรื่องของการเสียสมดุลทางสิ่งแวดล้อมในทะเล ผลกระทบที่จะเกิดเป็นมลพิษทางทะเล บ่อส่งผลถึงมนุษย์ทุกคนทั่วโลก การเสียสมดุลทางทะเลเท่ากับเราได้ทำลายแหล่งอาหารที่สำคัญของมนุษย์โดยไม่รู้ตัว เมื่ออาหารจากทะเลขาดแคลนลง เราคงต้องใช้เงินจำนวนมากขึ้นเพื่อซื้ออาหาร หรือเราอาจจะต้องกินอาหารสังเคราะห์เพื่อให้ได้คุณค่าทางอาหารเท่ากับที่ได้จากทะเล เราจึงหนีไม่พ้นที่จะได้รับผลกระทบไปด้วย ดังเช่นที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการส่งเสริมสันติภาพต้องเริ่มจากการสร้างชุมชนและโลกแห่งสันติภาพ ซึ่งต้องอาศัยนักปฏิบัติการที่มีจิตสำนึกแห่งสันติภาพ ผู้ศึกษาจึงคาดหวังว่าผลสรุปของการศึกษารุ่นนี้ จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรภาคประชาชนในการรณรงค์ด้านสันติภาพต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. ศึกษาลักษณะการอบรมเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ
๒. ศึกษาระดับความเชื่อความศรัทธา และการปฏิบัติตามหลักศาสนาต่อการมีส่วนร่วมสนับสนุนบุคคลให้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ
๓. ศึกษาลักษณะ และระดับของการมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ
๔. ศึกษาลักษณะ และระดับความมีสำนึกในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ

๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative study) และเชิงคุณภาพ (Qualitative study) เก็บข้อมูลจากประชากรที่เข้าร่วมกิจกรรมด้านสันติภาพในโครงการ ๓ โครงการในกรุงเทพมหานคร คือ โครงการงานวิจัยการพัฒนาสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย โครงการรณรงค์ยุติสงคราม แนวร่วมเพื่อสันติภาพประเทศไทย และโครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพเพื่อเด็กอิรัก โดยไม่ใช้หลักทฤษฎีความน่าจะเป็น (non probability sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโครงการละ ๕๐ คน และใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ โดยกำหนดต้องเป็นผู้ที่มี

ความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสันติภาพไม่น้อยกว่า ๓ ปี จำนวน ๓ คนจากผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม

๑.๔ คำนิยามศัพท์

สันติภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีความสงบสุข ทั้งทางกายและจิตใจ ไม่มีความขัดแย้งที่รุนแรงหรือนำไปสู่ความรุนแรง

ครอบครัว หมายถึง บุคคลในครอบครัวที่ให้การอบรมเลี้ยงดู ตั้งแต่ช่วงวัยเด็กจนเข้าสู่วัยรุ่น (๑๘ ปี)

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง แนวทางหรือวิธีการปฏิบัติที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีต่อเด็ก การอบรมสั่งสอนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และยอมรับการปฏิบัติตามคุณค่าและบรรทัดฐาน (norm) ที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองเห็นว่าสังคมนั้น ๆ ยอมรับ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมของโครงการ ในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ร่วมศึกษาข้อเท็จจริงของปัญหา ร่วมตัดสินใจกำหนดแผนการดำเนินงาน ร่วมในขั้นตอนการดำเนินการ และร่วมประเมินผล

โครงการงานวิจัยการพัฒนาสวัสดิการสำหรับคนจน และคนด้อยโอกาสในสังคมไทย หมายถึง โครงการงานวิจัยที่ศึกษาสภาพปัญหาความยากจนในมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางการเมือง เพื่อหาวิธีการจัดสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง

โครงการรณรงค์ยุติสงคราม แนวร่วมเพื่อสันติภาพประเทศไทย หมายถึง กิจกรรมที่เกิดจากจิตสำนึกของคนในสังคมที่ไม่ต้องการให้เกิดสงคราม จึงได้รวมตัวกันเข้าร่วมการประท้วงคัดค้านต่อต้านสงครามที่สหรัฐอเมริกากระทำต่ออิรัก เมื่อต้นปี ๒๕๔๖

โครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพเพื่อเด็กอิรัก หมายถึง กิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายในเรื่องการให้การศึกษาดังผลกระทบของความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกับเด็กและผู้หญิง ผ่านกิจกรรมระดมทุนให้ความช่วยเหลือเด็กอิรักที่ประสบภัยจากสงคราม และสร้างมิติของการมีส่วนร่วมในกลุ่มคนทั่วไปของสังคมให้หันมาสนใจในเรื่องสันติภาพ ปลุกจิตสำนึกและเสริมพลังให้เห็นว่าในฐานะที่เป็นคนธรรมดาของสังคมก็สามารถสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมได้

กลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันทำงานรณรงค์เกี่ยวกับการไม่ใช้ความรุนแรงในเหตุการณ์ความขัดแย้ง โดยใช้หลักศาสนาธรรม สมาชิกกลุ่มมีทั้งนักบวช พระสงฆ์ และฆราวาส เดิมกลุ่มใช้ชื่อว่า กลุ่มเมล็ดพันธุ์เพื่อสันติ ต่อมาหลังเกิดเหตุการณ์

วินาศกรรม ๑๑ กันยายน ที่ตึก World Trade Center สหรัฐอเมริกา จึงได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งเสริมสันติภาพในกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดการรวมกลุ่ม

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

๒.๔ แนวคิดด้านสันติภาพกับศาสนา

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการศึกษา

๒.๑ แนวคิดการรวมกลุ่ม

๒.๑.๑ ความหมายของกลุ่ม (group)

เป็นที่ยอมรับกันว่า มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ (human group) จึงจะรักษาตนเองและชาติพันธุ์ของมนุษย์ให้อยู่รอดได้ ด้วยเพราะมนุษย์แต่ละคนต่างมีความสามารถและความถนัดที่ต่างกัน ทั้งในด้านกำลังกายและกำลังสติปัญญาความคิด ทำให้คนคนหนึ่งไม่สามารถกระทำทุกสิ่งทุกอย่างให้สำเร็จไปได้โดยลำพังตามความต้องการของตนเอง หรือหากกระทำได้อาจด้อยคุณภาพหรือปริมาณ การตกลงร่วมมือกับบุคคลอื่นจึงเป็นความพยายามที่จะเอาชนะข้อจำกัดนี้ การผนึกกำลังกันทั้งทางกายและสติปัญญา ทำให้เกิดพลังที่เข้มแข็งที่จะดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายของกลุ่มได้ กลุ่มจึงเป็นกระบวนการที่บุคคลรวมตัวกันเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกัน ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นจะมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่ม ดังเช่นที่มีผู้ให้ความหมายของคำว่ากลุ่ม ไว้ดังนี้

ปรีชา คูวินทร์พันธุ์ (๒๕๓๗ : ๗๕) กล่าวว่า กลุ่ม คือ คนตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ในทางร่วมมือหรือพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์มีติดต่อกันไปจนเป็นความผูกพัน และผู้ที่สัมพันธ์กันเกิดความสำนึกว่าเป็นสมาชิกร่วมกันในกลุ่มเดียวกันแยกออกไปจากกลุ่มอื่น ๆ

เบลคิน และ สกาย เดล (Belkin and Sky dell. อ้างใน สุรางค์ จันทร์เอม. ๒๕๒๕ : ๗๘) กล่าวว่า กลุ่ม คือ คนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยต่างก็ตระหนักและรับรู้ในวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ร่วมกันอยู่นั้น

คาร์เตอร์ วี กูด (Cater V. Good.) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม หมายถึง รูปแบบของการพบปะสังสรรค์กันในกลุ่มหรือวิธีการดำเนินงานของกลุ่ม โดยสมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันเพื่อดำเนินกิจกรรมไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป การรวมกลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่รวมตัวกันด้วยความสมัครใจ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และตอบสนองเป้าหมายของกลุ่มซึ่งเป็นการต้องการของตนร่วมกัน ด้วยการร่วมมือดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของกลุ่มและสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ อันเป็นลักษณะที่เรียกว่า กลุ่มกิจกรรมทางสังคม (social action group)

๒.๑.๒ ธรรมชาติและโครงสร้างของกลุ่ม

แอดเลอร์ และ โรดแมน (Adler and Rodman. ๒๕๓๗ : ๑๒๐-๑๒๒) กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้บุคคลเลือกคบหาหรือมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นจนมีลักษณะเป็นกลุ่ม มีหลายประการ ดังนี้

๑. มีความเหมือนกับตนเอง เช่น ชอบเหมือนกันหรือมีประสบการณ์เหมือนกัน
 ๒. มีความแตกต่างไปจากตนเอง โดยที่ความแตกต่างนั้นสามารถสนองความต้องการของตนได้ เพื่อเติมเต็มสิ่งที่รู้สึกขาดหายไปให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 ๓. ความเป็นมิตรที่แต่ละคนมอบให้แก่กัน เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้ผู้คนคบหากัน
 ๔. สามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์ให้ตนเองได้ เช่น คบคนที่เก่งกว่า มีความสามารถมากกว่าตนเอง เพื่อหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง
 ๕. คนที่ใกล้ชิดหรือเคยสัมผัสมาก่อน
- นอกจากนั้น ยังได้แบ่งปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม ไว้ดังนี้
๑. ความใกล้ชิดและความสนใจในสิ่งเดียวกัน มักเป็นแรงดึงดูดที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่มีความคิดเห็นร่วมกัน
 ๒. ความคล้ายคลึงกันในเรื่องของความสนใจหรือความคาดหวังในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมทั้งการมีทัศนคติและค่านิยมที่คล้ายกัน จึงเข้ามารวมกลุ่มกิจกรรมด้วยกัน
 ๓. ความไม่มั่นใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และเห็นว่าทางแก้ที่ดีที่สุดทางหนึ่งคือ การเข้าร่วมกลุ่มเพื่อเป็นการรวมพลังช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเข้มแข็ง

ริช พี โลว์รี และ โรเบิร์ต พี แรนคิน (Rithe p. Lowry and Robert P. Rankin.) ได้แบ่งกลุ่มคนไว้หลายรูปแบบ โดยอาศัยคุณลักษณะ เช่น การก่อตั้งกลุ่ม โครงสร้างและการจัดระเบียบ หน้าที่และเป้าหมาย และระยะเวลาการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม คือ กลุ่มคนที่รวมตัวกันชั่วคราว (collections)

กลุ่มสมาคม (associations) ชุมชน (community) สถาบัน (institution) และกลุ่มทางสถานภาพ (status group)

ในการแบ่งกลุ่มจึงสามารถแบ่งได้แตกต่างกันออกไปตามเกณฑ์การแบ่งที่แตกต่างกัน เช่น ใช้ลักษณะความสัมพันธ์ของผู้คนในกลุ่ม คำนึงถึงระยะเวลาที่กลุ่มตั้งคมนั้น ๆ ดำรงอยู่ คำนึงถึงขนาดของกลุ่ม และชนิดของกลุ่ม ซึ่งมีผู้แบ่งไว้ เช่น

๑. กลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ (primary and secondary) เป็นกลุ่มขนาดเล็ก ผู้คนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเอง เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน เป็นต้น

๒. กลุ่มพวกเขาและกลุ่มพวกเรา (we-group) โดยถือเอาความรู้สึกของสมาชิกในกลุ่มเป็นเกณฑ์กำหนด มีความรู้สึกผูกพัน เป็นมิตร เช่น กลุ่มเพื่อนนักเรียน กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มครอบครัว เป็นต้น

๓. กลุ่มคนระดับเดียวกันและกลุ่มคนหลายระดับ (horizontal and vertical) กลุ่มคนที่อยู่ในระดับเดียวกัน เช่น สโมสรอาจารย์ สมาคมแพทย์ เป็นต้น ส่วนกลุ่มคนหลายระดับ เช่น พุทธสมาคม สหกรณ์ ผู้บริโภค บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างกัน เป็นต้น

๔. กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเป็นแบบแผนและกลุ่มที่ไม่เป็นแบบแผน (organized and unorganized) กลุ่มที่ตั้งขึ้นเป็นแบบแผน คือ กลุ่มที่กำหนดระเบียบปฏิบัติสำหรับสมาชิกกลุ่ม มีเป้าหมายแน่นอน เช่น องค์การท่าเรือแห่งประเทศไทย บริษัทพุทธสมาคม เป็นต้น ส่วนกลุ่มที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีกฎระเบียบใด ๆ เช่น กลุ่มเพื่อนสนิท กลุ่มเพื่อน เป็นต้น

๕. กลุ่มชนส่วนใหญ่และกลุ่มชนส่วนน้อย (majority and minority) กลุ่มชนส่วนใหญ่หมายถึง กลุ่มที่มีประชากรมาก มีอำนาจทางการเมือง เช่น กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมประวัตินิยมเป็นมาอย่างเดียวกัน กลุ่มนับถือศาสนา กลุ่มเชื้อชาติ เป็นต้น ส่วนชนกลุ่มน้อยเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมและความต้องการทางการเมืองแตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ เช่น กลุ่มญวนอพยพ กลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทย เป็นต้น

๖. ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง (rural and urban) กลุ่มคนที่อยู่ในชนบทหรือนอกเขตเทศบาลและสุขาภาบาล ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตมากกว่าคนในเมือง ชุมชนเมืองเป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันอยู่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง มีกฎเกณฑ์อย่างตายตัวตามระเบียบสังคม การดำเนินชีวิตขึ้นกับการกำหนดเวลาและแบ่งแยกงานหน้าที่รับผิดชอบต่างกันไป

๗. กลุ่มการงาน (task oriented group) คือ กลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อร่วมกันทำงานหรือเพื่อแก้ไขปัญหา เช่น กลุ่มผู้ผลิตสินค้า กลุ่มผู้เลี้ยงไหม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การรวมกลุ่มนั้น มีเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกันไป สำหรับการรวมกลุ่มของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานั้น เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีทัศนคติและความสนใจต่อประเด็นร่วมกัน มุ่งที่จะแก้ปัญหาคือคลี่คลายปัญหาเพื่อให้เกิดความสงบสุข ด้วยแนวทางของสันติวิธี ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเกิดสันติภาพ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๒.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม (meaning of participation)

จากการศึกษาเอกสาร พบว่า มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมเอาไว้หลากหลาย ทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันตามทัศนคติและภูมิหลังทางวิชาการ ซึ่งผู้ศึกษาได้คัดเลือกมาเฉพาะเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

องค์การสหประชาชาติ (United Nation. ๑๙๗๕ : ๔) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการตัดสินใจและการกระทำ ซึ่งกระบวนการตัดสินใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร ส่วนกระบวนการกระทำจะต้องเป็นการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Office. ๑๙๗๑ : ๗) ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความร่วมมือ (Cooperating) การมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่าง ซึ่ง รวมถึงความรับผิดชอบ

ไวท์ (White. ๑๙๘๒ : ๑๘) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย ๓ มิติดังนี้

- มิติที่หนึ่ง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำ และทำอย่างไร
- มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียดสีในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ
- มิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

รูสโซ (Rousseau ; อ้างถึงใน อัญชลี รัชกุล. ๒๕๔๑ : ๒๒) ได้เขียนทฤษฎีการมีส่วนร่วม (A Participation Theory of Democracy) ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่

๒. กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และมีความสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง

กรรณิการ์ ชมดี (๒๕๒๔ : ๕-๑๐) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง ผลจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องกันนี้จะต้องมีมากพอ

จนเกิดการริเริ่มโครงการปฏิบัติการ และเหตุผลเบื้องต้นที่ทุกคนต้องตระหนัก คือ ปฏิบัติการหรือการกระทำที่ทำในนามกลุ่มนั้นต้องผ่านองค์กร องค์กรจึงเป็นตัวทำให้บรรลุถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ดิเรก อุทัยราษฎร์ (๒๕๒๗ : ๖๖) ได้ให้ความหมายของการผนึกกำลังเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดความร่วมมือ หมายถึง การระดมพลังของประชาชนให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจระหว่างประชาชนด้วยกันภายในกลุ่มผลประโยชน์ในองค์กรหรือชุมชน และรวมทั้งการปฏิบัติการให้ประชาชนเกิดความร่วมมือร่วมใจกันกับรัฐหรือตัวแทน คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเต็มที่

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๒๗ : ๑๑๒-๑๑๓) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางสังคม เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล และระหว่างกลุ่มต่อกัน ซึ่งเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมของกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิด ๓ ประการ คือ

๑. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
๒. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน
๓. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องมีพลังมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่

จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่เป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตย ที่ปัจเจกบุคคลเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเองในการที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร และมีสิทธิในการแลกเปลี่ยนทัศนะอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เพื่อดำเนินการในกิจกรรมนั้น

๒.๒.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม พบว่ามีการศึกษาปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมเป็น ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก ศึกษาปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาถึงกรอบรั้วศาสนา และความพึงพอใจต่อองค์กรที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ

ลักษณะที่สอง ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาถึงตัวแปรความแตกต่างส่วนบุคคล

แต่อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาทั้ง ๒ ลักษณะ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเรื่องความเชื่อพื้นฐานและความศรัทธาที่บุคคลมีต่อสิ่งที่ตนเชื่อนั้น มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคคล กล่าวคือ

บุคคลจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ มากขึ้น หากกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานและความศรัทธาที่บุคคลมีต่อสิ่งที่ตนเชื่อ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจะกลายเป็นค่านิยมและทัศนคติส่วนบุคคล

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาถึงสาเหตุที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ผู้ศึกษาสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลได้ ๒ ปัจจัยคือ

๑. ปัจจัยภายในตัวบุคคล เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความรู้สึกภายในจิตใจของบุคคล ซึ่ง สิ่งที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลมีความรู้สึกอย่างมีส่วนร่วม ได้แก่ ความเชื่อ ความศรัทธา การที่บุคคลต้องการปฏิบัติให้สอดคล้องกับเป้าหมายหรือมาตรฐานคุณค่าต่อตนเอง และการที่บุคคลมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ

๒. ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากแรงผลักดันจากภายนอก ได้แก่ การถูกชักจูง ถูกบีบบังคับจากค่านิยม บรรทัดฐานของสังคม หรือผู้มีอำนาจเหนือกว่า การได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น หรือได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม

ส่วนการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาถึงตัวแปรความแตกต่างส่วนบุคคลนั้น พบว่า ตัวแปรที่ทำให้บุคคลมีระดับการมีส่วนร่วมต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ค่านิยม ทัศนคติ และสถานภาพทางสังคม เช่น ชนชั้นทางสังคม ศาสนา วรรณะ และแหล่งกำเนิดของบุคคล ว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๒.๓ ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ เป็นกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดของการดำเนินการ ซึ่งนักวิชาการได้แบ่งลำดับของกระบวนการไว้หลายขั้นตอนแยกย่อยตามรายละเอียดแตกต่างกัน พอจะสรุปได้ออกเป็น ๕ ขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้

๑. การเริ่มตระหนักรู้ถึงปัญหา และร่วมคิด ร่วมศึกษา ร่วมค้นคว้าหาข้อเท็จจริง
๒. การมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมาย และวางแผนการดำเนินการ
๓. การมีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมาย
๔. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการดำเนินการ
๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ทั้ง ๕ ขั้นตอนถือเป็นหลักสำคัญของการดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, ๑๙๗๗ : ๒๑๓-๒๑๔) แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ แบบ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบไปด้วย ๓ ขั้นตอน คือ ตัดสินใจในระยะเริ่ม ตัดสินใจในช่วงกิจกรรม ตัดสินใจในช่วงดำเนินกิจกรรม

๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) อาจเป็นในรูปของ การสนับสนุน ด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานความร่วมมือ

๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์โดยส่วนรวม

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ในกิจกรรม เป็นการควบคุมและ ตรวจสอบการดำเนินการ และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

องค์การอนามัยโลก (WHO. ๑๙๘๒) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็น รูปแบบที่แท้จริงนั้น จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การวางแผน (planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับ ความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และ ประการสำคัญคือ การตัดสินใจ

๒. การดำเนินกิจกรรม (implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและ บริการการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงิน และการบริการ

๓. การใช้ประโยชน์ (utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมา ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

๔. การได้รับผลประโยชน์ (obtaining benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่าย ผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ในสังคมหรือวัตถุก็ได้

อภินันท์ รพีพัฒน์ (๒๕๒๖ : ๓๒๐) แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข

๒. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหา

๓. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา

๔. การติดตามผลการปฏิบัติงาน

กรณีการ ชุมติ (๒๕๒๔) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ ๑๐ รูปแบบ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมประชุม (attendance at meetings)

๒. การมีส่วนร่วมออกเงิน (financial contribution)

๓. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (membership on committees)

๔. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)

๕. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (interviewer)

๖. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (solicitor)

๗. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (customers)
๘. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม (entrepreneur)
๙. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง (employee)
๑๐. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (material contribution)

จากการศึกษารูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นจำเป็นต้องให้บุคคลได้มีบทบาทในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การติดตามและประเมินผล

๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม จะอยู่ในทฤษฎีทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับตัวบุคคลในฐานะปัจเจกและสังคม ในด้านตัวบุคคล ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่จะช่วยให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดมาจากแนวความคิด ความเชื่อ ความต้องการ และแรงจูงใจ โดยศึกษามนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจ (human mind) แตกต่างกัน ส่วนในด้านสังคม ทฤษฎีทางสังคมวิทยาจะช่วยให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ ที่เกิดมาจากการกระทำระหว่างกัน (human interaction) โดยศึกษามนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มในสังคม

๒.๒.๔.๑ ทฤษฎีการวิเคราะห์การกระทำ (The analysis of action)

เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่อธิบายถึงสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์ (Fritz Heider ; อ้างอิงใน สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. ๒๕๔๒ : ๑๗) วิเคราะห์พฤติกรรมได้ว่า การรับรู้พฤติกรรมนั้นจะต้องสังเกตพฤติกรรมและอนุมาน (Deduce) ว่าพฤติกรรมนี้เกิดขึ้นมาได้ต้องอาศัยอะไรบ้าง ฟรีดริช ไฮเดอร์ แบ่งประเภทของสาเหตุนี้เป็น ๒ อย่าง คือ สาเหตุที่มาจากส่วนบุคคล และสาเหตุที่มาจากเงื่อนไขสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ พฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการของบุคคลจะกระทำได้อย่างเมื่อสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยให้ แต่จะยากขึ้นเมื่อสิ่งแวดล้อมเป็นตัวขัดขวาง และสาเหตุที่มาจากส่วนบุคคลยังแยกย่อยได้อีก ๒ สาเหตุ คือ สาเหตุที่เป็นแรงจูงใจให้พยายามทำ (trying) และที่เป็นความสามารถ (ability) หมายความว่า บุคคลจะไม่แสดงพฤติกรรมออกมาหากไม่มีแรงจูงใจอันได้แก่ ความต้องการที่จะกระทำหรือไม่มีทักษะความสามารถที่จะกระทำ

๒.๒.๔.๒ ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The theory of social action)

เป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่อธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ (Human Action) (Max Weber ; อ้างอิงใน จำนงค์ อธิวัฒน์ศิริ. ๒๕๒๔ : ๕๔-๖๕) ว่าเป็นพฤติกรรมทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลึกลับ ซึ่งผู้กระทำเป็นผู้กำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัว แมกซ์ เวเบอร์ ได้แบ่งแบบอย่างการ

กระทำทางสังคมออกเป็น ๔ ชั้น เพื่อศึกษาและวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ คือ

- การกระทำที่มีเหตุผล (rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ การกระทำนี้มักจะใช้มุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
- การกระทำเกี่ยวกับค่านิยม (value) เป็นการกระทำที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อให้ค่านิยมสูงสุดของชีวิตมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การกระทำนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรม ศาสนาและศีลธรรม
- การกระทำตามประเพณี (traditional) เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลงโดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงเหตุผล
- การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาหา (affective) การกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์และความผูกพันทางจิตใจ ระหว่างบุคคลกับอุดมการณ์ คำนึงถึงเฉพาะเรื่องส่วนตัว

นอกจากนี้ พาร์สัน (Parson ; อ้างอิงใน สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. ๒๕๔๒ : ๑๘) นักสังคมวิทยาได้อธิบายการกระทำของมนุษย์ (action of human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป (a genral theory of action) ว่า พฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับ บุคลิกของแต่ละคน (personality) และวัฒนธรรม (culture) ที่หล่อหลอมบุคคลนั้น ได้แก่ ความเชื่อ (ideas of beliefs) ความสนใจ (primary of interest) และระบบค่านิยมของบุคคล (system of value orientation)

จะเห็นได้ว่าการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์นั้น จะต้องมีความเข้าใจในชีวิต จริตประเพณี ทัศนคติ และค่านิยมของบุคคล ซึ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับค่านิยมนั้น ความเชื่อในจริยธรรมทางศาสนามีส่วนอย่างมากในการสร้างค่านิยมให้แก่บุคคล

กล่าวโดยสรุป การศึกษาจะเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มในด้าน การวางแผนกิจกรรม การจัดรูปแบบของกิจกรรม การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน การประเมินผลกิจกรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

๒.๓.๑ ความหมายของครอบครัว

คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) (๒๕๔๒ : ๙) นิยามคำว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์ และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตและกฎหมาย และบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากที่กล่าวมา

สายสุรี จุติกุล (๒๕๓๗, ความนำ) ให้ความหมาย ครอบครัว ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม ที่มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูทารกให้อยู่รอด หล่อหลอมความเป็นมนุษย์ในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ตลอดจนสร้างค่านิยม เจตคติ อุปนิสัย และบุคลิกภาพ

เดวิส (Davis ; อ้างใน โกสุม เศรษฐาวงศ์. ๒๕๓๒ : ๖๕) ให้ความหมาย ครอบครัว ว่าเป็นสถาบันพื้นฐานและสากลที่สุดของทุกสถาบัน และได้แบ่งครอบครัวออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ในทางจิตวิทยา มุ่งชี้ให้เห็นว่าครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมนิเทศ มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดของบรรดาสมาชิกของกลุ่มที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีการพบปะและแสดงอาการตอบสนองต่อกันและกัน อันถือว่าเป็นพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์กันทางสังคม

๒. ในทางสังคมวิทยา ถือว่าบรรดาสมาชิกในครอบครัวนั้นต่างฝ่ายต่างให้ และรับประสบการณ์จากกันและกัน ซึ่งถือว่าต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดพฤติกรรมให้แก่กันและกัน อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (socialization) เพื่อปรับสภาพของตนเองให้เข้ากับสังคมได้

ความหมายของ ครอบครัว พอสรุปได้ว่า เป็นสถาบันทางสังคม และเป็นหน่วยพื้นฐานเบื้องต้นของสังคม ทั้งในเชิงจิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ และสังคม เนื่องจากทุกคนต้องมีที่มาของตน และครอบครัวเป็นที่ที่หล่อหลอมชีวิตในรูปแบบใดแบบหนึ่งจากการอบรมสั่งสอน และการเป็นแบบอย่าง (model) จนเกิดการสั่งสมกลายเป็นอุปนิสัย ค่านิยม ทักษะ และบุคลิกภาพของบุคคลนั้นไปจนตลอดชีวิต

๒.๓.๒ การอบรมเลี้ยงดู

หน้าที่ของครอบครัวเป็นงานที่พึงปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกในครอบครัว เพื่อการอยู่รอดและความเจริญเติบโตของสมาชิกในครอบครัว หน้าที่เหล่านี้ได้แก่ (ทวีธรรม์ ธนาคม. ๒๕๑๘ : ๖๘-๘๑)

๑. หน้าที่ทางชีววิทยา คือ การให้กำเนิดทารก พ่อแม่จะต้องเลี้ยงดูลูกให้มีคุณภาพสามารถทำประโยชน์ให้สังคมต่อไปได้

๒. หน้าที่ให้ความรัก เด็กจะดีได้ต้องได้รับความรักจากพ่อแม่ การเลี้ยงดูของแม่ วินัยจากพ่อ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพ่อแม่ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการก่อให้เกิดความรักในครอบครัว

๓. หน้าที่กำหนดฐานะ ฐานะของครอบครัวจะเป็นตัวกำหนดฐานะของเด็กด้วยเช่นกัน แต่ครอบครัวก็มีบทบาทในการเสริมแรง ให้กำลังใจ ฝึกอบรมสมาชิกของครอบครัวให้มีความทะเยอทะยาน กระตือรือร้นเพื่อสร้างฐานะของตนให้สูงขึ้น

๔. หน้าที่ปกป้องความปลอดภัย

๕. หน้าที่ทางการศึกษา รวบรวมถึงการให้การเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างปกติสุข และทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้

๖. หน้าที่ด้านเศรษฐกิจ สนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะความต้องการขั้นพื้นฐาน

๗. หน้าที่ทางศาสนา ครอบครัวจะต้องตระหนัก ในหน้าที่นี้ เพื่อการอยู่รอด ความผาสุก และความสงบสุขของสังคม

๘. หน้าที่ทางสันตนาการ ให้เวลากับการผ่อนคลายความตึงเครียดทั้งทางกายและจิตใจ นอกจากนี้การที่ครอบครัวจะทำหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับบรรยากาศของการอบรมเลี้ยงดูบุตร ที่แต่ละครอบครัวสร้างขึ้น แบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. แบบอัตตาธิปไตย (authoritarian) การตัดสินใจใด ๆ ของครอบครัวขึ้นอยู่กับพ่อแม่หรือพ่อเท่านั้น ลูกไม่มีส่วนออกเสียงใด ๆ ด้วย ผลจากการเลี้ยงดูเด็กแบบนี้จะทำให้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่และลูกขาดความรู้สึกอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย เด็กที่ปฏิบัติตามคำสั่งอยู่เป็นประจำทำให้ขาดความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง อาจทำให้เป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

๒. แบบตามใจท่าน (laissez – faire) พ่อแม่ต่างคิดและทำไปคนละทางตามความชอบของตน ไม่สนใจกันและกันและลูกเท่าที่ควร เด็กที่เติบโตมาในบรรยากาศเช่นนี้จะรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ มองไม่เห็นความผิดของตน มักมองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจคนอื่น ไม่เชื่อความยุติธรรม ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ หรือรับการฝึกฝนให้มีคุณธรรมความดีต่าง ๆ ขาดระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีความขยันขันแข็ง และไม่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

๓. แบบเสรีประชาธิปไตย (democratic) พ่อแม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รับผิดชอบร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูลูก เด็กมีโอกาสใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ และรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว ทุกคนมีส่วนได้แสดงความคิดเห็น เด็กได้มีโอกาสหัดคิดริเริ่มและตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปหาเรื่องใหญ่ และจะสร้างนิสัยให้รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เชื่อมั่นในตนเอง และพึ่งตนเองได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (๒๕๒๘) ได้ทำการศึกษาวิจัยการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย ซึ่งได้ข้อสรุปและจำแนกการอบรมเลี้ยงดูได้ ๕ ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การเลี้ยงดูที่พ่อแม่แสดงความรักใคร่เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขของลูก มีความใกล้ชิดลูก ทำกิจกรรมร่วมกับลูก ให้ความสำคัญกับลูก เด็กจะรู้สึกมีความสุข ความพอใจ และไว้วางใจพ่อแม่ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูในลักษณะนี้จะเป็นคนที่มี

บุคลิกภาพและพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น มีวินัย มีความรับผิดชอบ เป็นผู้นำ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง และมุ่งมั่นอนาคต

ในทางตรงกันข้าม หากพ่อแม่เลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย จะเป็นเด็กที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับต่ำ แต่หากพ่อแม่รักมาก โอบอ้อมจะทำให้เป็นเด็กขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก ไม่เป็นตัวของตัวเอง

๒. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง ในขณะที่มีการส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำหรือทำโทษลูก พ่อแม่จะอธิบายเหตุผลให้เข้าใจแก่ลูกไปพร้อมกัน นอกจากนั้นยังมีการให้รางวัลและลงโทษอย่างเหมาะสมกับการกระทำของลูก ทำให้เด็กรับรู้ว่าจะไรควรและไม่ควรกระทำ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูในลักษณะนี้จะเป็นคนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง เมื่อกระทำผิดแล้วกล้าที่จะยอมรับผิด สามารถต้านทานสิ่งยั่วยวได้

ในทางกลับกัน หากพ่อแม่ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล จะพบว่าเด็กมีปัญหาสุขภาพจิต การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ และขาดการมุ่งมั่นอนาคต

๓. การอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย การลงโทษทางจิต เช่น การดูดำ การว่า การงดแสดงความรัก การงดให้วัตถุสิ่งของ การดัดนิสัยต่าง ๆ เป็นต้น การลงโทษทางจิตไม่ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็ก ตรงกันข้ามเด็กที่เมื่อกระทำผิดแล้วถูกลงโทษทางจิต จะมีลักษณะมุ่งมั่นอนาคต เป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีมีโนธรรมสูง

๔. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การออกคำสั่งให้เด็กทำตาม โดยที่ผู้ใหญ่คอยตรวจสอบใกล้ชิดว่าเด็กทำตามตามที่ตนต้องการหรือไม่ หากเป็นการควบคุมที่เข้มงวด เด็กมักจะถูกลงโทษเมื่อไม่ทำตามคำสั่ง ส่วนการควบคุมน้อยเด็กจะถูกปล่อยให้ตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่ควรทำ และเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้ง

๕. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว หมายถึง การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำและการฝึกฝนจากพ่อแม่ ทำให้เด็กช่วยตัวเองได้เร็วและไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานเกินไป ส่วนพ่อแม่ที่ปรนนิบัติลูกมาก เด็กจะมีนิสัยพึ่งคนอื่นมากและช่วยตัวเองได้น้อย เด็กที่ถูกเลี้ยงดูให้พึ่งตนเองได้เร็วจะเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มุมานะฟันฝ่าอุปสรรคในการทำงาน ทำงานในสถานการณ์แข่งขันและแก้ปัญหาได้ดี

การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามลักษณะทั้ง ๕ ประการ มีอิทธิพลต่อบุคคลทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา คือ เป็นผู้มีจริยธรรมสูง มีสุขภาพจิตดี มุ่งมั่นสูง มีความสามารถในการเข้าใจคนอื่น มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ไม่ก้าวร้าว จิตใจอ่อนโยน มีการพิจารณาด้วยเหตุและผล เป็นต้น

แผนภูมิที่ ๒.๑
วิธีการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธ์กับตัวแปร

วิธีการอบรมเลี้ยงดู	การอบรมเลี้ยงดู	ตัวแปรที่สัมพันธ์กับวิธีการ	หมายเหตุ
๑. แบบสนับสนุน	• เห็นว่าเด็กมีคุณค่า • แสดงความรักอย่างชัดเจน • เด็กมีโอกาสร่วมกิจกรรม • เข้าใจเด็ก	• มีวินัย รับผิดชอบทางสังคมสูง มีลักษณะเป็นผู้นำ • ใช้เหตุผลทางจริยธรรมสูง • มุ่งอนาคต	• มีน้อยในครอบครัวที่แตกแยก • ครอบครัวที่ยากจน • ครอบครัวในเมืองไม่ค่อยพบ • ในครอบครัวไทยส่วนใหญ่ปล่อยปละละเลย
๒. แบบควบคุมมาก	• ตรวจตรา ควบคุม บังคับ และลงโทษมาก	• เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ • มุ่งอนาคตสูงมาก • มีวินัยทางสังคมสูง	• ถ้าควบคุมปานกลาง เด็กจะมีสุขภาพจิตดี และเหมาะสมสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีทั่วไป
แบบควบคุมน้อย	• ตรวจตรา ควบคุม บังคับ และลงโทษน้อย	• สามารถควบคุมตนเองได้ดี	• รักสนับสนุนมาก และควบคุมน้อย เป็นเด็กที่มีวินัยตนเองสูง
๓. แบบใช้เหตุผล	• แจกแจงเหตุผลต่าง ๆ แก่เด็กในสิ่งที่ควรและไม่ควรทำ	• ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง • มุ่งอนาคตสูง	• ตรงกันข้ามกับการใช้อารมณ์ของพ่อแม่ เป็นที่ตั้ง ในการควบคุมพฤติกรรมของบุตร

แผนภูมิที่ ๒.๑ (ต่อ)

วิธีการอบรมเลี้ยงดู	การอบรมเลี้ยงดู	ตัวแปรที่สัมพันธ์กับวิธีการ	หมายเหตุ
๔. แบบลงโทษทางจิต	• ว่ากล่าวตีสอนเมื่อทำผิด • ใช้วิธีขู่ว่าจะไม่รัก • ตัดสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่เคยมี	• พบในครอบครัวฐานะปานกลางและสูง และใช้กับวัยรุ่นตอนกลางและตอนปลาย • มุ่งอนาคตสูง	• ตรงกันข้ามกับการลงโทษทางกาย ซึ่งได้รับความรักน้อย และรู้สึกว่าคุณควบคุมมาก พ่อแม่ใช้เหตุผลน้อย

ที่มา : สถิต วังศ์สวรรค์. ๒๕๒๕ : ๑๓๖

ในงานวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างเด็ก และครอบครัวในรูปแบบการเลี้ยงดูแต่ละประเภท พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่เด็กรู้สึกว่าได้ได้รับความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล รู้จักการยอมรับนับถือความคิดเห็นและความสามารถของเด็ก (democratic) จะมีความขัดแย้งกับพ่อแม่ น้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่เด็กรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ต้องอยู่ในระเบียบวินัยตามที่พ่อแม่กำหนดไว้ ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของตนในครอบครัวได้ (authoritarian) ครอบครัวที่ทอดทิ้งบุตร (rejection) และครอบครัวที่ปกป้องมากเกินไป (over-protection) ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว จึงมีอิทธิพลอย่างมากทั้งในทางบวกและทางลบที่จะส่งผลให้เด็กมีรูปแบบของพฤติกรรม ค่านิยม ทศนคติ ตลอดจนบุคลิกภาพทางบวกและทางลบเช่นกัน ดังเช่นที่ นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า การเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมในวัยเด็กจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างทางสมองและพฤติกรรม ซึ่งจะมีผลต่อสติปัญญาและอารมณ์ของบุคคลไปชั่วชีวิต อาจกล่าวได้ว่า บุคคลจะมีลักษณะทางสร้างสรรค์หรือทำลาย เป็นคนที่มีความเยือกเย็น สุขุม หรือไร้เหตุผล ขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมในวัยเด็กเป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุป การอบรมเลี้ยงดูเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางสังคมหรือการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ (ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. ๒๕๔๕ : ๑๑๘) จึงทำให้คนแต่ละคนมีบุคลิกภาพเฉพาะของตนแตกต่างกัน และการอบรมเลี้ยงดูนี้ยังมีกรอบของวัฒนธรรม ข้อความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และจารีตของสังคมแต่ละสังคมเป็นพื้นฐาน จึงทำให้สังคมนั้น ๆ มีเอกลักษณ์ที่เฉพาะแตกต่างกันอีกด้วย

๒.๓.๓ สัมพันธภาพในครอบครัว (family relation)

ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวถือว่าเป็นความสัมพันธ์กันทางบทบาท คือ สมาชิกในครอบครัวไม่มีโอกาสเลือกที่จะสัมพันธ์กัน ทารกที่คลอดออกมาเกิดความสัมพันธ์กันระหว่างพ่อแม่ลูก ซึ่งเป็นไปตามบทบาททางสังคม อย่างไรก็ตามบุคคลโดยทั่วไปยังมองความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าเป็นความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด (close relationship) โดยพิจารณาจากระดับความเข้มข้นในการผูกพันกัน (intensity) ความคุ้นเคยสนิทสนมกัน (intimacy) ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (trust) และการเข้าไปเกี่ยวข้องกัน (commitment) (รัตติยา เปี้ยแก้ว, ๒๕๔๕ : ๓๔)

สุธีรา นุ้ยจันทร์ (๒๕๓๐. : ๑๕) กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมากมาย เริ่มตั้งแต่ครอบครัวเป็นกลุ่มแรก ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อันเนื่องมาจากสมาชิกในครอบครัวซึ่งได้แก่ พ่อ แม่ ลูก ได้ให้ความรักความผูกพัน ความใกล้ชิดสนิทสนม มีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดร่วมกัน การเอาใจใส่เลี้ยงดูกัน ทำให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เป็นแบบแผนของความรักความเข้าใจ ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติต่อกัน

โอลสัน และ แม็คคอบบิน (Olson and McCubbin ; อ้างใน ชื่นสมล อุกฤษณ์วิริยะ, ๒๕๔๓ : ๑๓) ได้กล่าวถึง ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัว แบ่งออกเป็น ๒ มิติที่เป็นอิสระต่อกัน โดยทำการวิเคราะห์พฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวอย่างเป็นระบบ เรียกว่า Circumplex model คือ

มิติแรก เป็นระดับความผูกพันทางด้านจิตอารมณ์ที่สมาชิกในครอบครัวมีต่อกัน (family cohesion) อันได้แก่ ความผูกพันด้านอารมณ์ ความเป็นอิสระต่อกัน ขอบเขตของบุคคลในครอบครัว ความกลมเกลียว การมีเวลาให้แก่ครอบครัว การตัดสินใจ ความสนใจและสนทนากัน

มิติที่สอง เน้นเกี่ยวกับสังคมวิทยาของครอบครัว ได้แก่ การกล่าวพูดกล้าแสดงออก การแสดงบทบาท การควบคุมระเบียบวินัย ข้อตกลง และกฎเกณฑ์ เป็นความสามารถของระบบครอบครัวในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างบทบาทและสัมพันธภาพ เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์และความเครียดที่เกิดขึ้น (family adaptability)

สมพร สุทัศนีย์ (๒๕๓๓) : ๓๑๘-๓๒๐) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก หมายถึงการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก โดยมีลักษณะพฤติกรรมการดูแลรับผิดชอบ ดังนี้

๑. ทำหน้าที่ของพ่อแม่ให้สมบูรณ์ เช่น เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตแข็งแรง สมบูรณ์ ให้การศึกษาตามกำลังความสามารถของพ่อแม่ และกำลังสติปัญญาของลูก แบ่งทรัพย์สินมรดกแก่ลูกด้วยความยุติธรรม

๒. สนองความต้องการให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็ก เช่น การเลี้ยงดูลูกวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการอิสระมากขึ้น พ่อแม่ต้องคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ลูกได้ตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองบ้าง

๓. ให้ความรัก ความเมตตา ด้วยการพูดจาสุภาพอ่อนโยน ไม่ใช้วาจาหยาบคายหรือขู่กรรโชก ให้ความหวาดกลัว อับอาย หรือเจ็บช้ำน้ำใจ

๔. เมื่อถูกทำผิดพลาดควรใช้เหตุผลในการลงโทษ และควรให้อภัยถ้าหากความผิดไม่ร้ายแรง

๕. ให้ความยุติธรรมในการดูและลูกไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ว่าในเรื่องของเพศ สีผิว หรือลำดับการเกิด แต่ต้องให้ความรักอย่างเท่าเทียมกันกับลูกทุกคน

๖. ใช้ชีวิตประชาธิปไตยในการอบรมเลี้ยงดูลูก หมายถึง พ่อแม่ยอมรับในความคิดเห็นของลูก ให้สิทธิเสรีภาพแก่ลูกไม่บีบบังคับจนเกินไป ลงโทษบนพื้นฐานของเหตุผล

ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความรับผิดชอบที่แต่ละฝ่ายพึงกระทำในการอยู่ร่วมกัน การยอมรับความคิดเห็น พฤติกรรม ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวร่วมกัน และการติดต่อสื่อสารกัน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและเสริมสร้างบุคลิกภาพของบุคคล สัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีจะเป็นพื้นฐานชั้นสูงของครอบครัวและสังคม หากบรรยากาศในครอบครัวเต็มไปด้วยความรัก ความผูกพัน มีการช่วยเหลือห่วงใยในอาทรต่อกัน ย่อมส่งผลให้ครอบครัวมีความสุข และเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดีแก่สมาชิกในการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น และมองโลกในแง่ดี

สตินเนทท์ (Stinnett ; อ้างใน ปิยะวดี สิงห์พันธ์. ๒๕๔๔ : ๓๔-๓๕) กล่าวว่า ครอบครัวที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานการสร้างสัมพันธภาพที่ดี มีอยู่ ๖ ประการด้วยกัน คือ

๑. ชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว โดยปกติคนทุกคนจะมีส่วนดีอยู่ในตัวมากมาย เมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึกแสดงการกระทำที่พึงพอใจในคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมในครอบครัวเดียวกัน ตระหนักถึงคุณค่าซึ่งกันและกัน คุณสมบัติเหล่านี้จะเปรียบเสมือนพื้นฐานของความอบอุ่นและความมั่นคงในครอบครัว

๒. มีเวลาอยู่ร่วมกัน ทุกคนในครอบครัวควรได้ทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน และควรเป็นกิจกรรมที่ทุกคนพึงพอใจที่จะเข้าร่วมกัน ไม่ใช่เป็นการบังคับเอื้อหรือบังคับ

๓. มีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของคนในครอบครัวร่วมกัน ครอบครัวที่มีคุณภาพ มักจะมีพันธะดังกล่าวนี้สูง โดยที่แต่ละคนจะมานั่งลงพร้อมหน้ากัน แล้วเล่าให้คนในครอบครัวฟังถึงกิจกรรมที่วุ่นวายของแต่ละคน

๔. มีการติดต่อสื่อสารกันเป็นอย่างดี มีการพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ และเป็นไปอย่างเปิดเผย มีความไว้วางใจต่อกันพอควร การนำความขัดแย้งมาพูดกันอย่างไม่ปกปิดหรือเก็บไว้ในใจ ซึ่งจะช่วยทำให้การค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหาเป็นไปด้วยดีสำหรับทุกคน

๕. มีศรัทธาต่อศาสนา จะช่วยให้สติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่น ระวังความโกรธ และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานต่อความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

๖. มีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี คนในครอบครัวจะร่วมกันต่อสู้กับปัญหา แทนที่จะทอดทิ้งหรือแยกกันไปคนละทาง คุณสมบัติข้อนี้จะเป็นการป้องกันปัญหาสังคมได้อย่างดี

กล่าวโดยสรุป ในการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวประกอบด้วย ความรัก ความเข้าใจ ความผูกพัน การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมเท่าทันความเปลี่ยนแปลง การสนับสนุนสมาชิกในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงามและมีคุณธรรม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้หากครอบครัวมีแนวทางการปฏิบัติ และมีข้อกำหนดที่เหมาะสมร่วมกัน ย่อมส่งผลให้ครอบครัวเกิดความสุข และสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุขได้

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพ

๒.๔.๑ ความหมายของสันติภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๒๕ : ๘๐๗) ให้ความหมายของคำว่า สันติ (น.) แปลว่า ความสงบ (มาจากคำว่า สานติ ในภาษาบาลี-สันสกฤต) ส่วนคำว่า สันติภาพ มาจากคำในภาษาบาลี ว่า “สันติ + ภาวะ” แปลว่า ภาวะแห่งความสงบ

พจนานุกรมพระพุทธศาสนา(ไทย –อังกฤษ และ อังกฤษ-ไทย) สุชีพ ปุณฺณานุภาพ (๒๕๑๔ : ๓๘๘-๓๘๙) ให้ความหมายคำว่า สันติ หมายถึง ความสงบ (น) - Peace , Calmness , Serenity (n) และคำว่า สันตะ แปลว่า สงบ ระวัง (ว) - Calmed , Peaceful , Serenity (a)

Webster Encyclopedia ให้ความหมายของคำว่า Peace - สันติภาพ ไว้ ๑๐ ประการ ได้แก่

๑. The normal ; non warring condition of a nation - ภาวะปกติ ประเทศชาติปราศจากสงคราม

๒. An agreement of treaty or treaty between warring or antagonistic nations – ระหว่างรัฐชาติมีสนธิสัญญาต่อกันในเรื่องการสงครามและการเป็นปรปักษ์ระหว่างรัฐ

๓. A state of mutual harmony between people or groups esp. in personal relations – ระหว่างประชาชนหรือกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

๔. The normal freedom from commotion and a violence of a community public order and security – ภาวะที่ปราศจากความรุนแรงและมีความปลอดภัย

๕. Cessation of or freedom from any strife or dissension – การยุติการถกเถียงหรือการต่อสู้

๖. Freedom of the mind from annoyance – การที่จิตใจมีอิสระจากความรู้สึกโกรธ

๗. A state of tranquillity of serenity – ความสงบของจิตใจ

๘. Silence, Stillness – ความเงียบสงบ

๙. Reconciliation, concord – การกลับมาคืนดีกัน หรือความปรองดอง

๑๐. Keep still – รักษาความสงบ

ประเวศ วะสี (๒๕๓๘ : ๗) ให้แนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพว่า สันติ มีหลายมิติ มิติหนึ่งหมายถึง การสิ้นสุดของสภาวะไม่เป็นมิตรกัน แต่สันติภาพยังมีความหมายในนัยยะอื่น ๆ อีกเช่น สันติภาพในสังคม สันติภาพในครอบครัว สันติภาพในตนเอง อันมีความหมายเดียวกับคำว่า อิศราภาพ ซึ่งหมายถึงสภาวะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้น ความบีบคั้นมี ๔ ด้าน คือ

๑. ความบีบคั้นทางกายหรือทางวัตถุ เช่น ความขาดแคลนวัตถุปัจจัย การถูกจองจำ ความไม่แข็งแรงของร่างกาย สิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม

๒. ความบีบคั้นทางสังคม เช่น ในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศ ระหว่างประเทศ ตลอดจนความบีบคั้นจากสงคราม

๓. ความบีบคั้นทางจิตใจ เช่น ความกลัว ความเกลียด ความพยาบาท หรือจิตที่พัวพันด้วยความอยากหรือความโลภ

๔. ความบีบคั้นทางปัญญา หรือความบีบคั้นจากความไม่รู้ หรือจากทิวติ หรือวิธีคิดที่ไม่ถูกต้องของตนเอง

ส่วนอิศราภาพ คือ การหลุดพ้นจากความบีบคั้นดังกล่าว ทำให้เกิดความสงบ ความสุขหรือสันทิ ฉะนั้น อิศราภาพหรือความสุข และสันติภาพ จึงเป็นเรื่องเดียวกัน อีกทั้งยังมีความหมายไปไกลสุดถึงพระนิพพาน คือความหลุดพ้น เป็นอิสระโดยสิ้นเชิงอีกด้วย

สมเด็จพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ (๒๕๔๕ : ๒) ทรงให้ความหมายของ สันติภาพว่าหมายถึง การมอบความรักและความยุติธรรมต่อผู้อื่น

๒.๔.๒ นิยามเกี่ยวกับสันติภาพ

สงครามและสันติภาพ มักจะถูกจับคู่ให้เป็นสิ่งที่คู่กัน เป็นคำอธิบายในความหมายให้แก่นกันและกัน เช่นเดียวกับความร้อนและความเย็น ที่เราให้คำอธิบายว่า ความร้อนก็คือความเย็นน้อย และความเย็นก็คือความร้อนน้อย ความหมายของสงครามและสันติภาพจึงอธิบายได้ว่ามีความแตกต่างกันที่ระดับความมากน้อย แต่ไม่ได้แตกต่างกันเพราะชนิดแตกต่างกันหรือประเภทแตกต่างกัน บางคนจึงพอใจที่จะนิยามความหมายของสันติภาพว่า คือ สภาวะที่ไม่มีสงคราม (the absence of war) (รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. ๒๕๓๘ : ๑๘)

แต่คำนิยามดังกล่าวมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นคำนิยามเชิงลบ (negative peace) และยังไม่ครอบคลุมความหมายของสันติภาพได้ทั้งหมด เพราะการไม่มีสงครามหรือเมื่อเลิกสงครามแล้วก็ยังไม่ได้หมายความว่า จะมีสันติภาพเกิดขึ้นได้จริง ๆ จากการศึกษาประวัติศาสตร์สงครามของโลก

พบว่า ภายหลังสงครามสงบลงแล้ว ผู้คนยังคงต้องระทมทุกข์เพราะสงครามต่อเนื่องไปอีกยาวนาน หรือในประเทศที่ไม่มีสงคราม ก็ยังมีปัญหาบางประการที่ทำให้สันติภาพลดน้อยลง นักวิจัยสันติภาพคณะหนึ่งจึงนิยามให้คำนิยามในเชิงบวก (positive peace) มากกว่า เพราะครอบคลุมไปถึงเรื่องความยุติธรรมและการพัฒนาตนเองทั้งในแง่เศรษฐกิจและสังคมด้วย ดังเช่นที่ โคทม อาริยา ประธานมูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม ได้ให้คำจำกัดความของสันติภาพเอาไว้ดังนี้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาคำว่า สันติภาพ แล้วจะพบว่า เป็นคำที่ยากแก่การนิยาม วิธีหนึ่งที่จะให้คำนิยามก็คือ ระบุว่า ‘สันติภาพมิใช่บางสิ่งบางอย่าง’ เราอาจจะคิดขึ้นได้ทันทีว่า สันติภาพมิใช่สงครามหรือสันติภาพ คือ การปลอดสงคราม สันติภาพก็มิใช่ความรุนแรง หรือสันติภาพคือการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

จากนิยามนี้จะเห็นว่ามีคำอีกคำหนึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับสันติภาพด้วย คือคำว่า ความรุนแรง (violence) โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) บิดาแห่งการวิจัยสันติภาพยุคใหม่ (Peace research) ได้แยกประเภทความรุนแรงออกเป็น ๒ ระดับ คือ ความรุนแรงทางตรงกับความรุนแรงทางอ้อม ความรุนแรงทางตรงหรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่า ‘ความรุนแรงทางกายภาพ’ ได้แก่ การประทุษร้ายผู้อื่นจนถึงแก่ชีวิตหรือบาดเจ็บ เช่น การฆ่าฟัน ชกต่อย ดบตีกัน ซึ่งอาจมาในรูปของสงคราม อาชญากรรม การวิวาท การปล้นสะดม รวมไปถึงการบังคับกักกัน นักสันติวิธีบางคนยังรวมไปถึงความรุนแรงที่กระทำต่อความรู้สึกนึกคิดและจิตใจอีกด้วย เช่น การหลอกหลอนข่มขู่เพื่อให้เกิดความตื่นตระหนกตกใจ การบิบบั่นไม่ให้ได้รับความเป็นธรรม การกีดกันให้รู้สึกโดดเดี่ยวหรือให้รู้สึกว่าถูกรังเกียจ ส่วนความรุนแรงทางอ้อม ในกรณีนี้ดูเหมือนจะไม่มีผู้กระทำความรุนแรง แต่จะมีผู้ถูกกระทำโดยชัดเจน กัลตุงเรียกความรุนแรงประเภทนี้ว่า ‘ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง’ เช่น เด็กแรกเกิดต้องตายไปเพราะขาด สารอาหาร ผู้คนล้มตายลงเพราะโรคระบาด ทั้ง ๆ ที่ในโลกนี้มีอาหารและยารักษาโรคอย่างเหลือเฟือ หรือ ชาวนาชาวไร่ต้องมีชีวิตอย่างอดอยากยากแค้น ผู้หญิงต้องไปขายตัวเป็นโสเภณี จริงอยู่ที่ไม่ได้มีใครไปลักขโมยนาชาวไร่จนสิ้นเนื้อประดาตัว ไม่มีใครขู่บังคับให้ผู้หญิงต้องไปขายตัว แต่โครงสร้างหรือระบบหรือนโยบายของสังคมได้กระทำต่อผู้คนในสังคม ซึ่งมีผลทำให้ชีวิตของเขา ตกอยู่ในความทุกข์ทรมานทั้งทางกาย เช่น ยากจนข้นแค้น เจ็บป่วยอมโรค และทั้งทางจิตใจ เช่น เกิดภาวะความไม่มั่นคง มีภาวะความกดดันในใจ เหล่านี้เป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง โครงสร้างทางสังคมที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม แผนการพัฒนาที่ไม่ครอบคลุมการพัฒนาทั้งครบ หรือแม้แต่กลไกทางการเมือง เศรษฐกิจ ที่มุ่งแต่แสวงหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มหรือพวกของตน เป็นต้น ข้อแตกต่างระหว่างความรุนแรงทางตรงกับความรุนแรงทางอ้อม คือ ผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงทางตรงจะเห็นและรับรู้ถึงความรุนแรงได้ชัดเจน รวมถึงยังอาจมีปฏิกิริยาต่อต้านในทันที แต่ความรุนแรงทางอ้อมนั้นจะเกิดขึ้นอย่างเงียบ ๆ ค่อยเป็นค่อยไป โดยที่ผู้ถูกกระทำแทบจะรู้สึกตัวเลยก็เป็นได้ และไม่สามารถบอกได้ว่าใครเป็นผู้กระทำให้เกิดความรุนแรงนั้นขึ้น ตัวอย่างเช่น เมื่อเราถูกทำร้าย เรายังสามารถบอกเวลาและชี้ตัวคนร้ายได้

แต่ความรู้สึกที่ว่าเราจะบอกได้ว่าขณะนี้รู้สึกหิว ท้องของเราจะค่อย ๆ รับรู้ความรู้สึกหิวทีละน้อยจนสามารถรับรู้ได้ เป็นต้น

เมื่อนำคำว่าความรุนแรงเข้ามาพิจารณาร่วมกับคำว่าสันติภาพด้วย นิยามของคำว่าสันติภาพจึงขยายกว้างออกไปมากกว่าสภาพที่ปลอดสงคราม ดังที่นักปราชญ์ชาวกรีกโบราณนิยามความหมายของ สันติภาพ เอาไว้ว่า หมายถึงสภาพที่มีระเบียบข้อบังคับที่เป็นระบบหนึ่งของการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้กำลัง (the presence of order, a system for resolving conflicts without violence)

อีกคำนิยามหนึ่งของสันติภาพซึ่งสภาหลักสูตรและการสอนของโลก (World Council of Curriculum and Instruction) ได้ให้ความหมายไว้ในการประชุมวิชาการโลก (World conference) ที่อังกฤษ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๘ อธิบายว่า สันติภาพเป็นศัพท์ที่ใช้กับความปรองดองของมนุษย์ได้ ๕ ระดับด้วยกัน คือ

๑. สันติภาพภายในบุคคล (Intrapersonal peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งในตัวบุคคล หรือมีความสงบสุขในจิตใจ (peace of mind)

๒. สันติภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างบุคคล

๓. สันติภาพภายในหมู่คณะ (Intragroup peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งภายในหมู่คณะ

๔. สันติภาพระหว่างหมู่คณะต่าง ๆ (Intergroup peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน

๕. สันติภาพภายในเผ่าพันธุ์ (Intraracial peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งภายในแต่ละเผ่าพันธุ์

๖. สันติภาพระหว่างเผ่าพันธุ์ (Interracial peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ต่อกันและกัน

๗. สันติภาพภายในประเทศชาติ (Intranational peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งกันภายในชาติ

๘. สันติภาพระหว่างประเทศชาติ (International peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างประเทศชาติต่าง ๆ

๙. สันติภาพของโลก (World peace) คือ สภาพของโลกทั้งโลกเป็นปกติสุขปราศจากสงคราม ความขัดแย้งและมีความยุติธรรม

ในนิยามนี้มีคำว่า ความขัดแย้ง (conflict) เข้ามาเกี่ยวข้องกับสันติภาพด้วยอีกคำหนึ่ง พลเอกสายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด กล่าวว่า สันติภาพ คือ ภาวะที่ไม่มี ความรุนแรง

ไม่ใช่ ไม่มีความขัดแย้ง ในสังคมไทยเรามักจะผนวกคำว่าความขัดแย้งเอาไว้กับคำว่าความรุนแรง ซึ่งทำให้คำนิยามของสันติภาพจะต้องปราศจากความขัดแย้งไปด้วย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้อำนวยการศูนย์ข่าวสารเพื่อสันติภาพ ได้วิจารณ์ทรรศนะที่ว่า ‘สันติภาพคือสภาพที่ปราศจากความขัดแย้ง’ ว่า ‘เป็นสมมติฐานที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ๒ ประการ คือ ความขัดแย้งของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถขจัดให้หมดไปได้ และ ความขัดแย้งเป็นสิ่งเลวร้าย เป็นปัญหาที่ต้องขจัด’

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ได้วิจารณ์ว่า แท้จริงความขัดแย้งมีสิ่งที่สามารถ ขจัด ออกไปจากวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ หากแต่ความขัดแย้งสามารถ แก้ไข ได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธี และเนื้อหาของความขัดแย้งนั้นไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานของความเลวร้ายเสมอไป บางครั้งความขัดแย้งก็นำมาซึ่งประโยชน์และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น หากแต่เป็นวิธีการที่ใช้แก้ไขความขัดแย้งนั้นต่างหากที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงได้ ดังนั้น สันติภาพกับความขัดแย้งจึงไม่ใช่สิ่งที่อยู่ตรงข้ามกัน แต่เพราะความขัดแย้งที่ถูกเก็บกดไม่ให้แสดงออกอย่างสันติต่างหาก ที่เป็นชนวนนำไปสู่ความรุนแรงซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับสันติภาพ กล่าวโดยสรุป นิยามของ สันติภาพ หมายถึง สภาวะของบุคคลและสังคมที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น นำความสงบสุขมาสู่มนุษย์ โดยที่มนุษย์นั้นได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีและมีเสรีภาพ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม อยู่ร่วมอย่างกลมกลืนไปกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน รวมทั้งสรรพสิ่งในธรรมชาติ

๒.๔.๓ ปรัชญาแนวคิดเรื่องสันติภาพ

ผู้ศึกษาได้ตั้งขอบเขตการศึกษาโดยจำกัดกลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นฐานทางศาสนา ดังนั้น ในการศึกษาเอกสารจึงศึกษาปรัชญาแนวคิดของศาสนาหลัก ๓ ศาสนา คือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม ที่มีต่อเรื่องสันติภาพ และศึกษาปรัชญาสันติภาพตามหลักสากล ดังนี้

๒.๔.๓.๑ ปรัชญาสันติภาพตามหลักสากล

โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) นักทฤษฎีด้านสันติภาพ ชาวนอร์เวย์ ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็น บิดาแห่งงานวิจัยด้านสันติภาพ ได้เสนอแนวคิด (concept) เกี่ยวกับสันติภาพเอาไว้ว่า สันติภาพไม่ใช่ภาวะที่ปราศจากสงคราม แต่ สันติภาพคือสภาวะที่ปราศจากความรุนแรง และความรุนแรงนี้มีความหมายกว้างขวางหลายแง่ หลายมุม รวมความตั้งแต่ ความรุนแรงทางกายภาพ (การทุบ ตี ชก ต่อย) ทางสภาพจิตใจ (กดขี่ข่มเหง บังคับขึ้นใจ) ความรุนแรงทางด้านเศรษฐกิจ (สภาพที่คนขาดอาหารหรืออดตาย) ความรุนแรงทางการเมือง (สภาพที่ประชาชนไม่มีเสรีภาพ ไม่มีสิทธิมีเสียง) ความรุนแรงทางสังคม (สภาพที่คนถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกดูถูก ถูกปิดกั้นสิทธิ เสรีภาพ สิทธิมนุษยชน ไม่ให้มีการพัฒนา) ไปจนถึงแง่มุมที่ความรุนแรงปรากฏขึ้นและความรุนแรงที่ซ่อนอยู่

ซึ่งอาจปรากฏขึ้นเมื่อใดก็ได้ และครอบคลุมไปถึงความรุนแรงระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ไปจนถึงระดับมหภาค ระหว่างประเทศ และระดับโลก ซึ่งเรียกว่า “ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง – structural violence” (Johan Galtung. ๑๙๖๕)

ดังนั้น สันติภาพ จึงไม่เพียงแต่หมายถึงภาวะที่ปลอดจากสงครามเท่านั้น แต่หมายรวมถึงภาวะที่ปลอดจากความรุนแรงทุกรูปแบบ อีกด้วย การศึกษาหลักปรัชญาสากลด้านสันติภาพ จึงจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์ ถึงหลักทฤษฎีที่เป็นรากฐานในการทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพ คือ ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่สุดทฤษฎีหนึ่งที่ถูกนำมามีส่วนในการพิจารณาเกี่ยวข้องกับ สันติภาพ ด้วยทั้งนี้การก่อสงครามส่วนหนึ่งเกิดจากความขัดแย้งเป็นรากฐานที่สำคัญ ทฤษฎีความขัดแย้งนั้นพัฒนามาจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ซึ่งมองว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้น พยายามดักดวงความสุขความพึงพอใจทางสัญชาตญาณ (instinctual gratification) ให้มากที่สุด และขณะเดียวกันก็พยายามหลีกเลี่ยงความรู้สึกผิดและการลงโทษ (ยศ สันตสมบัติ. ๒๕๓๗ : ๑๘๔)

ทฤษฎีความขัดแย้งยังมองว่า บุคลิกภาพของมนุษย์ถูกกำหนดโดยประสบการณ์วัยเด็ก ดังเช่นที่ เวสตัน ลาบาร์ (Weston Labarre) และ ยอร์จ เดเวโรซ์ (George Devereaux) นักมานุษยวิทยา ได้ทำการศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก แรงจูงใจ พิธีกรรมและความเชื่อทางศาสนา มีส่วนในการกำหนดบุคลิกภาพของมนุษย์ นอกจากนี้วัฒนธรรม ยังเป็นตัวเร่งเร้าให้มนุษย์เก็บกดความรู้สึกและความขัดแย้ง เมื่อวัฒนธรรมมีการพัฒนาและสลับซับซ้อนมากขึ้น เช่นในสังคมอุตสาหกรรม จะมีความขัดแย้งและความรู้สึกเครียดมากกว่าสังคมเกษตรกรรม ที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย แต่ในสังคมเล็ก ๆ ที่ไม่ซับซ้อน ความขัดแย้งจะถูกดูดซึมและระบายออกในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา

๒.๔.๓.๒ สันติภาพในแนวคิดของพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับเหล่าสาวกว่า นตฺถิ สนฺติ ปฺร สุข (ขุ.ธ.๒๕/๔๒) แปลว่า สุขอื่นใดเสมอด้วยสันติเป็นไม่มี ข้อความนี้ได้บ่งชัดอยู่แล้วว่า ‘สันติ’ ใ้มาซึ่งความสุขอย่างยิ่ง ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระนิพพาน เป็นสุดยอดของพุทธศาสนิกชนที่ต่างมุ่งหวังที่จะไปให้ถึง ด้วยเพราะพระนิพพานนำพาไปสู่สันติสุขที่แท้จริง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า พระนิพพานเป็นบรมสุข - นิพพาน ปรม สุข

พระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ให้สาวกของพระองค์ประกาศ หลักธรรมแห่งสันติภาพ นี้ แก่ชนจำนวนมาก เพื่อสันติสุขแก่สัตว์โลกทั้งหลาย หลักคำสอนที่สำคัญของพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา หรือข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ ประการ มีดังนี้

๑. อธิศีลสิกขา หรือเรียกว่า ศีล เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการอบรมในทางความประพฤติทางกาย วาจา คือ ระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยดี เกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลาย มีสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ มี ๓ องค์ประกอบ คือ

- สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ ได้แก่ วจีสุจริต ๔ ดังนี้

๑) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง พูดแต่คำสัตย์

๒) ละเว้นการพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก พูดแต่คำสมานฉันท์และส่งเสริมสามัคคี

๓) ละเว้นการพูดคำหยาบคาย พูดแต่คำสุภาพนุ่มนวลชวนฟัง

๔) ละเว้นการพูดเหลวไหลเพ้อเจ้อ พูดแต่ความจริง มีเหตุมีผล มีสาระประโยชน์ และถูกกาลเทศะ

- สัมมากัมมันตะ คือ กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต ๓ ดังนี้

๑) ละเว้นการฆ่า การสังหาร การบีบคั้นเบียดเบียน มีเมตตากรุณา และช่วยเหลือเกื้อกูล

๒) ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย การเอารััดเอาเปรียบ และเคารพในทรัพย์สินของกันและกัน

๓) ละเว้นการประพฤติดีดล่องละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ ทำลายลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของผู้อื่น

• สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นจากการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด เช่น ค้าอาวุธ ค้ามนุษย์ เลี้ยงสัตว์ไว้ขาย คำน้าเมา ค้ายาพิษ ค้ายาเสพติด คดโกงหลอกลวง บังคับขู่เข็ญ เป็นต้น

๒. อธิจิตตสิกขา หรือเรียกว่า สมาธิ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิต เพื่อให้เกิดสมาธิ อบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงมีคุณธรรม เช่น ขันติ เมตตา กรุณา สดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นฐานแห่งการเจริญปัญญา มีวิจาร์ณญาณในการคิดพิจารณา มี ๓ องค์ประกอบ คือ

- สัมมาวายามะ คือ พยายามชอบ ได้แก่ เพียร ใน ๔ สถาน ดังนี้

๑) สังวรปธาน เพียรระวังบาปอกุศลที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น

๒) ปหานปธาน เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

๓) ภวานาปธาน เพียรเจริญทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

๔) อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไปและให้เพิ่ม

ไพบูลย์

- สัมมาสติ คือ ระลึกรู้ชอบ ได้แก่ ระลึกในสติปัฏฐาน(ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ) ๔ ดังนี้

๑) กายานุปัสสนา สติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย การมีสติกำกับดูรู้เท่าทันกายและเรื่องทางกาย

๒) เวทนานุปัสสนา สติปัญญา การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา การมีสติกำกับ รู้เท่าทันเวทนา(คือความรู้สึกต่าง ๆ ได้แก่ สุข ทุกข์ และไม่สุขไม่ทุกข์หรือเฉย ๆ)

๓) จิตตานุปัสสนา สติปัญญา การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต การมีสติกำกับ รู้เท่าทันจิตหรือสภาพและอาการของจิต

๔) ธรรมานุปัสสนา สติปัญญา การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม การมีสติกำกับ รู้เท่าทันธรรม ที่เป็นกุศลหรืออกุศลที่เกิดขึ้นในใจเป็นอารมณ์

- สัมมาสมาธิ คือ จิตมั่นชอบ ได้แก่ สมาธิที่เจริญตามแนวของฌาน(ภาวะจิตสงบ) ๔ ดังนี้

๑) ปฐมฌาน มีองค์ ๕ คือ วิตก(การคิดหรือการห้วงกังวล) วิจาร(การพิจารณาอารมณ์) ปีติ(ความอิ่มใจ) สุข(ความสบาย) เอกัคคตา(ความมีจิตแน่วแน่อยู่อารมณ์อันเดียว ได้แก่ สมาธิ)

๒) ทุตติยฌาน มีองค์ ๓ คือ ปีติ สุข เอกัคคตา

๓) ตติยฌาน มีองค์ ๒ คือ สุข เอกัคคตา

๔) จตุตถฌาน มีองค์ ๑ คือ อุเบกขา(ความวางเฉยได้ ไม่ยินดียินร้าย) หรือ เอกัคคตา

๓. อธิปัญญาศึกษา หรือเรียกว่า ปัญญา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง รู้จักและเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนจิตใจหลุดพ้นเป็นอิสระ ปราศจากกิเลสและความทุกข์ วางใจ วางท่าทีและปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในทางที่เป็นไป มี ๒ องค์ประกอบ คือ

- สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาอันเห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจ(ความจริงอย่างประเสริฐ) ๔ ดังนี้

๑) ทุกข์ เห็นว่าอะไรคือทุกข์

๒) สมุทัย เห็นว่าอะไรคือเหตุแห่งทุกข์

๓) นิโรธ เห็นการดับทุกข์

๔) มรรค เห็นหนทางอันนำไปสู่ความดับทุกข์

- สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ ดังนี้

๑) เนกขัมมสังกัปปะ ดำริจะออกจากกามหรือปลอดจากความโลภ มีแต่คิดให้คิดเสียสละ ทำให้ให้เผื่อแผ่กว้างขวาง

๒) อัพยาบาทสังกัปปะ ดำริในอันไม่พยาบาท ทำให้ให้มีเมตตากรุณา

๓) อวิหิงสาสังกัปปะ ดำริในอันไม่เบียดเบียน แต่ตั้งความปรารถนาดี แผ่ไมตรีมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน

สันติภาพในความหมายทางปรัชญาของศาสนาพุทธจึงเป็นทั้ง สันติภาพภายในจิตใจหรือความสงบสุขภายใน ซึ่งเป็นอุดมธรรมหรือบรมธรรมขั้นสูงสุด คือ พระนิพพาน และสันติภาพทางรูปธรรม คือ ความสงบภายนอก ได้แก่ ความเรียบร้อยของสังคม การไม่รบราฆ่าฟันกัน ไม่เบียดเบียนกัน สันติภาพในเชิงนี้ถือเป็นสันติภาพทางโลกิยะ ได้แก่ การอยู่ดี มีสุขของประชาชนหรือสังคมหรือโลกทั้งมวล

๒.๔.๓.๓ คำสอนด้านสันติภาพในคริสตศาสนา

ในการศึกษาคำสอนของคริสตศาสนาด้านสันติภาพ ผู้ศึกษาเลือกศึกษาคำสอนข้างฝ่ายศาสนจักรนิกายโรมันคาทอลิกหรือคาทอลิก ด้วยเพราะกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาทำการศึกษาคือคริสตศาสนิกชนในนิกายโรมันคาทอลิก ข้อแตกต่างในความเชื่อบางประการระหว่างโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์หรือคริสต์เตียน เช่น ความเชื่อในเรื่องพระแม่มารี พระมารดาของพระเยซู ความเชื่อความศรัทธาต่อนักบุญ เป็นต้น มีผลต่อความเชื่อในวิถีชีวิตของบุคคลด้วย และคำสอนของคาทอลิกนอกจากยึดถือคำสอนซึ่งเป็นพระวาจาของพระเยซูในพระคัมภีร์แล้ว ยังมีข้อคำสอนที่พระศาสนจักรได้ประกาศแก่คริสตชนออกมาอยู่อย่างสม่ำเสมอ เรียกข้อคำสอนนี้ว่า คำสอนด้านสังคม ซึ่งเป็นคำสอนที่พระสันตะปาปามีถึงคริสตชนทั่วโลกเพื่อปฏิบัติตนต่อสภาพการณ์โลกปัจจุบัน ในส่วนของการศึกษาด้านคำสอนของคริสตศาสนานี้ ผู้ศึกษาจึงแบ่งหัวข้อออกเป็น ๒ ส่วน คือ คำสอนที่ปรากฏในพระคัมภีร์ และคำสอนด้านสังคม ที่เป็นพื้นฐานความเชื่อและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสันติภาพ

• คำสอนที่ปรากฏในพระคัมภีร์

คำสอนที่เป็นลักษณะเด่นในศาสนาคริสต์ คือคำสอนว่าด้วย ความรัก (อากาเป) ซึ่งเป็นความรักที่หมายถึง ความสนิทสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุข แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนบางคนเรียกศาสนาคริสต์ว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก

‘ท่านที่รักทั้งหลาย ขอให้เรารักซึ่งกันและกัน เพราะว่าความรักมาจากพระเจ้า และทุกคนที่รักก็บังเกิดมาจากพระเจ้า และรู้จักพระเจ้า ผู้ที่ไม่รักก็ไม่รู้จักพระเจ้า เพราะว่าพระเจ้าทรงเป็นความรัก’ (๑ ยอห์น ๔ : ๗-๘)

ในสมัยของพระเยซู นอกจากพระองค์จะทรงสอนถึงเรื่อง การมอบความรักแก่เพื่อนมนุษย์ที่นอกเหนือไปจากความรักที่มีต่อพ่อแม่ พี่น้อง สามิภรรยา บุตรธิดา หรือวงศ์พันธุ์ของตนเอง พระองค์ยังทรงเน้นย้ำถึงการรักที่ไม่ธรรมดา นั่นคือ การรักศัตรู ด้วยความรักนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการไถ่กู้ที่จะมาถึงวาระสุดท้าย(ในความเชื่อของคริสตชน) และความรักเท่านั้นที่จะนำพามาซึ่งสันติสุขของมนุษยชาติ และชีวิตนิรันดร์

‘ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวไว้ว่า จงรักคนสนิท และเกลียดชังศัตรู ฝ่ายเราบอกท่านว่า จงรักศัตรูของท่าน และจงอธิษฐานเพื่อผู้ที่ข่มเหงท่าน’ (มัทธิว ๕ : ๔๓-๔๔)

‘ทำดังนี้แล้ว ท่านย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรที่แท้จริงของพระบิดาเจ้าในสวรรค์ เพราะพระองค์เองก็ได้ทรงเลือกที่รักมักที่ชัง ทรงโปรดให้ดวงอาทิตย์ส่องสว่างแก่คนดีและคนชั่วเสมอกัน และให้ ฝนตกแก่คนชอบธรรมและอธรรม’ (มัทธิว ๕ : ๔๕)

‘จงเอาดาบของท่านใส่ฝักเสีย ด้วยว่าบรรดาผู้ถือดาบจะต้องพินาศเพราะดาบ’ (มัทธิว ๒๖ : ๕๒)

‘บุคคลผู้ใดสร้างสันติ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าพระเจ้าจะทรงเรียกเขาว่าเป็นบุตร’ (มัทธิว ๕ : ๙)

ด้วยการมาบังเกิดเป็นมนุษย์ของพระเยซูเจ้า คริสตชนจึงมี บัญญัติใหม่ คือ ความรัก ที่เป็นกุญแจไขไปสู่อาณาจักรของพระเจ้า (นอกเหนือจากพระบัญญัติ ๑๐ ประการ) ความรักแบบคริสต์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้เปล่าและแผ่ขยายไปสู่สากล ได้รับลักษณะโดยธรรมชาติมาจากความรักของพระเยซูคริสต์ผู้ทรงพลีพระชนม์เพื่อมนุษย์ (ถูกตรึงบนไม้กางเขนเพื่อไถ่บาปมนุษย์)

‘เรารักเจ้าทั้งหลายมาแล้วอย่างไร เจ้าจงรักกันและกันด้วยอย่างนั้น’ (ยอห์น ๑๓ : ๓๔-๓๕)

ด้วยบัญญัติประการนี้ นักบุญยอห์นได้ยืนยันว่าผู้ที่มีทรัพย์สมบัติในโลกนี้ แต่ยังปิดประตูหัวใจของตน เมื่อเห็นพี่น้องตกอยู่ในความขัดสน จะมีความรักของพระเจ้าอยู่ในจิตใจได้อย่างไร ฉะนั้น ความรักต่อพี่น้องคือเครื่องพิสูจน์ความจริงแท้ต่อความรักในพระเจ้า

‘ผู้ที่ไม่รักพี่น้องที่ตนเห็นแล้ว จะรักพระเจ้าที่ตนไม่เห็นย่อมไม่ได้’ (๑ ยอห์น ๔ : ๒๐)

และความรักต่อพี่น้องเพื่อนมนุษย์นั้น ไม่มีขอบเขตจำกัด ยังรวมไปถึงศัตรูและผู้ที่เราเปรียบเบียดเบียนเรอีกด้วย ในพระคัมภีร์มีนิทานเปรียบเทียบเรื่องของชาวสะมาเรียผู้ใจดีที่ชี้ให้เห็นว่า พระเยซูต้องการให้คริสตชนมีความรักอย่างไม่มีการจำกัดอย่างไร ความรักที่เปี่ยมด้วยความสงสาร ความรักที่ยินดีรับใช้เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สามารถทำลายอคติความต่างของชาติพันธุ์ซึ่งถือเป็นศัตรู ต่อกันลงได้

คริสตชนเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนถูกเรียกให้มีส่วนร่วมในความรักตามแบบพระวรสาร และในกระแสนี้เรียกแห่งการเป็นบุตรพระเจ้าได้เรียกร้องให้มนุษย์ทุกคนเคารพต่อสิทธิความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นที่จะดำรงชีวิตอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ไม่มีช่องว่างระหว่างความรักต่อเพื่อนมนุษย์และความต้องการความยุติธรรม การทำให้สองสิ่งนี้ขัดแย้งกันมีผลกระทบต่อความยุติธรรมและสันติภาพ

‘เราขอบสันติสุขไว้ให้แก่ท่านทั้งหลาย สันติสุขที่เราให้แก่ท่านนั้น เราให้ท่านไม่เหมือนโลกให้ อย่าให้หัวใจของท่านวิตกและอย่ากลัวเลย’ (ยอห์น ๑๔ : ๒๗)

- คำสอนด้านสังคม

ในช่วง ๑๐๐ ปีมานี้ ก่อตั้งตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๓๔ ถึง ๒๕๓๔ พระศาสนจักรคาทอลิกซึ่งเปรียบเหมือน ผู้นำทาง คริสตชนทั่วโลก ยังได้เสนอแนวทางคลี่คลายปัญหาสังคม โดยเผยแพร่วิถีความคิดทางสังคมของคาทอลิก ตลอดจนกระตุ้นให้คริสตชนทุกระดับได้ศึกษา เผยแพร่คำสอนด้านสังคมและนำไปปฏิบัติ สมเด็จพระสันตะปาปาจอห์น ที่ ๒๓ กล่าวว่า ‘ความรู้และความเข้าใจ คำสอนด้านสังคมของพระศาสนจักร ตลอดจนการประยุกต์คำสอนนี้ในรูปแบบและวิธีการที่สถานการณ์ต่าง ๆ เอื้ออำนวย และเรียกร้องเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน’

แนวความคิดเกี่ยวกับสันติภาพในคำสอนด้านสังคมของพระศาสนจักร เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเด็นที่สมเด็จพระสันตะปาปาสนใจเกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง กลายเป็นประเด็นที่สภาพระสังฆราชและนักเทววิทยาศึกษาในเวลาต่อมา

คำสอนด้านสังคมที่ว่าด้วยเรื่องสันติภาพที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

สมณสาส์นว่าด้วยเรื่อง สันติภาพบนแผ่นดิน : *Pacem in Terris* สมณสาส์นฉบับนี้ออกมาในช่วงหลังเกิด วิกฤตการณ์ขีปนาวุธคิวบา ใ้คราว ๖ เดือน ซึ่งในเวลานั้นเสมือนเป็นการย้ำให้รู้ว่า อาจเกิดสงครามนิวเคลียร์ขึ้นในโลก การเตรียมออกสมณสาส์นฉบับนี้ได้ถูกปิดเป็นความลับ จึงไม่มีใครคาดหมายมาก่อน ปีเอโตร ปาวัน หนึ่งในผู้ร่างสารเปิดเผยว่า วิกฤตการณ์ทำให้สมเด็จพระสันตะปาปา จอห์น ที่ ๒๓ มั่นใจว่าถึงเวลาที่จะเขียนสมณสาส์นว่าด้วยสันติภาพแล้ว พระองค์ได้กล่าวถึงประเด็นที่คนทั่วไปกำลังสนใจในยุคสงครามเย็น คือ การสร้างสันติภาพบนความจริง ความยุติธรรม ความรัก และเสรีภาพ

การประกาศสมณสาส์นมีขึ้นระหว่างการประชุมสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๐๕-๒๕๐๘) ณ กรุงโรม และเป็นสารทางการของพระศาสนจักรคาทอลิกฉบับแรกที่เขียนถึง ‘ผู้มีน้ำใจดีทั้งหลาย’ สมณสาส์นสันติภาพบนแผ่นดิน เรียกร้องให้ทุกคนพยายามแสวงหาสันติภาพบนโลก โดยการรักษาระเบียบสังคมที่พระเจ้าวางไว้ สงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๔๘๒-๒๔๘๘) ได้ทำลายทรัพย์สินและชีวิตมนุษย์ประมาณ ๕๐ ล้านคน เหตุการณ์นี้ทำให้มนุษยชาติกลัวอันตรายและไฝหาสันติภาพ

ลักษณะสำคัญของสมณสาส์นสันติภาพบนแผ่นดิน คือ ความคิดริเริ่มของสมเด็จพระสันตะปาปา จอห์น ที่ ๒๓ ที่อยากให้พระศาสนจักรมีส่วนในการส่งเสริมสันติภาพ เท่ากับว่าพระองค์เปิดทางสู่การแสวงหาสันติภาพ และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพระศาสนจักรกับโลก และประการสุดท้าย วิธีการเขียน ง่ายต่อการเข้าใจ

ศาสนวันสันติภาพสากล ในปี พ.ศ.๒๕๑๐ สมเด็จพระสันตะปาปาปอล ที่ ๖ ได้ก่อตั้งสมณสภาเพื่อความยุติธรรมและสันติภาพ (Pontifical Council for Justice and Peace) เป็นหน่วยงาน

หนึ่งในสำนักวาติกัน นับว่าพระศาสนจักรได้ทุ่มเทให้กับความยุติธรรม สันติภาพและสิทธิมนุษยชน อย่างเข้มแข็ง

ปี พ.ศ.๒๕๑๑ สมเด็จพระสันตะปาปาปอล ที่ ๖ ได้ตั้งวันสันติภาพสากล โดยกำหนดวันฉลองตรงกับวันที่ ๑ มกราคมของทุกปี พร้อมกับส่งสารเรื่องสันติภาพถึงชาวโลก สารวันสันติภาพของสมเด็จพระสันตะปาปาได้รับการต้อนรับอย่างกว้างขวางในวงการพระศาสนจักร ผู้นำประเทศ และประชาชนทั่วไป เป็นที่ยอมรับกันว่าสมเด็จพระสันตะปาปา คือ ผู้ส่งเสริมสันติภาพและสิทธิมนุษยชน

พระสันตะปาปา จอห์น ปอล ที่ ๒ ทรงตรัสไว้ในสาสน์วันสันติภาพสากล เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๕ มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า ‘ในโอกาสระลึกถึงวันสันติภาพสากลครั้งที่ ๑๕ ในปีสันติภาพสากล ซึ่งประกาศโดยสหประชาชาติ ข้าพเจ้าของสงฆ์แห่งความหวังนี้มายังทุกท่าน ด้วยเจตนาอันมุ่งมั่นว่า “สันติภาพคือคุณค่าที่ไม่มีเขตแดน” สันติภาพเป็นคุณค่าที่ตอบสนองต่อความหวังและความมุ่งมาดปรารถนาของประชาชนทั้งมวล ตลอดจนนานาชาติ ไม่ว่าเด็กหรือคนชรา และไม่ว่าหญิงหรือชายผู้มีน้ำใจดีทั้งหลาย’

ในช่วง ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา สำนักวาติกันเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะเป็นเสียงที่ส่งเสริมสันติภาพ ผู้คนทั่วไปมองพระศาสนจักรเป็นผู้สนับสนุนความยุติธรรมในสังคม และผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนอย่างแข็งขัน สุนทรพจน์ของสมเด็จพระสันตะปาปาปีโอ ที่ ๑๒ ในวันพระคริสตสมภพ ปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ระบุสิทธิของบุคคลและหลักการเพื่อสร้างระเบียบสังคม พระศาสนจักรได้ป้องกันสิทธิของมนุษย์ แต่ละคน ครอบครัวและสังคมเสมอมา

๒.๔.๓.๔ อิสลาม : วิธีแห่งสันติภาพ

• ความเข้าใจอิสลาม

ผู้ที่ได้อ่านคัมภีร์ อัล-กุรอาน จะพบว่าอัล-กุรอานชวนให้มนุษย์คิดถึงชีวิตและปรากฏการณ์รอบตัวของเขา อัลกุรอานชักนำวิญญาณของมนุษย์ไปสู่ความ แปลก ของชีวิตของเขาเอง ที่ดำรงตนอยู่ท่ามกลางจักรวาลที่ห้อมล้อมตัวเขา แต่เพราะความคุ้นเคยต่อการอาศัยอยู่ในโลกนี้ มนุษย์จึงคุ้นเคยกับความแปลกนี้ อีกทั้งเสน่ห์เข้าวนของโลกนี้ ทำให้มนุษย์เลิกสงสัยกับความแปลกของตนเอง สำหรับมนุษย์นั้น ไม่ว่าจะพบคำตอบต่อตัวเองหรือไม่ มนุษย์ก็ควรจะต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับตัวตนของเขาเองว่า “ฉันเป็นใคร” “ฉันมาจากไหน” “ฉันมาที่นี่ได้อย่างไร” และ “พวกฉันเป็นสิ่งมีชีวิตสูงส่ง เพียงหนึ่งเดียวในจักรวาลอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้หรือ?”

คำถามข้างต้นนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องความต้องการทางจิตวิญญาณ การแสวงหาสิ่งสูงส่งของชีวิต มากกว่าที่จะเพลิดเพลินไปกับสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า ซึ่งเป็นสิ่งที่ลวง ในความแปลกนี้ เราจึงต้องแสวงหาคำตอบเพื่อคลี่คลายความทุกข์ระทมทางจิตวิญญาณที่เราประสบ คำตอบโดยผ่านทางอิสลาม เป็นคำตอบที่ผ่านการพิจารณาถึงสรรพสิ่งต่าง ๆ แล้วบังเกิดความมั่นใจว่ามีสิ่งที่อยู่

เบื้องหลัง ปรากฏการณ์ทั้งหมด นั่นคือจุดเริ่มต้นที่จะทำให้ได้ไปรู้จักกับเบื้องหลังของสรรพสิ่ง เมื่อได้พิจารณาต่อไปก็เริ่มตระหนักว่า ถ้าพึ่งตนเองไม่สามารถติดต่อกับเบื้องหลังสรรพสิ่งได้ฝ่ายเดียว โดยปราศจากวิธีการที่ถูกต้อง เมื่อหันกลับไปดูประวัติศาสตร์มนุษยชาติที่ผ่านมา ปรากฏมีมนุษย์ที่เรียกว่า เป็น ผู้นำศาสนา ที่ประกาศว่าได้รับการติดต่อจากผู้อยู่เบื้องหลังสรรพสิ่ง และสอนวิธีการที่จะทำให้มนุษย์ถึงวิธีการติดต่อ การสร้างสายสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับสิ่งนั้นได้ ที่เรียกว่า ศาสนาแห่งอิสลาม

นี่เป็นแนวคิดที่ถูกประกาศผ่านศาสนาแห่งอิสลาม ที่เราจะมาทำความเข้าใจเนื้อหาสาระ และทำความเข้าใจ เพื่อที่เราจะได้พิจารณาว่าสามารถจะปฏิบัติตามได้หรือไม่ หรือเพื่อที่จะทำให้เราปฏิบัติตามด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น

- ความหมายของอิสลาม

อิสลาม เป็นคำภาษาอาหรับ หมายถึง การยอมรับว่า อัลลอฮ์ เป็นความจริงสูงสุดและอนันต์ ความหมายตามนัยขบนี้ก็คือ อิสลาม คือ วิถีทางเพื่อการยอมรับ อ่อนน้อม และเชื่อฟังต่ออัลลอฮ์ อย่างสิ้นเชิง ความหมายทางภาษาศาสตร์อีกแง่มุมหนึ่งของคำว่า อิสลาม คือ สันติภาพ ซึ่งมีความหมายแนบแน่นกับความหมายแรกว่า อิสลาม คือ การยอมรับจำนนต่ออัลลอฮ์โดยสิ้นเชิง อันจะนำไปสู่สันติภาพ ความสงบ ความศานติ ความกลมกลืนของระบบทั้งหมดโดยรวม สันติภาพ จึงกลายเป็นผลลัพธ์ของการสถาปนาระบบแห่งอิสลาม ในทางตรงกันข้ามการที่ไม่ยอมรับเชื่อฟังและจำนนต่ออัลลอฮ์ ผู้เป็นปฐมเหตุของทุกสรรพสิ่ง ย่อมก่อให้เกิดผลตรงข้ามกับสันติภาพ นั่นคือ ความยุ่งเหยิง ความสับสนอลหม่าน ความวุ่นวายต่าง ๆ

ความหมายอิสลาม เป็นเรื่องเดียวกับเป้าหมายการสร้างมนุษย์ที่ถูกกล่าวถึงในอัล-กุรอาน คือ เพื่อ ‘อิบาดะฮ์’ หรือ การเคารพภักดี ซึ่งให้ความหมายว่าการผูกสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ถูกสร้างที่ต้องมีต่อผู้สร้าง เป้าหมายของการสร้างยังถูกระบุไว้ในอัล-กุรอานอีกว่า เพื่อให้มนุษย์ทำหน้าที่เป็นเคาะลีฟะฮ์ หรือ การมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลโลกและสรรพสิ่ง นั่นก็คือ การสถาปนาระบบอบแห่งการยอมรับจำนนต่อผู้เป็นเจ้าบนพื้นแผ่นดิน เพื่อนำไปทุกสรรพสิ่งไปสู่ ศานติ

คำว่า อิสลาม แตกต่างจากความเชื่ออื่น ๆ นั่นคือ ชื่อนี้ไม่ได้มาจากศาสดาหรือผู้นำการเผยแผ่ เช่น พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา ขงจื้อ หรือได้มาจากเผ่าพันธุ์และเชื้อชาติ เช่น ศาสนาฮินดู หรือเกี่ยวข้องกับแผ่นดินหรือดินแดน เช่น ศาสนาฮินดู คำว่า อิสลาม จึงบอกถึง แนวทาง วิถีชีวิต เป้าหมาย ในตัวเองโดยสมบูรณ์แบบ ใครก็ตามที่ยอมรับอัลลอฮ์เป็นผู้สร้างจักรวาล และเชื่อฟัง ยอมรับจำนนต่อพระองค์โดยสิ้นเชิง เขาก็สามารถที่จะเป็นมุสลิมคนหนึ่งได้

อิสลามนามของศรัทธานี้ได้ประทานมาจากอัลลอฮ์ผู้ทรงสร้าง ดังมีปรากฏอยู่ในอัล-กุรอาน คัมภีร์ที่พระองค์ประทานมาว่า

วันนี้ ฉันได้ทำให้ศาสนาของสุเจ้าครบครันสำหรับสุเจ้าแล้ว และได้ให้ความโปรดปรานของฉันครบถ้วนแก่สุเจ้า และฉันได้พึงใจ(เลือก)อิสลามเป็นศาสนาสำหรับสุเจ้า (อัล-กุรอ่าน ๕ : ๓)

อิสลามไม่ได้เกิดมาในสมัยท่านศาสดามุฮัมมัดเท่านั้น อิสลามเป็นแนวทางที่ศาสนทูตของผู้เป็นเจ้าส่งมา นำทางมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้อง ตั้งมนุษย์ยุคแรก แต่มนุษย์ไม่เพียงจะเบี่ยงเบนออกจากหนทางที่ถูกต้องครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ยังได้ทำลายหรือบิดเบือนกฎแห่งทางนำนี้ นี่เป็นเหตุผลที่ศาสนทูตคนอื่นจึงถูกส่งมาประกาศศาสนาดังเดิมอีกครั้งหนึ่ง และชี้นำมนุษย์ไปสู่หนทางที่ถูกต้อง ศาสนทูตท่านสุดท้ายจากศาสนทูตทั้งหลาย คือ มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ท่านได้เสนอทางนำของผู้เป็นเจ้าในรูปแบบสุดท้าย และจัดการรักษามันไว้ตลอดกาล ทางนำนี้เป็นที่รู้จักกันว่า อิสลาม ถูกเก็บรักษาไว้ในอัล-กุรอ่าน และแบบอย่างชีวิตของท่านบีมุฮัมมัด

แนวความคิดอิสลามขั้นพื้นฐานถือว่า จักรวาลทั้งหมดถูกสร้างโดยผู้เป็นเจ้า ซึ่งในภาษาอาหรับเรียกผู้เป็นเจ้าที่ถูกต้องว่า ‘อัลลอฮ์’ ซึ่งเป็นผู้อภิบาลและผู้ทรงอำนาจสูงสุดของจักรวาล พระองค์สร้างมนุษย์และกำหนดให้มนุษย์มีอายุที่จำกัด แล้วให้มนุษย์ได้ใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ อัลลอฮ์ได้บัญญัติกฎที่แน่นอนแก่ชีวิต เป็นกฎที่ถูกต้องสำหรับเขาขึ้นมา ในขณะเดียวกันพระองค์ได้มอบอิสรภาพแก่มนุษย์ในการเลือกว่าเขาจะรับเอากฎพื้นฐานแห่งชีวิตนี้หรือไม่ก็ได้ ใครที่เลือกที่จะทำตามกฎที่ได้ประทานมาจากพระ ผู้เป็นเจ้า เขาก็เป็น ‘มุสลิม’ เป็นผู้ยอมจำนนต่ออัลลอฮ์ ผู้ที่ดำรงตนอยู่บนความศานติ และใครที่ปฏิเสธที่จะตาม เขาก็เป็น ‘กาฟิร’ (ผู้ปฏิเสธศรัทธา) ซึ่งจะประสบกับความระส่ำระสายและความขัดแย้งตลอดไป

• คำสอนอิสลาม

การแบ่งเนื้อหาอิสลามไม่ได้ถูกจัดแบ่งโดยนักวิชาการมุสลิม แต่ได้รับการแบ่งโดยหลักการอิสลามเอง ถึงแม้ว่าในทางวิชาการอิสลามเนื้อหาจะถูกแบ่งออก แต่ในทางปฏิบัติจริงเนื้อหาอิสลามไม่สามารถแบ่งแยกได้ ต้องประกอบและยึดเหนี่ยวระหว่างกัน อย่างไรก็ตามเพื่อความง่ายดายในการทำความเข้าใจ เนื้อหาอิสลามจึงถูกแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

๒. ความศรัทธา เป็นมูลฐานเริ่มต้น

๓. การกระทำ ที่สอดคล้องกับการศรัทธานั้น

๔. การสำนึกในการรับรู้ ของคนคนหนึ่งที่มีต่อผู้เป็นเจ้า ซึ่งเสมือนผลลัพธ์ของการกระทำ

แต่ละส่วนมักถูกเรียกชื่อที่แตกต่างกันออกไป ตามการตั้งชื่อของปราชญ์ต่าง ๆ หรืออาจแตกต่างกันตามท้องถิ่นก็ได้ เช่น ความศรัทธา ถูกเรียกว่า อะกีดะฮ์ หรือวิชาว่าด้วยหลักการยึดมั่นเตาฮีด หรือวิชาว่าด้วยการศรัทธาต่อเอกภาพของพระเจ้า เพราะถือกันว่าเตาฮีด นั้นเป็นแก่นแท้ของศาสนาที่แตกหน่อออกเป็นความศรัทธาอื่น ๆ อุซูลุดดีน หรือวิชาว่าด้วยมูลฐานศาสนา เพราะความศรัทธาถือว่าเป็นรากฐานของศาสนา เป็นต้น การกระทำ ก็นิยมเรียกว่า ฟิกฮ์ หรือนิติศาสตร์

ชะรีอะฮ์ หรือบัญญัติแห่งอิสลาม เป็นต้น ส่วน การสำนึกในการรับรู้ต่ออัลลอฮ์ ก็ถูกเรียกว่า ตะเซาฟูฟ เป็นศาสตร์ว่าด้วยการขัดเกลาจิตใจสู่พระเจ้า อิหฺसान หรือคุณธรรม อักลาฟ หรือจรรยา มารยาท บุคลิกต่างๆ ฟิกฮฺ บากฺฮฺ หรือนิติศาสตร์ภายใน เป็นต้น การเรียกชื่อที่แตกต่างเหล่านี้ อาจจะสื่อความหมายได้ครอบคลุมไม่เท่ากัน แต่ทั้งหมดก็ล้วนแต่ใช้เพื่อความสะดวกในการวางกรอบการศึกษาเนื้อหาอิสลามทั้งสิ้น

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นออัน วุฑฒิกกรรมรักษา (๒๕๒๖) ศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลทุ่งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนต่าง ๆ แต่ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า จะเข้ามามีส่วนร่วมได้บ่อยครั้งกว่า ส่วนสถานภาพทางสังคมและความแตกต่างในเรื่องเพศ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

ชัชฌา ก้อนจันทเทศ (๒๕๓๗) ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมสร้างตนเองในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามความจำเป็นพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสมาชิกนิคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมคือ อายุ ความรู้เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐาน ลักษณะภาวะผู้นำ ความคาดหวังในผลประโยชน์ ที่ได้รับ

ทศพล กฤตยพิสิฐ (๒๕๓๘) ศึกษาการมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขตหนองจอก ที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง ‘บวร’ (บ้าน โรงเรียน มัสยิด) และ ‘บวร’ (บ้าน วัด โรงเรียน) พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในระดับปานกลางมากที่สุด ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพรอง รายได้ การได้รับประโยชน์โดยตรงจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม

จุฑามณี จาบตะขบ (๒๕๔๒) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้คนทำความดีเพื่อสังคม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๒ คน ผลการศึกษาพบว่า แบบพฤติกรรมของคนที่ทำความดีเพื่อสังคมมี ๒ แบบ คือ การทำความดีภายในครอบครัว และการทำความดีเพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น ปัจจัยหลักที่ทำให้คนทำความดีเพื่อสังคมคือ การเลี้ยงดูในวัยเด็ก ทุกกรณีศึกษาจะได้รับการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม และ การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็วจากคนในครอบครัว และปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนา ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมให้

บุคคลเหล่านี้กระทำความดีเพื่อสังคมได้มากยิ่งขึ้นคือ ลักษณะครอบครัวที่มีความเห็นใจซึ่งกันและกัน มีแนวปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้รับจากการศึกษา การฝึกอบรมทั้งในและนอกระบบโรงเรียน รวมไปถึงการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้มีวิสัยทัศน์และโลกทัศน์ในการพัฒนาตนเอง

รัตติ เปี้ยแก้ว (๒๕๔๕) ศึกษาถึงปัจจัยทางครอบครัวที่มีผลต่อความสามารถทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น พบว่า ปัจจัยทางครอบครัวในลักษณะของครอบครัวที่มีพ่อแม่และผู้ใหญ่ในครอบครัวมีการอธิบายให้ทราบถึงผลดีผลเสียจากการกระทำของวัยรุ่น จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของเด็ก ส่วนความสามารถทางอารมณ์นั้น ทั้งในด้านการตระหนักต่อตนเอง การควบคุมตนเอง การสร้างแรงจูงใจ การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ด้านการสื่อสารและสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น การเผชิญปัญหา และการตัดสินใจ กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นตอนต้นมีความสามารถทางอารมณ์ทั้งหมดโดยรวมแล้วมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

เสาวภาพ วัชรกิตติ (๒๕๒๑) ได้ศึกษาสาเหตุการกระทำผิดของเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ครอบครัวมีส่วนอยู่มากที่มีผลให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด บ้านและครอบครัวเป็นฐานอันดับแรกที่จะสร้างสรรในเรื่องนิสัยและบุคลิกภาพของเด็ก เช่น ครอบครัวที่ไม่มีความสุข บิดามารดาทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ ไม่มีการให้อภัยหรือเอื้ออาทรต่อกัน เด็กในครอบครัวจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ชอบการทะเลาะวิวาทเป็นนิสัย

ชั้น ศรีสวัสดิ์ (๒๕๓๒) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีบ้านดงเค็งและบ้านชุมแสง อำเภอมอพระ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ๖ ขั้นตอนคือ การร่วมคิด การร่วมประชุมหารือ การร่วมวางแผน การร่วมทำ การร่วมติดตามผล และการร่วมค้นคิดหางานใหม่

ผลการวิจัยดังกล่าว สามารถสรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ดังนี้

๒. ร่วมคิด โดยให้โอกาสผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูลสภาพปัญหา ค้นหาปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

๓. ร่วมตัดสินใจ โดยให้โอกาสผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจทางเลือกที่จะใช้ปฏิบัติ รวมทั้งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๔. ร่วมวางแผน โดยให้โอกาสผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาที่สนองความต้องการของชุมชน

๕. ร่วมปฏิบัติ โดยการให้โอกาสผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกิจกรรม แผนงาน โครงการ หรือนโยบายที่วางแผนไว้

๖. ร่วมติดตามและประเมินผล โดยให้โอกาสผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติไปแล้วให้เกิดประโยชน์ตลอดไป

ชลธิพร วิมุกตานนท์ (๒๕๓๒) ศึกษากลุ่มท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท กรณีศึกษาย่านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มท้องถิ่นต่าง ๆ ของบ้านห้วยเม็งจะเกิดการรวมตัวเป็นครั้งคราวตามกิจกรรมในรอบปี หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน สมาชิกของแต่ละกลุ่มมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และมีปฏิริยาโต้ตอบทางสังคมต่อกัน ที่ทำให้การรวมกลุ่มเกิดขึ้นอย่างถาวรในรูปของวัฏจักรอย่างต่อเนื่องหลายชั่วอายุคน กิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านจะถูกจัดการโดยผ่านกลุ่มท้องถิ่นที่มีลักษณะเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วม เช่น ความเป็นเอกภาพ มีอิสระในการจัดการ มีอำนาจการตัดสินใจในขั้นพื้นฐาน ความเสมอภาค ให้โอกาสในการเข้าร่วมในฐานะเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน และโครงสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของกลุ่มท้องถิ่น

อังฉรา โฉมแล้ม (๒๕๔๔) ศึกษาเรื่องจิตสำนึกของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม พบว่า ปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดจิตสำนึกในการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม มีความสัมพันธ์กับหน้าที่ที่ปฏิบัติในกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม

กรรณิการ์ ชมดี (๒๕๒๔) ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยจูงใจให้มีส่วนร่วม ได้แก่ เกียรติ ความต้องการอาชีพใหม่ การจูงใจจากเพื่อน ความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน

รักษณา กางกรณ (๒๕๒๘) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติของอาสาสมัคร ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความสงสาร ความพอใจ ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ความตระหนักถึงปัญหาของท้องถิ่น ความรู้สึกว่าการช่วยเหลือผู้ไม่รู้หนังสือให้รู้หนังสือเป็นการทำความดีอย่างหนึ่ง ความภูมิใจที่ได้ช่วยผู้ไม่รู้หนังสือ ความภูมิใจที่มีคน นับถือว่าเป็นครู

พจนีย์ ทวีโกคา (๒๕๔๒) ศึกษาแรงจูงใจของอาสาสมัครในการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยเอดส์ ทั้งอาสาสมัครปกติและอาสาสมัครผู้ป่วย จำนวน ๒๐ คน ที่ทำงานในวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี พบว่า แรงจูงใจในการทำงานของอาสาสมัครปกติประกอบด้วย ความต้องการค่าตอบแทนเพื่อยังชีพ ความศรัทธาในการทำงานของพระอาจารย์อลงกต ความต้องการการเคารพยกย่อง ความต้องการช่วยเหลือผู้ลำบากกว่า และความต้องการความสำเร็จ

เดวิด อัดัมส์ (David Adams. ๒๕๓๘) ได้ศึกษาเรื่อง จิตวิทยาสำหรับนักปฏิบัติการสันติภาพ พบว่า มีรูปแบบของการพัฒนาจิตสำนึกมีอยู่ ๖ ขั้นตอนที่สังสม เริ่มจาก ๑) การได้มาซึ่ง

คุณค่าพื้นฐานและเป้าหมาย ๒) ความใกล้ชิดความยุติธรรม ๓) ความต้องการที่จะทำอะไรบางอย่างที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม ๔) ความรู้สึกผูกพันเข้าร่วมกับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ๕) การบูรณาการของบุคคล (personal integration) ๖) มีสำนึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสรรพสิ่งในโลก และประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ซึ่งประสบการณ์จากการเรียนรู้จากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และเพื่อน เป็น พื้นฐานที่สำคัญที่หล่อหลอมบุคคลให้เกิดการพัฒนาจิตสำนึกที่นำไปสู่วัฒนธรรมแห่งสันติภาพ (culture of peace) โดยศาสนาที่สอนเรื่องความรัก การให้อภัย ความมีเมตตา และการมองโลกในแง่ดี มีส่วนในการกำหนดการตัดสินใจที่จะเลือกแนวทางปฏิบัติเพื่อสันติภาพ

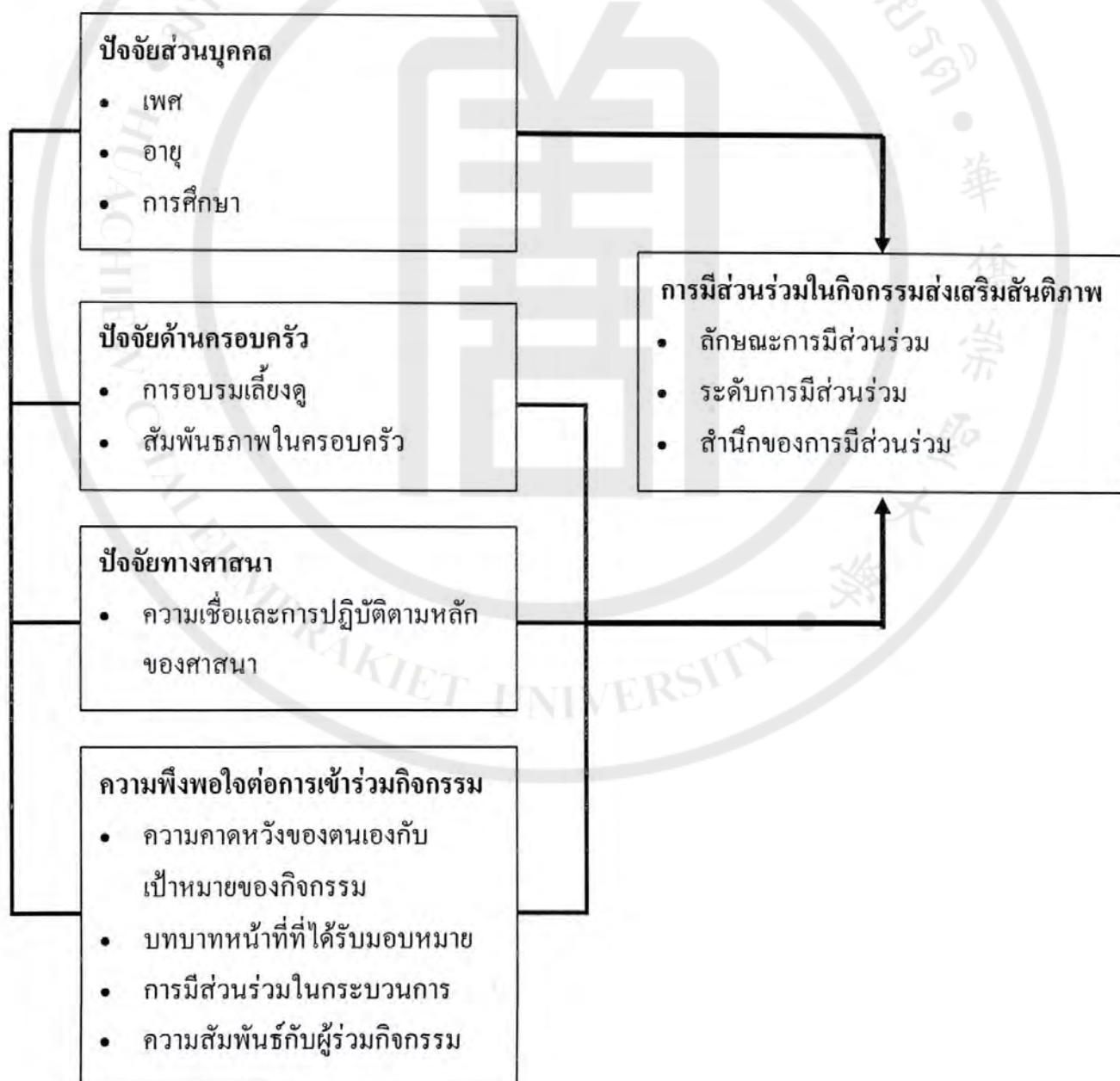
สรุปตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น ๖ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และการศึกษา ส่วนที่ ๒ : ศึกษาปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัว ส่วนที่ ๓ : ศึกษาปัจจัยทางศาสนา ได้แก่ ความเชื่อและการปฏิบัติ ส่วนที่ ๔ : ศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ส่วนที่ ๕ : ศึกษาปัจจัยของความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ เป้าหมายของการเข้าร่วม บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกลุ่ม และส่วนที่ ๖ : เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพในด้านสำนึกของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ

๒.๖ กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา (conceptual framework) เรื่อง อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งเสริมสันติภาพในกรุงเทพมหานคร ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑

กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งเสริมสันติภาพในกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative study) และเชิงคุณภาพ (Qualitative study) โดยไม่ใช่หลักทฤษฎีความน่าจะเป็น (non probability sampling) ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ แต่ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมีระเบียบวิธีการศึกษา ดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- ๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร (population) ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมด้านสันติภาพในโครงการ ๓ โครงการในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะความเหมือนและความต่างกันในแต่ละโครงการ ดังนี้

โครงการงานวิจัยการพัฒนาสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย เป็นการระดมกำลังสติปัญญาทั้งจากฝ่ายนักวิชาการ นักพัฒนา เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของความยากจนในมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางการเมือง เพื่อหาวิธีการจัดสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง ทั้งนี้ปัญหาความยากจนเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม เนื่องจากการขาดโอกาส การไม่ได้รับความเป็นธรรม ขาดอำนาจในการต่อรอง และการถูกละเมิดสิทธิ โครงการงานวิจัยนี้เป็นการสร้างพื้นฐานในการทำงานด้านสันติภาพต่อไป

โครงการณรงค์ยุติสงคราม กลุ่มแนวร่วมเพื่อสันติภาพประเทศไทย เกิดจากจิตสำนึกของคนในสังคมที่ไม่ต้องการให้เกิดสงคราม จึงได้รวมตัวกันเข้าร่วมการประท้วงคัดค้านต่อต้านสงครามที่สหรัฐอเมริกากระทำต่ออิรัก กิจกรรมที่ทำ ได้แก่ การเดินขบวนประท้วงไปที่สถานทูตสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ การภาวนาหน้าสถานทูตสหรัฐอเมริกา การเดินรณรงค์สนับสนุนสหประชาชาติยุติสงคราม การรณรงค์งดซื้อสินค้าสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

โครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพสำหรับเด็กอิรัก มีจุดมุ่งหมายในเรื่องการให้การศึกษาถึงผลกระทบของความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกับเด็กและผู้หญิง ผ่านกิจกรรมระดมทุนให้ความช่วยเหลือเด็ก อิรักที่ประสบภัยจากสงคราม และสร้างมิติของการมีส่วนร่วมในกลุ่มคนทั่วไปของสังคมให้หันมา สนใจในเรื่องสันติภาพ ปลุกจิตสำนึกและเสริมพลังให้เห็นว่าในฐานะที่เป็นคนธรรมดาของสังคมก็สามารถสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมได้

๒. กลุ่มตัวอย่าง (sample) กำหนดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโครงการละ ๕๐ คน รวมทั้งหมด ๑๕๐ คน แต่ได้รับแบบสอบถามกลับมา ๑๒๒ ชุด คือ จากโครงการงานวิจัยการพัฒนาสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ๕๐ คน โครงการรณรงค์ยุติสงคราม เน้นร่วมเพื่อสันติภาพประเทศไทย ๒๒ คน และโครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพสำหรับเด็กอิรัก ๕๐ คน เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนที่ ๑

กำหนดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างส่วนที่ ๑ โดยกำหนดคุณสมบัติเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสันติภาพในระดับมาก (ร้อยละ ๕๐.๖) และมีความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๓ ปี คัดเลือกผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ๑ คน คริสต์ ๑ คน และอิสลาม ๑ คน รวมทั้งหมด ๓ คน เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนที่ ๒

๓.๒ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (documentary study) โดยรวบรวมข้อมูลจากตำรา เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบในการศึกษา

๒. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม (field study) ใช้วิธีการเก็บข้อมูล ๓ วิธี ได้แก่

๑) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) กระจายแบบสอบถาม ๒ วิธี คือ ส่งทางไปรษณีย์ จำนวน ๕๐ ชุด และเก็บด้วยตนเอง จำนวน ๑๐๐ ชุด

๒) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก (interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ ส่วนด้วยกัน คือ

๑. ข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ มีทั้งหมด ๕ ตอนด้วยกัน ได้แก่

ตอนที่ ๑	ข้อมูลเฉพาะทั่วไป	จำนวน ๓ ข้อ
ตอนที่ ๒	แบบวัดด้านครอบครัว	จำนวน ๑๑ ข้อ
ตอนที่ ๓	แบบวัดด้านศาสนา	จำนวน ๑๐ ข้อ
ตอนที่ ๔	แบบวัดการมีส่วนร่วม	จำนวน ๑๖ ข้อ
ตอนที่ ๕	แบบวัดความพึงพอใจต่อกลุ่มฯ	จำนวน ๔ ข้อ
รวมทั้งหมด ๔๔ ข้อ		

ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นแบบสอบถามปลายปิด (closed-end questionnaire) และก่อนนำแบบสอบถามไปทำการสอบถามและเก็บข้อมูล ได้นำไปทำการทดสอบ (pre-test) และหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาแก้ไข จากนั้นนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบเพื่อหาความเชื่อมั่น (reliability) จำนวน ๒๐ ราย แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนได้แบบสอบถามที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาจริง

๒. ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้ ๒ วิธี คือ การสัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง และการสังเกต โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษา ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของคำตอบ จำแนกและจัดหมวดหมู่ พร้อมวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science หรือ SPSS) ค่าทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทำตารางไขว้ (crosstabulation) ใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการบรรยายตามค่าสถิติ

ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งสามโครงการ นำมาวิเคราะห์เขียนเชิงพรรณนา (descriptive)

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งเสริมสันติภาพในกรุงเทพมหานคร ได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านส่งเสริมสันติภาพ จำนวน ๑๒๒ คน แล้วนำมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS/PC+ ผลการศึกษาที่ได้นำเสนอมีดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

๔.๒ ผลการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัว

๔.๓ ผลการศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักของศาสนา

๔.๔ ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม

๔.๕ ผลการศึกษาลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ

๔.๖ ผลการแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ

๔.๗ การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ

๔.๘ ผลการวิเคราะห์ด้านสำนึกการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนนี้จะเป็นการเสนอข้อมูลทั่วไป เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังและข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งเพื่อให้ทราบถึงตัวแปรต่างๆ ที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ โดยข้อมูลจะนำเสนอในรูปของร้อยละ (ตารางที่ ๔.๑)

ตารางที่ ๔.๑

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะข้อมูล		จำนวน(คน)	ร้อยละ	หมายเหตุ
๑. เพศ	หญิง	๘๐	๖๖.๔	
	ชาย	๔๑	๓๓.๖	
รวม		๑๒๒	๑๐๐.๐	

ก
HQ
743
9/1560
2547
ผ.1

ศูนย์บรรณสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

0058 - 67960

๔๙

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล		จำนวน(คน)	ร้อยละ	หมายเหตุ
๒. อายุ	๒๐ - ๒๕ ปี	๕๔	๔๔.๓	อายุต่ำสุด ๒๐ ปี
	๓๐ - ๓๕ ปี	๓๓	๒๗.๐	อายุสูงสุด ๖๖ ปี
	๔๐ - ๔๕ ปี	๓๑	๒๕.๔	อายุเฉลี่ย ๓๓ ปี
	๕๐ ปีขึ้นไป	๔	๓.๓	
รวม		๑๒๒	๑๐๐.๐	
๓. ระดับการศึกษา				การศึกษาต่ำสุด
ต่ำกว่าปริญญาตรี		๑๑	๙.๐	ระดับมัธยม
ปริญญาตรี		๗๘	๖๓.๙	การศึกษาสูงสุด
สูงกว่าปริญญาตรี		๓๓	๒๗.๐	ระดับปริญญาเอก
รวม		๑๒๒	๑๐๐.๐	

เพศ

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มีจำนวน ๑๒๒ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๘๑ คน (ร้อยละ ๖๖.๔) เพศชาย จำนวน ๔๑ คน (ร้อยละ ๓๓.๖)

อายุ

กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำสุดคือ ๒๐ ปี และมีอายุสูงสุดคือ ๖๖ ปี โดยจำแนกเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี จำนวน ๕๔ คน (ร้อยละ ๔๔.๓) รองลงมาคือกลุ่มที่มีอายุระหว่าง ๓๐-๓๕ ปี จำนวน ๓๓ คน (ร้อยละ ๒๗.๐) และกลุ่มอายุระหว่าง ๔๐-๔๕ ปี จำนวน ๓๑ คน (ร้อยละ ๒๕.๔) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๔ คน (ร้อยละ ๓.๓)

ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน ๗๘ คน (ร้อยละ ๖๓.๙) รองลงมาเป็นการศึกษาอยู่ที่ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓๓ คน (ร้อยละ ๒๗.๐) และต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๑ คน (ร้อยละ ๙.๐) ตามลำดับ

๔.๒ ผลการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัว

การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง แสดงถึงผลการอบรมเลี้ยงดูใน ๕ ลักษณะ (ตารางที่ ๔.๒) และพื้นฐานสัมพันธภาพที่ดีในการสร้างครอบครัวที่มีคุณภาพ (ตารางที่ ๔.๓) แสดงผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ ๔.๒
ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู

ข้อที่	ข้อความ	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย
๑	การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน	๒.๕	๓๕.๒	๓.๕๔
๒	การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล	๖.๖	๓๓.๖	๓.๔๕
๓	การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย	๐.๘	๔๔.๓	๑.๕๓
๔	การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม	๔.๕	๓๒.๘	๓.๔๓
๕	การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว	๐.๘	๓๗.๖	๓.๕๓

๔.๒.๑ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน

หมายถึง การได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กอย่างเอาใจใส่ ได้รับความรัก ได้รับการดูแลทุกข์สุขได้รับความใกล้ชิดจากผู้ใหญ่ จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๒ ข้อที่ ๑ แสดงให้เห็นว่าลักษณะการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล

หมายถึง การได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กที่มีการอธิบายเหตุผลของการกระทำให้เข้าใจว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำมากกว่าถูกลงโทษโดยไม่เข้าใจเหตุผล ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในครอบครัว และได้รับการยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใหญ่ จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๒ ข้อที่ ๒ แสดงให้เห็นว่าลักษณะการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย

หมายถึง การได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กที่ถูกลงโทษโดยการถูกตัดสิทธิต่าง ๆ หรือถูกดุถูกว่า หรือเมื่อกระทำผิดถูกทำให้รู้สึกว่าคุณไม่รัก จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๒ ข้อที่ ๓ แสดงให้

เห็นว่าลักษณะการเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๕๓ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม

หมายถึง การได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กอย่างเข้มงวด และต้องทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่มากกว่าทำตามความต้องการของตนเอง จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๒ ข้อที่ ๔ แสดงให้เห็นว่า ลักษณะการเลี้ยงดูแบบควบคุมในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๓ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว

หมายถึง การได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กที่ได้รับคำแนะนำและการฝึกฝนจากผู้ใหญ่ให้ช่วยเหลือตนเองมากกว่าคอยพึ่งพาผู้อื่น จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๒ ข้อที่ ๕ แสดงให้เห็นว่า ลักษณะการเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็วในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๓ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

สรุปลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูที่มากที่สุดคือ แบบรักสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย ๓.๕๔) รองลงมาคือ แบบให้พึ่งตนเองเร็ว (ค่าเฉลี่ย ๓.๕๓) และการเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๑.๕๓) ด้วยเพราะการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและแบบให้พึ่งตนเองเร็ว เป็นการเลี้ยงดูที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้ความสำคัญกับลูก เอาใจใส่ใกล้ชิดลูก เปิดโอกาสให้ลูกมีความเป็นตัวของตัวเองภายใต้คำแนะนำของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เด็กจึงรู้สึกมีความสุข มีความไว้วางใจ ช่วยตัวเองได้ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไป ส่งผลให้เป็นผู้ที่ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง มุ่งอนาคต มีความรับผิดชอบ และแก้ไขปัญหาได้ดี

ตารางที่ ๔.๓

สัมพันธภาพในครอบครัว

ข้อที่	ข้อความ	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย
๑	สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงความชื่นชมต่อกัน	๔.๑	๔๓.๔	๓.๐๓
๒	สมาชิกในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันทุกครั้งที่มีเวลาว่าง	๕.๘	๓๒.๐	๓.๒๕
๓	สมาชิกในครอบครัวมีเวลาพูดคุยต่อกัน	๖.๖	๓๔.๔	๓.๔๓
๔	สมาชิกในครอบครัวมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน	๑.๖	๔๒.๖	๔.๐๕
๕	สมาชิกในครอบครัวมีการให้อภัยต่อกัน	๔.๑	๔๖.๕	๔.๐๑
๖	สมาชิกในครอบครัวช่วยกันแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในบ้าน	๒.๕	๔๓.๔	๓.๗๕

๔.๒.๒ สัมพันธภาพในครอบครัว

สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงความชื่นชมต่อกัน

การแสดงความชื่นชมต่อกันเป็นพื้นฐานของการตระหนักถึงคุณค่าซึ่งกันและกัน จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๓ ข้อที่ ๑ แสดงให้เห็นว่าสัมพันธภาพในครอบครัวที่แสดงความชื่นชมต่อกันในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๗ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

สมาชิกในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันทุกครั้งที่มีเวลาว่าง

การมีเวลาอยู่ร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยความพึงพอใจของสมาชิกในครอบครัวจะสร้างความผูกพัน ความห่วงใยอาทรต่อกัน จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๓ ข้อที่ ๒ แสดงให้เห็นว่าสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีกิจกรรมร่วมกันทุกครั้งที่มีเวลาว่างในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๕ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

สมาชิกในครอบครัวมีเวลาพูดคุยต่อกัน

การพูดคุยสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอช่วยให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเกิดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๓ ข้อที่ ๓ แสดงให้เห็นว่าสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีเวลาพูดคุยต่อกันในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

สมาชิกในครอบครัวมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ความไว้วางใจต่อกันในครอบครัวทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น ไม่มีความลับต่อกัน จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๓ ข้อที่ ๔ แสดงให้เห็นว่าสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

สมาชิกในครอบครัวมีการให้อภัยต่อกัน

ผู้ที่รู้จักให้อภัยต่อผู้อื่นจะเป็นผู้ที่มีสติ มีความอดทน รู้จักระงับความโกรธ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานต่อความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๓ ข้อที่ ๕ แสดงให้เห็นว่าสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีการให้อภัยต่อกันในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

สมาชิกในครอบครัวช่วยกันแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในบ้าน

การร่วมกันแก้ไขปัญหาในครอบครัวเป็นคุณสมบัติที่จะช่วยป้องกันปัญหาสังคมได้อย่างดี จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๓ ข้อที่ ๖ แสดงให้เห็นว่าสัมพันธภาพในครอบครัวที่แสดงความชื่นชมต่อกันในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

สรุปในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสัมพันธภาพที่สมาชิกในครอบครัวให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๕) รองลงมาคือมีการให้อภัยต่อกัน (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๑) และการแสดงความชื่นชมต่อกันค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๓.๐๗) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมอง

ภาพโดยรวมค่าเฉลี่ยของสัมพันธภาพทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางถึงมาก แสดงให้เห็นว่าบรรยากาศภายในครอบครัวมีความผูกพัน เห็นคุณค่าต่อกัน ไว้วางใจ และมีการให้อภัยต่อกัน ซึ่งเป็นการสร้างพื้นฐานของการมองโลกในแง่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

๔.๓ ผลการศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักของศาสนา

จากผลการศึกษาด้านความเชื่อ และการปฏิบัติตามหลักของศาสนาที่กลุ่มตัวอย่างนับถืออยู่ ศึกษาถึงด้านความเชื่อที่เป็นหลักคำสอนสำคัญของ ๓ ศาสนาคือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ได้แก่ ความเชื่อเรื่องการกระทำความดีความชั่ว ความเชื่อเรื่องการให้ความเคารพในผู้อื่น และความเชื่อเรื่องการอยู่ร่วมกัน ในด้านการปฏิบัติ ศึกษาถึงวัตรปฏิบัติที่พึงปฏิบัติ ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอน การสวดมนต์ภาวนา และการไปร่วมพิธีทางศาสนา นอกจากนี้ได้ศึกษาถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่น ได้แก่ การแสดงความเมตตาช่วยเหลือ การแสดงความรัก การแสดงความเสียสละ และการนึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น (ตารางที่ ๔.๔) ทั้งนี้คำที่ใช้ในแบบสอบถามได้ออกแบบให้เหมาะสมกับการถามตามแต่ละศาสนา แต่สามารถเทียบเคียงให้เป็นวัดเกณฑ์เดียวกันได้ แสดงผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ ๔.๔

ความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักทางศาสนา

ข้อที่	ข้อความ	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย
๑	ความเชื่อเรื่องการกระทำความดีความชั่ว	๑.๖	๓๗.๓	๓.๘๕
๒	ความเชื่อเรื่องการให้ความเคารพในผู้อื่น	๐.๘	๓๓.๘	๔.๖๓
๓	ความเชื่อเรื่องการอยู่ร่วมกัน	๑.๖	๖๖.๔	๔.๕๒
๔	การศึกษาข้อคำสอน	๕.๘	๒๕.๕	๓.๓๔
๕	การสวดมนต์ภาวนา	๑๔.๘	๓๒.๘	๓.๓๓
๖	การไปร่วมพิธีทางศาสนา	๑๒.๓	๒๕.๕	๓.๓๔
๗	การแสดงความเมตตาต่อผู้อื่น	๐.๘	๕๐.๐	๔.๓๖
๘	การแสดงความรักต่อผู้อื่น	๒.๕	๔๓.๔	๔.๒๕
๙	การแสดงความเสียสละต่อผู้อื่น	๐.๘	๕๖.๖	๔.๑๖
๑๐	การนึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น	๐.๘	๕๔.๑	๔.๔๓

ความเชื่อเรื่องการทำความดีความชั่ว

ในศาสนาพุทธสอนว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตเป็นเพราะกรรมดีกรรมชั่ว ส่วนศาสนาคริสต์และอิสลามสอนว่าพระเจ้าเป็นผู้ที่กำหนดสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งมีผลต่อการทำความดีความชั่วของศาสนิก จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๑ แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องการทำความดีความชั่วในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ความเชื่อเรื่องการให้ความเคารพในผู้อื่น

ในศาสนาพุทธสอนว่ามนุษย์ทุกคนเป็นผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ส่วนศาสนาคริสต์และอิสลามสอนว่ามนุษย์ทุกคนเป็นพี่น้องกัน ซึ่งมีผลทำให้รู้จักการเคารพ ให้เกียรติ และไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๒ แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องการให้ความเคารพในผู้อื่นในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๗ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ความเชื่อเรื่องการอยู่ร่วมกัน

ในศาสนาพุทธเชื่อว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่รักความสงบ ส่วนศาสนาคริสต์เชื่อว่าเป็นศาสนาที่เน้นให้มนุษย์มีความรักต่อกัน และศาสนาอิสลามเชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติและสงบสุข ซึ่งเป็นความเชื่อที่สร้างให้เกิดการอยู่ร่วมกัน อย่างเข้าอกเข้าใจ รักและเห็นใจซึ่งกันและกัน จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๓ แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องการอยู่ร่วมกันในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

การศึกษาข้อคำสอน

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๔ แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องการให้เวลาในการศึกษาข้อคำสอนในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

การสวดมนต์ภาวนา

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๕ แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องการสวดมนต์ภาวนาในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๓ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

การไปร่วมพิธีทางศาสนา

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๖ แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องการไปร่วมพิธีทางศาสนาในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

การแสดงความเมตตาต่อผู้อื่น

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๗ แสดงให้เห็นว่าการแสดงความเมตตาต่อผู้อื่นในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

การแสดงความรักต่อผู้อื่น

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๘ แสดงให้เห็นว่าการแสดงความรักต่อผู้อื่นในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

การแสดงความเสียสละต่อผู้อื่น

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๙ แสดงให้เห็นว่าการแสดงความเสียสละต่อผู้อื่นในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

การนึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๔ ข้อที่ ๑๐ แสดงให้เห็นว่าการนึกถึงความรู้สึกของผู้อื่นในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๓ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

สรุประดับความเชื่อทางศาสนาทั้ง ๓ ด้านที่ศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อผู้อื่นในระดับมากเช่นกัน แต่ในด้านวัตรที่พึงปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

๔.๔ ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ ได้ศึกษาระดับความพึงพอใจ ๔ ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ ความคาดหวังของบุคคลกับเป้าหมายของกิจกรรม บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน และความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกิจกรรม (ตารางที่ ๔.๕)

ตารางที่ ๔.๕

ระดับความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม

ข้อที่	ข้อความ	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย
๑	ความคาดหวังของบุคคลกับเป้าหมายของกิจกรรม	๒.๕	๔๕.๒	๓.๔๕
๒	บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	๔.๑	๔๒.๖	๓.๔๐
๓	การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน	๕.๓	๔๒.๖	๓.๓๓
๔	ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกิจกรรม	๓.๓	๔๑.๘	๓.๖๔

ความคาดหวังของบุคคลกับเป้าหมายของกิจกรรม

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๕ ข้อที่ ๑ แสดงให้เห็นว่าความคาดหวังของบุคคลกับเป้าหมายของกิจกรรมในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๕ ข้อที่ ๒ แสดงให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๐ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๕ ข้อที่ ๓ แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๗ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกิจกรรม

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๕ ข้อที่ ๔ แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกิจกรรมในกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

สรุประดับความพึงพอใจในด้านความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกิจกรรมมีระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๓.๖๔) รองลงมาคือความคาดหวังของบุคคลกับเป้าหมายของกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย ๓.๔๕) ส่วนการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานมีระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๓.๓๗) ความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงานทำให้รู้สึกทำงานด้วยความสนุก และความคาดหวังกับเป้าหมายของกิจกรรมที่สอดคล้องกัน ทำให้ไม่รู้สึกอึดอัดใจในการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครจึงไม่มีกรอบของความรับผิดชอบเป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมจนเสร็จสิ้นโครงการ สามารถตัดสินใจถอนตัวจากความรับผิดชอบในหน้าที่และการมีส่วนร่วมได้ตลอดเวลา แต่เมื่อเกิดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การดำเนินงานจึงมีความต่อเนื่อง

๔.๕ ผลการศึกษาลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ

๔.๕.๑ ลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

การศึกษาประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ได้เสนอตัวอย่างของกิจกรรมไว้ ๔ ประเภท ได้แก่ การร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยการโหวตเสียงทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต การร่วมลงชื่อ ๕๐,๐๐๐ ชื่อ การร่วมเดินรณรงค์ และการร่วมประท้วง (ตารางที่ ๔.๖)

ตารางที่ ๔.๖
ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ๔ ประเภท

ลักษณะข้อมูล	ไม่เคยเข้าร่วม		เคยเข้าร่วม	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
การร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยการโหวตเสียงทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต	๖๕	๕๓.๓	๕๗	๔๖.๗
การร่วมลงชื่อ ๕๐,๐๐๐ ชื่อ เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน	๔๗	๓๘.๕	๗๕	๖๑.๕
การร่วมเดินรณรงค์ เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน	๓๑	๒๕.๔	๘๑	๗๔.๖
การร่วมประท้วง เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน	๔๒	๓๔.๔	๘๐	๖๕.๖

การร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยการโหวตเสียงทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีประสบการณ์ แสดงความคิดเห็นด้วยการโหวตเสียงทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต จำนวน ๖๕ คน (ร้อยละ ๕๓.๓) มากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์ จำนวน ๕๗ คน (ร้อยละ ๔๖.๗)

การร่วมลงชื่อ ๕๐,๐๐๐ ชื่อเพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมลงชื่อ ๕๐,๐๐๐ ชื่อ เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน จำนวน ๔๗ คน (ร้อยละ ๓๘.๕) น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์ จำนวน ๗๕ (ร้อยละ ๖๑.๕)

การร่วมเดินรณรงค์เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมเดินรณรงค์เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน จำนวน ๓๑ คน (ร้อยละ ๒๕.๔) น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์ จำนวน ๘๑ คน (ร้อยละ ๗๔.๖)

การร่วมประท้วงเพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมประท้วงเพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน จำนวน ๔๒ คน (ร้อยละ ๓๔.๔) น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์ จำนวน ๘๐ คน (ร้อยละ ๖๕.๖)

สรุป ลักษณะกิจกรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่างเคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมมากที่สุด คือ การร่วมเดินรณรงค์คัดค้านหรือสนับสนุน (ร้อยละ ๗๔.๖) รองลงมาคือการร่วมประท้วงเพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน (ร้อยละ ๖๕.๖) ส่วนการร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยการโหวตเสียงทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ตน้อยที่สุด (ร้อยละ ๔๖.๗) ในลักษณะกิจกรรมทั้ง ๔ ประการนี้เป็นการ

แสดงความคิดเห็นด้วยการแสดงออกโดยไม่ใช้ความรุนแรง แม้เมื่อพูดถึงการประท้วงแล้ว คนในสังคมไทยยังมีภาพว่าเป็นความรุนแรง เช่น การประท้วงปิดถนน แต่การประท้วงที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร และคนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมประท้วงใช้สันติวิธี ได้แก่ เหตุการณ์เดือนตุลาคม ปี ๒๕๑๖ และเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ปี ๒๕๓๕ ส่วนการเดินรณรงค์เป็นภาพในเชิงบวกมากกว่าการประท้วง เช่น การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ซึ่งกิจกรรมการเดินรณรงค์และการประท้วงจะมีลักษณะรวมหมู่มากกว่าการแสดงความคิดเห็นหรือการลงชื่อ ซึ่งบางครั้งต้องเปิดเผยตัว

ตารางที่ ๔.๗

จำนวนครั้งในประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้ง ๔ ประเภท

ลักษณะข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
มีประสบการณ์ในกิจกรรมทั้งสี่ประเภท จำนวน ๔ ครั้ง	๓๒	๒๖.๒
มีประสบการณ์ในกิจกรรมทั้งสี่ประเภท จำนวน ๓ ครั้ง	๔๒	๓๔.๔
มีประสบการณ์ในกิจกรรมทั้งสี่ประเภท จำนวน ๒ ครั้ง	๑๕	๑๕.๖
มีประสบการณ์ในกิจกรรมทั้งสี่ประเภท จำนวน ๑ ครั้ง	๑๑	๙.๐
ไม่เคยมีประสบการณ์ในกิจกรรมทั้งสี่ประเภท	๑๘	๑๔.๘

สรุปกลุ่มตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์มากที่สุด คือ ๓ ประเภท จำนวน ๔๒ คน (ร้อยละ ๓๔.๔) รองลงมา มีประสบการณ์ ๔ ประเภท จำนวน ๓๒ คน (ร้อยละ ๒๖.๒) และไม่เคยมีประสบการณ์ในประเภทใดเลย จำนวน ๑๘ คน (ร้อยละ ๑๔.๘) (ตารางที่ ๔.๗)

๔.๕.๒ ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ ๑๑ รูปแบบ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุม การริเริ่มเสนอปัญหาต่อกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม การร่วมศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของปัญหาก่อนการตัดสินใจจัดกิจกรรม การร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนดำเนินงาน การเสนอความคิดเห็นเพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมาย การเป็นกรรมการ การเป็นหนึ่งในคณะทำงาน เป็นผู้ร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมออกเงิน การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ และการร่วมประเมินผลงาน (ตารางที่ ๔.๘)

ตารางที่ ๔.๘
ระดับการมีส่วนร่วม

ลักษณะข้อมูล	ไม่เคยเข้าร่วม		เคยเข้าร่วม	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เข้าร่วมประชุม	๒๕	๒๐.๕	๙๓	๗๕.๕
ร่วมริเริ่มเสนอปัญหาต่อกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม	๕๑	๔๑.๘	๗๑	๕๘.๒
ร่วมศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของปัญหาก่อนการตัดสินใจจัดกิจกรรม	๔๕	๔๐.๒	๗๓	๕๙.๘
ร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนดำเนินงาน	๔๓	๓๕.๒	๗๕	๖๔.๘
ร่วมเสนอความคิดเห็นเพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมาย	๓๕	๓๒.๐	๘๓	๖๘.๐
เป็นกรรมการ	๖๓	๕๔.๕	๕๕	๔๕.๑
เป็นคณะทำงาน	๓๔	๒๗.๕	๘๘	๗๒.๑
เป็นผู้ร่วมกิจกรรม	-	-	๑๒๒	๑๐๐.๐
มีส่วนร่วมออกเงิน	๔๒	๓๔.๔	๘๐	๖๕.๖
มีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์	๔๖	๓๗.๓	๗๖	๖๒.๓
ร่วมประเมินผลงาน	๔๗	๓๘.๕	๗๕	๖๑.๕

การเข้าร่วมประชุม

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้าร่วมประชุม จำนวน ๒๕ คน (ร้อยละ ๒๐.๕) น้อยกว่า เคยเข้าร่วมประชุม จำนวน ๙๓ คน (ร้อยละ ๗๕.๕)

การริเริ่มเสนอปัญหาต่อกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยริเริ่มเสนอปัญหาต่อกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม จำนวน ๕๑ คน (ร้อยละ ๔๑.๘) น้อยกว่า เคยริเริ่มเสนอปัญหาต่อกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม จำนวน ๗๑ คน (ร้อยละ ๕๘.๒)

การร่วมศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของปัญหาก่อนการตัดสินใจจัดกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยร่วมศึกษา ค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของปัญหาก่อนการตัดสินใจจัดกิจกรรม จำนวน ๔๕ คน (ร้อยละ ๔๐.๒) น้อยกว่า เคยร่วมศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของปัญหาก่อนการตัดสินใจจัดกิจกรรม จำนวน ๗๓ คน (ร้อยละ ๕๙.๘)

การร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนดำเนินงาน

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนดำเนินงาน จำนวน ๔๓ คน (ร้อยละ ๓๕.๒) น้อยกว่า เคยร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนดำเนินงาน จำนวน ๗๕ คน (ร้อยละ ๖๔.๘)

การเสนอความคิดเห็นเพื่อการดำเนินการบรรลุเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเสนอความคิดเห็นเพื่อการดำเนินการบรรลุเป้าหมาย จำนวน ๓๕ คน (ร้อยละ ๓๒.๐) น้อยกว่า เคยเสนอความคิดเห็นเพื่อการดำเนินการบรรลุเป้าหมาย จำนวน ๗๓ คน (ร้อยละ ๖๘.๐)

การเป็นกรรมการ

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเป็นกรรมการ จำนวน ๖๓ คน (ร้อยละ ๕๔.๕) มากกว่า เคยเป็นกรรมการ จำนวน ๕๕ คน (ร้อยละ ๒๕.๑)

การเป็นคณะทำงาน

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเป็นคณะทำงาน จำนวน ๓๔ คน (ร้อยละ ๕๔.๕) น้อยกว่า เคยเป็นคณะทำงาน จำนวน ๘๘ คน (ร้อยละ ๗๒.๑)

การเป็นผู้ร่วมกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๑๒๒ คน เคยเป็นผู้ร่วมกิจกรรม (ร้อยละ ๑๐๐.๐)

การมีส่วนร่วมออกเงิน

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมออกเงิน จำนวน ๔๒ คน (ร้อยละ ๓๔.๔) น้อยกว่า เคยมีส่วนร่วมออกเงิน จำนวน ๘๐ คน (ร้อยละ ๖๕.๖)

การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ จำนวน ๔๖ คน (ร้อยละ ๓๗.๗) น้อยกว่า เคยมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ จำนวน ๗๖ คน (ร้อยละ ๖๒.๓)

การร่วมประเมินผลงาน

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมประเมินผลงาน จำนวน ๔๗ คน (ร้อยละ ๓๘.๕) น้อยกว่า เคยมีส่วนร่วมประเมินผลงาน จำนวน ๗๕ คน (ร้อยละ ๖๑.๕)

สรุปกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีส่วนร่วมในกิจกรรม (ร้อยละ ๑๐๐) เคยเข้าร่วมประชุมมากที่สุด (ร้อยละ ๗๕.๕) รองลงมาเป็นคณะทำงาน (ร้อยละ ๗๒.๑) และเป็นกรรมการน้อยที่สุด (ร้อยละ ๕๕.๑) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเป็นกรรมการมากที่สุด (ร้อยละ ๕๔.๕) รองลงมาไม่เคยมีส่วนร่วมริเริ่มเสนอปัญหาต่อกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม (ร้อยละ ๔๑.๘) และไม่เคยเข้าร่วมประชุมน้อยที่สุด (ร้อยละ ๒๐.๕)

ตารางที่ ๔.๕
ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ

ลักษณะข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๑๑ ประเภท	๓๗	๓๐.๓
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๑๐ ประเภท	๑๕	๑๕.๖
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๙ ประเภท	๖	๔.๕
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๘ ประเภท	๕	๓.๔
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๗ ประเภท	๔	๓.๓
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๖ ประเภท	๓	๒.๕
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๕ ประเภท	๑๐	๘.๒
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๔ ประเภท	๖	๔.๕
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๓ ประเภท	๑๓	๑๐.๗
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๒ ประเภท	๒	๑.๖
มีส่วนร่วมในรูปแบบ ๑ ประเภท	๑๓	๑๐.๗

สรุปกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ๑๑ รูปแบบ (ร้อยละ ๓๐.๓) รองลงมา คือ ๑๐ รูปแบบ (ร้อยละ ๑๕.๖) สำหรับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ๑ รูปแบบ ได้แก่ เป็นผู้ร่วมกิจกรรม (ร้อยละ ๑๐.๗) (ตารางที่ ๔.๕)

๔.๖ ผลการแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ

ผู้ศึกษาได้หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม ที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ โดยใช้ตารางไขว้ (crosstabulation) และสถิติไค-สแควร์ (Chi-square test) ผลมีดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๐

เปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างทางเพศกับการมีส่วนร่วม
โดยใช้ตารางไขว้ (crosstabulation) และสถิติไค-สแควร์ (Chi-square test)

ความแตกต่างระหว่างเพศ	การมีส่วนร่วม		
	น้อย	ปานกลาง	มาก
หญิง	๑๐	๕	๒๒
	๒๔.๔	๒๒.๐	๕๓.๓
ชาย	๒๔	๑๓	๔๐
	๓๕.๖	๒๑.๐	๔๕.๔
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐

X = ๘.๓๔
Df = ๒
Sig = .๘๒๘

ความแตกต่างระหว่างเพศ

พบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและชายต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริม

สันติภาพ (ตารางที่ ๔.๑๐)

ตารางที่ ๔.๑๑

เปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างของอายุกับการมีส่วนร่วม
โดยใช้ตารางไขว้ (crosstabulation) และสถิติไค-สแควร์ (Chi-square test)

ความแตกต่างของอายุ	การมีส่วนร่วม		
	น้อย	ปานกลาง	มาก
ระหว่าง ๒๐ - ๒๕ ปี	๑๒ ๒๒.๒	๑๕ ๓๕.๒	๒๓ ๔๒.๖
ระหว่าง ๓๐ - ๓๕ ปี	๑๕ ๔๕.๕	๕ ๑๕.๒	๑๓ ๓๕.๔
ระหว่าง ๔๐ - ๔๕ ปี	๖ ๑๕.๔	๑ ๓.๒	๒๔ ๗๗.๔
ระหว่าง ๕๐ ปีขึ้นไป	๑ ๒๕.๐	๑ ๒๕.๐	๒ ๕๐.๐
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
X	=	.๘๕	
df	=	๖	
Sig	=	.๐๐๒	

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ = .๐๑

ความแตกต่างของระดับอายุ

พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ระหว่างความแตกต่างของระดับอายุกับการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ โดยที่ผู้ที่มีอายุระหว่าง ๔๐-๔๕ ปี เข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพในระดับที่มากที่สุด (ร้อยละ ๗๗.๔) รองลงมาคือผู้ที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี (ร้อยละ ๔๒.๖) และ อายุระหว่าง ๕๐ ปีขึ้นไป (ร้อยละ ๕๐.๐) ในขณะที่ผู้ที่มีอายุระหว่าง ๓๐-๓๕ ปี เข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพในระดับที่น้อย มากที่สุด (ร้อยละ ๒๕.๕) (ตารางที่ ๔.๑๑)

ตารางที่ ๔.๑๒
เปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างของระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วม
โดยใช้ตารางไขว้ (crosstabulation) และสถิติไค-สแควร์ (Chi-square test)

ความแตกต่างของระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วม		
	น้อย	ปานกลาง	มาก
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๖	๓	๒๔
	๑๘.๒	๙.๑	๗๒.๗
ปริญญาตรี	๒๒	๒๐	๓๖
	๒๘.๒	๒๕.๖	๔๖.๒
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๓	๒
	๕๔.๕	๒๗.๓	๑๘.๒
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐

X	=	๒.๓๔
Df	=	๔
Sig	=	.๐๑๒

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ = .๐๕

ความแตกต่างของระดับการศึกษา

พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยที่ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพที่ระดับมาก มากที่สุด (ร้อยละ ๗๒.๗) รองลงมาคือผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ ๔๖.๒) ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพที่ระดับน้อย มากที่สุด (ร้อยละ ๕๔.๕) ซึ่งสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีที่มีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพที่ระดับมาก (ร้อยละ ๔๖.๒) (ตารางที่ ๔.๑๒)

ตารางที่ ๔.๑๓

เปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วม โดยใช้ตารางไขว้ (crosstabulation) และสถิติไค-สแควร์ (Chi-square test)

ความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วม		
	น้อย	ปานกลาง	มาก
ระดับน้อย	๑๑ ๗๘.๖	๓ ๒๑.๔	- -
ระดับปานกลาง	๒๒ ๓๒.๘	๒๑ ๓๑.๓	๒๔ ๓๕.๘
ระดับมาก	๑ ๒.๔	๒ ๔.๕	๓๘ ๕๒.๓
รวม	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐

X = ๒.๕๘

df = ๔

Sig = .๐๐๐

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ = .๐๐๑

ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ

ความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ โดยที่ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมมากก็จะเข้าร่วมมามีส่วนร่วมในกิจกรรมมาก (ร้อยละ ๕๒.๓) พึงพอใจในการมีส่วนร่วมน้อยก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย (ร้อยละ ๗๘.๖) ส่วนมีความพึงพอใจในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน จากระดับมาก น้อย และปานกลาง (ร้อยละ ๓๕.๘ ๓๒.๘ และ ๓๑.๓ ตามลำดับ) (ตารางที่ ๔.๑๓)

๔.๓ การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ

ผู้ศึกษาได้นำตัวแปรอิสระ มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ โดยเลือกตัวแปรอิสระ ๑๐ ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักศาสนา และความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม ๔ ด้าน คือ ด้านความคาดหวัง ด้านบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน และด้านความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกลุ่ม ตัวแปรตามคือ ระดับการเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Enter Regression Analysis) ผลที่ได้จากการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ ๔.๑๔)

ตารางที่ ๔.๑๔
การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเป็นขั้นตอนเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ
การเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ

ตัวแปร	B	Beta	t	Sig.
เพศ	-.๓๕๑	-.๐๔๖	-.๖๘๕	.๔๙๒
อายุ	๓.๗๒๔E-๐๒	.๐๕๓	๑.๓๒๕	.๑๘๘
การศึกษา	-.๖๑๒	-.๐๓๕	-๑.๐๕๐	.๒๙๘
การอบรมเลี้ยงดู	๒.๓๙๘E-๐๒	.๐๑๓	.๑๕๔	.๘๘๓
สัมพันธภาพในครอบครัว	-.๑๒๕๕E-๐๒	-.๐๑๖	-.๑๘๕	.๘๕๐
ความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักศาสนา	-.๕๐๕E-๐๒	-.๑๕๖	-๒.๑๖๓	.๐๓๒ *
ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม				
ด้านความคาดหวัง	.๔๗๓	.๑๑๐	๑.๓๖๔	.๑๗๕
ด้านบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ	.๘๕๕	.๒๑๐	๒.๑๔๕	.๐๓๔ *
ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน	๑.๗๕๕	.๔๘๕	๔.๖๓๓	.๐๐๐ **
ด้านความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกลุ่ม	๕.๓๓๕E-๐๒	.๐๑๓	.๑๓๓	.๘๙๔
ค่าคงที่	-.๓๑๕		-.๑๔๓	.๘๘๓
R = .๗๕๓ R ^๒ = .๕๖๓ R ^๒ = .๕๒๕ F=๑๔.๕๖๓ Sig.=.๐๐๐				

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๐๑

จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (ตารางที่ ๔.๑๔) พบว่า

ความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักศาสนา มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในหลักการของสันติภาพแล้ว การมีสันติภาพก็คือการมีชีวิตที่สงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนของทุกศาสนาที่มุ่งเน้นสอนให้ผู้ที่ปฏิบัติตามเกิดความสงบสุขขึ้นในจิตใจ ส่งผลให้เกิดความสงบสุขในสังคมโดยรวม นั่นก็คือเกิดสันติภาพ โดยหลักการของศาสนาเองแล้วก็คือหลักแห่งสันติภาพ ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติด้วยความเชื่อความศรัทธาอย่างแท้จริงจะเป็นผู้นำสันติภาพมาสู่สังคม ในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพใช้หลักการของสันติวิธี คือสันติภาพต้องได้มาโดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งจะสอดคล้องกับผู้ที่มีความเชื่อและปฏิบัติตามหลักของศาสนาได้มากกว่าผู้ที่นิยมความรุนแรง ดังนั้นรูปแบบของกิจกรรมจึงเป็นเหมือนกรอบที่ส่งผลให้ผู้ที่มีความเชื่อและปฏิบัติตามหลักของศาสนาตัดสินใจเข้าร่วมด้วยเช่นกัน

ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ .๐๕ ในด้านบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ และด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน ผู้ที่เข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพส่วนใหญ่เกิดจากความสมัครใจ ในพื้นฐานเช่นนี้ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจึงดูไม่น่าสนใจต่อการวิเคราะห์ แต่จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาพบว่าระดับของความพึงพอใจไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับการกระจายอำนาจและความเสมอภาคในการตัดสินใจและการดำเนินงานส่งผลต่อความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม ในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา บทบาทหน้าที่ที่ได้รับเกิดจากการตัดสินใจด้วยตัวเองในการรับหน้าที่นั้นมากกว่าถูกบังคับหรือทำตามหน้าที่ และในกระบวนการการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการดำเนินงาน เป็นไปอย่างกระจายอำนาจและเท่าเทียมกัน การดำเนินงานจะดำเนินงานไปตามมติที่ประชุมซึ่งทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นและตกลงเป็นมติแล้ว

๔.๘ ผลการวิเคราะห์ด้านสำนึกการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ

ในการศึกษาด้านสำนึกการมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่เข้าร่วมในโครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพเพื่อเด็กอิรัก และโครงการรณรงค์ยุติสงคราม แนวร่วมสันติภาพประเทศไทย ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพ* โดยกำหนดสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ระดับมาก (ร้อยละ ๕๐.๖) และมีความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมในงาน

* กลุ่มที่ทำงานรณรงค์ด้านการใช้สันติวิธีและศาสนธรรมในการแก้ไขปัญหา

ส่งเสริมสันติภาพมาไม่น้อยกว่า ๓ ปี โดยคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ที่นับถือศาสนาพุทธ ๑ คน ศาสนาคริสต์ ๑ คน และศาสนาอิสลาม ๑ คน รวมทั้งสิ้น ๓ คน นอกจากนั้นผู้ศึกษาฯ ยังเข้าไปมีส่วนร่วม (participant observation) ในกิจกรรมของกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพ เพื่อประกอบการวิเคราะห์ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

๔.๘.๑ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม

การรวมกลุ่มของกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพเกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลซึ่งทำงานหรือผ่านการฝึกอบรมด้านสันติวิธีมาก่อน และกระจายอยู่ตามหน่วยงานและองค์กรต่างๆ คนกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่รู้จักกันดีในฐานะเพื่อน และเคยทำกิจกรรมทางสังคมบางอย่างร่วมกันมาบ้าง การรวมตัวของกลุ่มครั้งแรกเริ่มจากคนจำนวน ๖-๑๐ คนในตอนนั้นใช้ชื่อว่า ‘กลุ่มเมล็ดพันธุ์เพื่อสันติ’ ทำงานรณรงค์เกี่ยวกับการไม่ใช้ความรุนแรงในเหตุการณ์ความขัดแย้งภายในประเทศ เช่น กรณีการสังหารหมู่ชาวกะเหรี่ยงที่บุกยึดโรงพยาบาลราชบุรี กรณีการบุกยึดสำนักงานของการไฟฟ้าที่สันเขื่อนปากมูล เป็นต้น ต่อมาเกิดเหตุการณ์วินาศกรรมตึก World Trade Center และกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา หรือที่เรียกว่า ‘เหตุการณ์ ๙๑๑’ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ จากนั้นตามมาด้วยนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่เน้นการปราบปรามการก่อการร้าย ทั่วโลก นำไปสู่การทำสงครามโจมตีสหรัฐบาลตาลิบันของประเทศอัฟกานิสถาน และสงครามโจมตีประเทศอิรักโดยไม่ผ่านความเห็นชอบจากองค์การสหประชาชาติ (UN) ทำให้มีประชาชนพลเรือนของอัฟกานิสถานและอิรักตายไปในระหว่างสงครามประมาณกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน บาดเจ็บและตายลงอย่าง ช้ำ ๆ จากการขาดสาธารณูปโภคที่ดีประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ คน และเกิดผู้อพยพอีกกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน^๒ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ประชาชนหลายล้านคนจาก ๖๐๔ เมืองทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยได้รวมตัวกันรณรงค์คัดค้านสงครามในครั้งนี้^๓ แต่ไม่ค่อยเป็นข่าวมากนักเมื่อเทียบกับกระแสการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย

‘...จริง ๆ ก่อนหน้าจะทำโครงการ เราก็เคยทำงานร่วมกันอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว เรารู้จักกันในฐานะเพื่อน ซึ่งทำงานด้วยกันในองค์กรต่าง ๆ ประมาณ ๔-๕ ปีที่แล้ว อย่างที่เกิดเหตุการณ์เดือนกันยา ก็มากินข้าวด้วยกันหลังจากวันนั้นหนึ่งวัน เราคุยกันและคิดว่าควรทำอะไรบางอย่าง เราารู้สึกว่าอาจจะมีความรุนแรงตอบกลับมา แต่บอกไม่ถูกเหมือนกัน เราต้องทำอะไรสักอย่าง

^๒ การประมาณการของสหประชาชาติ ข้อมูลจาก www.casi.org.uk

^๓ รายงานการเคลื่อนไหวโดย United for Peace and Justice ข้อมูลจาก www.unitedforpeace.org

สัญญาณตอนนั้นค่อนข้างรุนแรงว่าจะเกิดความรุนแรงไปทั่ว เราเองก็คือนักเรียนสันติวิธี ก็รู้สึกว้าว เอ๊ะ! สิ่งที่เราเรียนมานั้นช่วยอะไรได้นะ เราได้เห็นพลังในตัวเองว่าปัจเจกก็ทำอะไรได้เหมือนกัน...

๔

...ได้รับการเชิญชวนให้เข้าร่วมกลุ่ม และส่วนตัวที่สนใจแนวด้านสันติวิธี คือการแก้ไขปัญหาคับสันติ โดยเฉพาะการใช้สันติในเชิงศาสนธรรมเข้ามามีบทบาท สนใจทางพุทธ และได้ร่วมงานกับชาวพุทธ คริสต์ และมุสลิม ได้เกี่ยวข้องรู้จักกันมาพอสมควร...จากเหตุการณ์บุกยึดโรงพยาบาลที่ราชบุรี ตอนนั้นน่าจะเป็นจุดกำเนิดในทัศนะของพี่ เพราะพอมีการยิงกันเราก็มาคุยกัน มันเริ่มจากความรู้สึกเศร้าและเจ็บปวด คือเราไม่ได้ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่เรารู้สึกเศร้ากับทั้งสองฝ่าย ทำไมความรุนแรงจึงเกิดขึ้นและเราควรจะทำอะไรบางอย่าง เพราะว่าอยู่เฉย ๆ มันก็เศร้าหรืออึดอัดจิตใจขึ้นมา...

...ตอนนั้นเรียนอยู่ปี ๔ ไปอบรมสันติวิธีมา วันหนึ่งเกิดเหตุการณ์ God Army ที่กะเหรี่ยงบุกยึดโรงพยาบาล สอดคล้องกับข่าวนี้ตลอด ก่อนข้างเห็นใจเพราะว่าเขาถูกกระทำมาโดยตลอด ถูกเอาเปรียบมาเยอะ เราก็ลุ่มให้ยุติปัญหาโดยสันติวิธีให้ได้ ปรากฏว่าเขาถูกฆ่าตายเรียบ เป็นอะไรที่สะเทือนใจมากเลย ตัวเองเศร้าไปหลายวัน ได้มาคุยกับกลุ่มพี่ ๆ เขาว่าเราควรทำอะไรสักอย่างหนึ่ง แต่ช่วงนั้นเราก็อะไรได้ไม่มาก ที่บ้านเขาไม่ให้ทำ พอเกิดเหตุการณ์ ๑๑ กันยายน เราก็อ๋อเหี้ยมอีก ชีวิตเศร้าไปเลยอีกช่วงหนึ่ง น้ำตาไหล ทำไมคนมันใจร้าย ม่ากันตายอย่างนี้ อ้างว่าทำเพื่อพระเจ้า แต่จริงมันไม่ใช่ พระเจ้าไม่ได้ต้องการให้ฆ่ากันเพื่อใคร แต่ต้องการให้ทำความดีซึ่งกันและกัน พวกพี่เขาชวนไปหน้าสถานทูต ไปไว้ป้ายและแสดงให้เห็นว่าต้องการให้ทำทุกอย่างด้วยสันติวิธี ก็เลยไปตรงนั้น ต่อจากนั้นถ้ามีอะไรก็จะประสานกับกลุ่มนี้ตลอด...

^๔ สัมภาษณ์หญิง นัฏฐิศาสาสนาพุทธ อายุ ๓๑ ปี ทำงานอิสระ เช่น แปลหนังสือ อบรมการให้คำปรึกษา ทำกลุ่มศึกษาเรื่องการให้คำปรึกษาผู้หญิงและผู้ใกล้ชิด และเป็นผู้ประสานงานการศึกษาวิจัยการใช้สันติวิธีในระบบแพทย์และสาธารณสุข

^๕ สัมภาษณ์ชาย นัฏฐิศาสาสนาคริสต์ เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาศักยภาพนักศึกษาและเยาวชน และที่ปรึกษาของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทยและกลุ่มค่านิยมนิสิตนักศึกษาอาสาพัฒนาบ้านเซเวียร์ เป็น web master ของ www.carefor.org บ้านไผ่ใจ

^๖ สัมภาษณ์หญิง นัฏฐิศาสาสนาอิสลาม อายุ ๒๖ ปี เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อยุติธรรมและสันติ

สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพ

๑. มีทัศนคติที่ดีต่อการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธี สมาชิกกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันภายหลังจากที่ได้มีโอกาสเรียนรู้แนวทางของสันติวิธี กล่าวคือ สันติวิธีเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นถึงชีวิต แต่มุ่งการเปลี่ยนใจของคู่กรณี แม้วิธีการของสันติวิธีจะไม่ได้รับรองความสำเร็จทุกครั้ง อีกทั้งไม่รับรองว่าจะไม่ถูกตอบโต้ด้วยความรุนแรง แต่จากประวัติศาสตร์ที่มีการศึกษาการใช้สันติวิธีในระดับต่าง ๆ พบว่า ผลของสันติวิธีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น กรณีขบวนการคนผิวดำโดยการนำของ มาร์ติน ลูเธอร์คิง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสหรัฐอเมริกาคือการยกเลิกกฎหมายแบ่งแยกคนผิวดำ หรือกรณี ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทำให้สามารถล้มล้างรัฐบาลเผด็จการลงได้ เป็นต้น ในระดับปัจเจก สันติวิธียังสามารถเปลี่ยนใจของศัตรูให้กลายเป็นมิตรได้ เพราะหัวใจสำคัญของสันติวิธีคือการรู้จักเข้าใจผู้อื่น การรู้จักให้อภัย การรู้จักให้ความรักต่อผู้อื่น และความกล้าในการยืนยันทสิ่งถูกต้อง ดังกล่าวนี้นี้ผู้ที่ได้ศึกษาสันติวิธีจึงพร้อมที่จะกระทำการ บางอย่าง เพื่อคลี่คลายหรือยับยั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้น

๒. เกิดความตระหนักต่อปัญหาคความรุนแรงที่เกิดขึ้น และต้องการให้แก้ไขปัญหาคด้วยสันติวิธี ในการเริ่มกิจกรรมด้านสันติภาพทุกครั้ง กลุ่มฯจะมีการพบปะพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งร่วมกันศึกษาปรากฏการณ์ของปัญหาคความขัดแย้งที่รุนแรงนั้น และในบางครั้งสมาชิกกลุ่มฯได้เข้าไปเป็นผู้สังเกตสถานการณ์ (director observation) ในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งนั้น และนำมาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาคก่อนการตัดสินใจ การที่ได้ศึกษาเรียนรู้สภาพของปัญหาและระดับของความรุนแรงของปัญหาช่วยในการตัดสินใจของสมาชิกแต่ละคน ทั้งนี้ในการดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งอาจต้องเจอกับสถานการณ์ที่เลวร้าย เช่น ถูกมองว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม และถูกโต้ตอบด้วยความรุนแรง ในขณะที่เดียวกันการที่ได้เรียนรู้สภาพของปัญหาและระดับของความรุนแรงของปัญหามีส่วนช่วยให้การดำเนินงานมีการเตรียมการและวางแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด

๓. ความเป็นมิตรที่ดีต่อกันในกลุ่ม กลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายทั้งในด้านพื้นฐานการศึกษา อายุ เพศ และศาสนา แต่ทั้งหมดร่วมกันดำเนินงานด้านสันติภาพได้เพราะความเป็นเพื่อนที่มีต่อกัน ในที่นี้รวมถึงความมีน้ำใจกว้างในการยอมรับความต่างที่หลากหลายเหล่านี้ด้วย การดำเนินงานและโครงสร้างของกลุ่มฯไม่มีรูปแบบที่ตายตัว มีลักษณะเป็นแนวราบคือไม่มีสายบังคับบัญชา ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ ความรับผิดชอบของแต่ละคนสามารถสลับสับเปลี่ยนกันได้ตลอด ทั้งหมด

ทำงานเชิงอาสาสมัครที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน
ดำเนินงานบรรลุเป้าหมายเท่านั้น

ตำแหน่งหน้าที่จึงเป็นเพียงบทบาทเพื่อให้กลุ่ม

๔.๘.๒ ผู้นำการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในงานด้านส่งเสริมสันติภาพ

จากการศึกษาทฤษฎีการมีส่วนร่วมพบว่า ปัจจัยหนึ่งของการเข้าร่วมในกิจกรรมของบุคคล เกิดจากความรู้สึกภายในจิตใจของบุคคล ที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลมีความรู้สึกอยากมีส่วนร่วม แอดเลอร์ และ โรดแมน (อ้างแล้ว) ยังได้แบ่งปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเอาไว้ ๓ ประการคือ (๑) ความใกล้ชิดและความสนใจในสิ่งเดียวกัน (๒) ความคล้ายคลึงกันในเรื่องของความสนใจ รวมทั้งทัศนคติและค่านิยมที่คล้ายกัน (๓) ความไม่มั่นใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและเห็นว่าการรวมกลุ่มเป็นทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหา ปัจจัยสามประการนี้ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีความต่อเนื่องในกิจกรรมที่ตนสนใจ

‘...โดยส่วนตัวสุสนใจประเด็นพวกนี้อยู่แล้ว อย่างที่บอก เราไม่ชอบเห็นอะไรที่ไม่ยุติธรรมอยู่แล้ว คนที่มาตรงนี้คือคนที่ไม่ต้องการเห็นความยุติธรรม ต้องการเห็นสันติวิธี และทุกคนที่มาสู่เข้าใจว่าอิสลามเป็นหลักเหมือนกัน คือถ้าไม่มีอิสลาม ตัวเองก็เคืองกว้างเหมือนกันนะ...คิดว่า ในหลักของศาสนาอิสลามไม่มีการห้ามให้มาเข้าร่วมกลุ่มในลักษณะนี้นะ อาจจะมิกคือครอบครัวเป็นห่วง ซึ่งบางครั้งเราพูดถึงนโยบาย การคัดค้าน อะไรทำนองนี้ ซึ่งเมื่อพูดถึงครอบครัว มันดูแรง ดูน่าเป็นห่วง แต่ก็ต้องยืนยันว่าสิ่งที่เราทำเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คือถ้าเรายืนยันและอธิบายสิ่งที่เราทำว่าไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวหรือเป็นอันตราย เขาก็จะเข้าใจเรา...ดูเชื่อมั่นว่า ทุกคนมีเป้าหมาย คือ เรื่องสันติภาพ ก็เลยไม่มีการมายึดหลักว่าพระเราสอนอย่างนั้น พระเราสอนอย่างนี้ แต่เชื่อมั่นว่าพระสอนให้เรารักกัน...’^๗

‘...พี่เห็นความรุนแรงหรือการทำร้ายกันมาก ๆ แล้วรู้สึกว่ เราน่าจะแสดงออกให้เห็นว่าความรักความเมตตาเป็นแนวทางที่มนุษย์นั้นพึงกระทำต่อกันมากกว่าการใช้ความรุนแรง...พี่คิดว่าถ้าสื่อเสนอข่าวที่เป็นด้านสันติความเมตตามากขึ้น ย่อมจะช่วยให้มีบรรยากาศแตกต่างกันอย่างน้อยที่สุดก็จะก่อให้เกิดบรรยากาศใหม่ แม้จะเล็กแต่จะจุดประกายให้คนอื่นไม่น้อยที่ไม่ต้องการความรุนแรงเช่นกัน...คิดว่าศาสนาหรือศาสนธรรมเพื่อสังคม ในแง่หนึ่งเพื่อให้ความเป็นธรรมเกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งเพื่อสันติภาพ เป็นสิ่งที่ศาสนิกพึงจะแสดงออกได้ ในฐานะที่เราเป็นคนเล็ก ๆ คนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนธรรมดา ไม่ได้มีบทบาทหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ในสังคม...อีกประการหนึ่ง

^๗ สัมภาษณ์ชาวมุสลิม (อ้างแล้ว)

ความเชื่อในเรื่องความรักความเมตตาถ้าได้มีการปฏิบัติจะก่อให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้แก่คนรอบข้างได้ ซึ่งยืนยันได้จากกิจกรรมที่ทำ การที่เราช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ทำให้เราเกิดความกล้าหาญทางจริยธรรมมากขึ้น กล้าที่จะแสดงตัว พลังของศาสนธรรมช่วยให้เรากล้าหาญขึ้น แม้แต่ตำรวจ ยาม สันติบาล หรือนักข่าว ที่ได้เข้ามาอยู่ใกล้หรืออยู่ร่วมกับเรา ก็ได้สัมผัสพลังของสันติที่มาจากด้านในภายในจิตใจ...”^๘

‘...นุชเคยคิดว่าเราต้องการอะไรจากสังคมที่เราอยู่บ้าง เราก็รู้สึกราวเราอยากอยู่ในสังคมที่ดีมีความสุข แต่เราจะรอให้คนอื่นมาเป็นคนทำให้สังคมดีขึ้นมันก็ไม่ใช่ ส่วนหนึ่งเราจึงต้องลงมือทำด้วย...มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นความรับผิดชอบที่มีต่อกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ เราจะปล่อยให้เป็นที่หน้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐมาแก้ไขฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะบางครั้งรัฐเองก็ทำงานล่าช้า อีกอย่างคนที่เขามีหน้าที่บางครั้งก็ถูกรอของเงื่อนไขต่าง ๆ ล้อมเอาไว้ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่ทันการ คนทำงานอาสาสมัครจะมีข้อดีอยู่อย่างคือไม่มีกรอบอะไรมาถ่วง ทำให้สามารถทำงานได้รวดเร็วทันเหตุการณ์...กลุ่มศาสนิกก็มีมิติทางศาสนาอยู่ เราจึงเน้นที่การให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ นุชคิดว่าศาสนาสามารถให้คำตอบได้ในแง่ใครเป็นศัตรูที่แท้จริงของความขัดแย้ง... ศัตรูที่แท้จริงก็คือความโกรธ ความเกลียด อคติ กิเลสต่าง ๆ ที่ก่อขึ้นมาเป็นความต้องการ ความขัดแย้งและนำไปสู่ความรุนแรง... นุชยังเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธียังสามารถทำงานในตัวของมันเองได้อยู่อย่างประเทศที่เขาแก้ไขปัญหาคับด้วยสันติวิธี เราก็เห็นแล้วว่าถึงแม้เขาจะใช้เวลายาวนานในการเรียกร้องสันติภาพ และทุกวันนี้ก็ยังเรียกร้องอยู่ แต่สภาพของประเทศโดยรวมมันมีความสงบ บ้านเมืองเขาก็พัฒนาไปได้ แต่ดูอย่างประเทศคิวบาที่เขาเรียกร้องสันติภาพด้วยความรุนแรงประเทศก็ไม่ได้พัฒนาไปเท่าไร ยิ่งถ้าหลังเราอยู่มาก และภายในประเทศเขาก็ไม่มีความสงบ หวาดระแวงกันอยู่ตลอดเวลา... นุชคิดว่าการศึกษาของการทำบุญของเรามันต่างไปจากคนอื่น เราเลือกที่จะทำบุญด้วยการจัดงานอย่าง Peace Fair๑๐ หรือไปนั่งภาวนาหน้าสถานทูตเราก็คิดว่าเป็นการไปแผ่เมตตา...ใช่ เราจะไปทำบุญอย่างอื่นก็ได้ ไปแผ่เมตตาที่บ้านก็ได้ แต่นุชคิดว่าสิ่งที่เราทำมันเป็นการบอกสังคมได้อย่างหนึ่ง นุชคิดว่าการมีกลุ่มอย่างพวกเรามันก็ช่วยกระตุ้นสังคม ให้หันมาคิดถึงความต้องการที่แท้จริงได้บ้าง ไม่มากก็น้อย ...’^๙

^๘ สัมภาษณ์ชาวคริสต์ (อ้างแล้ว)

^๙ กลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพ (อธิบายโดยผู้ศึกษา)

^{๑๐} หรือชื่อที่เป็นทางการคือ โครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพเพื่อเด็กอิรัก (อธิบายโดยผู้ศึกษา)

^{๑๑} สัมภาษณ์ชาวพุทธ (อ้างแล้ว)

ผลจากการศึกษาสำนึกการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในงานด้านสันติภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ดังนี้

๑. ความต้องการสันติภาพ ความต้องการนี้ไม่ใช่ความต้องการในระดับปัจเจก แต่เป็นความต้องการเห็นสังคมโดยรวมและรวมไปถึงสังคมโลกมีสันติภาพ ผู้เข้าร่วมกลุ่มไม่ได้เป็นผู้ที่ขาดอิสรภาพหรือได้รับความอยุติธรรมจากปัญหา แต่เป็นผู้เห็นหรือรับรู้ในเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น เห็นความไม่เป็นธรรม และรู้สึกมีส่วนร่วมในความรู้สึกเจ็บปวด เสียใจ นั้นด้วย และในความต้องการสันติภาพนี้ เป็นความต้องการที่มีควบคู่ไปกับความต้องการเห็นวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี และความต้องการนี้เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาด้วยเพราะสันติภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ เปรียบเหมือนกับเป็นพื้นฐานของชีวิตที่ขาดไม่ได้ แต่การให้ได้มาซึ่งสันติภาพนั้นมีวิธีการที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพที่ใช้ความรุนแรงของขบวนการกู้ชาติไอร์แลนด์หรือไออาร์เอ (Irish Republican Army : IRA) ซึ่งเรียกร้องให้อังกฤษถอนกำลังทหารออกจากไอร์แลนด์เหนือและรวมไอร์แลนด์เข้าด้วยกัน ปฏิบัติการที่ใช้ความรุนแรงมีทั้ง การลอบสังหาร การลักพาตัว และการวางระเบิด หรือการต่อสู้เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมของขบวนการสมัชชาคนจน ด้วยการประท้วงโดยสันติ เป็นต้น

ความต้องการสันติภาพ โดยใช้วิธีการหลังนี้อาจจะต้องใช้เวลานาน และไม่รับรองความสำเร็จ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของสันติวิธีเอง และขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ปฏิบัติการ ซึ่งความพร้อมนี้ได้แก่ ความเชื่อมั่นในพลังของตนเอง ความพร้อมในการรู้จักอดกลั้น ไม่ขลาดกลัว และมีจิตใจใฝ่ไมตรี พร้อมให้อภัย ซึ่งในการมีส่วนร่วมงานด้านสันติภาพในระยะแรกอาจยังไม่มีความพร้อมในด้านเหล่านี้ แต่ความพร้อมจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อผู้ปฏิบัติมีประสบการณ์มากขึ้น นั่นคือ จากสำนึกของความต้องการสันติภาพโดยสันติวิธี จะช่วยเสริมสร้างพลังขึ้นในตัวเอง ผู้ที่มีส่วนร่วมในงานด้านส่งเสริมสันติภาพจะรู้สึกมั่นใจในตนเองมากขึ้น รับรู้ถึงพลังและศักยภาพของตนเองมากขึ้น และมีความกล้าความพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาได้มากขึ้น

๒. ความศรัทธาและความเชื่อ ความศรัทธาและความเชื่อที่ว่าเป็นพลังที่เกิดจากภายในตัวบุคคล และได้นำมาปฏิบัติในชีวิตจริง จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างในด้านความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักศาสนาพบว่า ความสัมพันธ์กันของค่าความเชื่อและการปฏิบัติมีนัยสำคัญที่สถิติระดับ .๐๑ กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น การให้ความรักต่อผู้อื่น การเสียสละต่อผู้อื่นและนึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น อยู่ที่ร้อยละ ๑๗.๒๐ แต่ค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติด้านที่เป็นวัตรปฏิบัติที่ศาสนากำหนดว่าศาสนิกชนที่ดีพึงกระทำ ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอน การสวดมนต์ภาวนา และการไปร่วมพิธีกรรมทางศาสนา อยู่ที่ร้อยละ ๑๐.๐ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างได้นำหลักความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องของการอยู่ร่วมกัน

อย่างสันติมาปฏิบัติในชีวิตจริงในการแสดงความเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการแสดงความรัก การให้อภัย และนี่ก็ถึงความรู้สึกรักของผู้อื่น

๓. การให้ความหมายของคุณค่าบางอย่างในมิติใหม่ จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแนวคิดทางด้านการให้ความหมายของสัญลักษณ์บางอย่างในมิติที่อิงกับสังคม เช่น ความคิดเรื่องการทำบุญที่ต่างไปจากสังคมโดยรวมที่มักจะไปทำบุญที่วัด แต่กลุ่มตัวอย่างกลับเลือกที่จะทำบุญด้วยการจัดงานโครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพเพื่อเด็กอิรัก เพื่อนำเงินที่ได้ไปบริจาคช่วยเหลือเด็กอิรักที่ประสบภัยจากสงคราม หรือการไปนั่งภาวนาที่หน้าสถานทูตสหรัฐอเมริกาเพื่อเรียกร้องสันติภาพและคัดค้านสงคราม ก็เป็นการไปแผ่เมตตาให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในสงครามทุกฝ่าย หรือการมองว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ใช่เกิดจากบุคคลสองฝ่ายที่มีความขัดแย้งกัน แต่มองว่าต้นเหตุของความรุนแรงคือ อคติ ความโกรธ ความเกลียด เป็นต้น ดังนั้น การที่จะแก้ไขความขัดแย้งจึงไม่ใช่กำจัดคู่กรณี แต่ต้องกำจัดสิ่งที่ป็นต้นเหตุที่แท้จริงนี้ การให้ความหมายของคุณค่าในมิติใหม่นี้ เอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายที่กลุ่มฯต้องการจะทำ และเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของคนในสังคมทางหนึ่งด้วย

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งเสริมสันติภาพในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมสันติภาพ ศึกษาระดับความเชื่อ ความศรัทธา และการปฏิบัติตามหลักศาสนาต่อการมีส่วนร่วมสนับสนุนบุคคลให้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมสันติภาพ และศึกษาลักษณะและระดับของการมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมสันติภาพ ผลที่ได้จากการศึกษาคาดว่าจะใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมขบวนการกลุ่มภาคประชาชนในการทำงานด้านสันติภาพให้เข้มแข็งในสังคมไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรม ที่ส่งเสริมสันติภาพในกรุงเทพมหานคร ช่วงปี ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗ โดยเก็บจากบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรม ๓ กิจกรรมด้วยกัน คือ โครงการงานวิจัยการพัฒนาสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย โครงการรณรงค์ยุติสงคราม กลุ่มแนวร่วมเพื่อสันติภาพประเทศไทย และโครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพเพื่อเด็กอิรัก ซึ่งทั้งสามโครงการมีเป้าหมายหลักที่การนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือคลี่คลายปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งระดับประเทศและระดับโลก เพื่อความสงบสุขของคนในสังคมและมนุษยชาติ

ผู้ศึกษาพิจารณาเห็นว่าในโครงการทั้งสามมีความเหมือนและต่างกัน ซึ่งล้วนสนับสนุนให้ผลของข้อมูลที่ได้นั้นให้ค่าความเป็นจริง ตัวอย่างเช่น ในความเหมือนเช่น ทั้งสามกลุ่มมีเป้าหมายที่การสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมในระดับต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างมีความต่อเนื่องในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และมีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมด้านสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ในความต่างเช่น กลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลจากโครงการงานวิจัยการพัฒนาสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย มีความหลากหลายทั้งในแง่ของระดับการศึกษา อายุ เพศ และศาสนา กลุ่มตัวอย่างที่เก็บจากโครงการรณรงค์ยุติสงคราม แนวร่วมเพื่อสันติภาพประเทศไทย ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อย และกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลจากโครงการเมล็ดพันธุ์สันติภาพเพื่อเด็กอิรัก ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันของนักบวชและฆราวาสจากศาสนาต่าง ๆ ที่มีความห่วงใยสถานการณ์ความรุนแรงของโลกและรณรงค์เรียกร้องให้ใช้สันติวิธีและศาสนธรรมในการแก้ไขปัญหา (กลุ่มตัวอย่างที่เลือกเก็บเฉพาะสมาชิกที่เป็นฆราวาสที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม) เป็นต้น

ในการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ วิธี คือ การสัมภาษณ์ (interview) และแบบสอบถาม (questionnaire) พร้อมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ได้เลือกสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์และอิสลาม ศาสนาละ ๑ คน อธิบายผลการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative) การใช้แบบสอบถามซึ่งครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษาและข้อคำถามประกอบการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative)

การกระจายแบบสอบถามกระทำ ๒ ทาง คือ ส่งทางไปรษณีย์ และเก็บด้วยตนเอง รวมทั้งสิ้น ๑๕๐ ชุด

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของคำตอบ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social หรือ SPSS) ค่าทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หามีค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Enter Regression Analysis) และตารางไขว้ (crosstabulation) และค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square test) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยสรุปผลการศึกษาดังนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา และอภิปรายผล

๑. สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้มีทั้งหมด ๑๒๒ คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ค่าอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ ๓๓ ปี อายุต่ำสุด ๒๐ ปี และสูงสุด ๖๖ ปี ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี ระดับการศึกษาต่ำสุดชั้นมัธยม สูงสุดระดับปริญญาเอก ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี นับถือศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาคริสต์และอิสลาม

ในการศึกษาครั้งนี้จากค่าสถิติที่ได้ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและชายต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ แต่ในระหว่างอายุพบค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ว่าในอายุระหว่าง ๒๐ - ๒๕ ปี และ ๔๐-๔๕ ปี มีระดับการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพสูง ทั้งนี้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้ที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี ยังเป็นผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาในระดับปริญญาตรี และผู้ที่เพิ่งเริ่มต้นทำงาน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานในสายงานของธุรกิจ ส่วนผู้ที่อายุระหว่าง ๔๐-๔๕ ปี ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ นักวิจัย ทางด้านสังคมศาสตร์ สิ่งที่ผู้ศึกษารู้สึกประทับใจคือในกลุ่มตัวอย่างมีผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป สูงสุดคือ ๖๖ ปี จากค่าสถิติตารางการเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ (ตารางที่ ๔.๑๑) พบว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง ๕๐ ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพในระดับมากถึง ร้อยละ ๕๐ แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีอายุ ๕๐

ปีขึ้นไปยังให้ความสนใจต่องานด้านสันติภาพ และกิจกรรมที่จัดสอดคล้องไปกับศาสนาทำให้ผู้ที่เข้าร่วมมีอายุในระดับต่างกันได้

๒. ด้านการอบรมเลี้ยงดู

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการเลี้ยงดูที่ผสมผสานกันใน ๕ ลักษณะ โดยค่าเฉลี่ยที่ได้แสดงให้เห็นว่า ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากที่สุด รองลงมาได้รับการเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว และการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การเลี้ยงดูแบบควบคุม การเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายเป็นลำดับ ซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่เหมาะสมคือ เป็นผู้มีจริยธรรมสูง มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง มีความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น มีจิตใจอ่อนโยน ไม่ก้าวร้าว รู้จักแก้ปัญหาได้ดี และมุ่งอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องความขัดแย้งระหว่างเด็กและครอบครัวในรูปแบบการเลี้ยงดูแต่ละประเภทว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่เด็กรู้สึกรับความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล รู้จักการยอมรับนับถือความคิดเห็นและความสามารถของเด็กจะมีความขัดแย้งกับพ่อแม่แม่น้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่เด็กรู้สึกรับไม่ได้ รับอิสระเท่าที่ควร

ในด้านการศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัว นอกเหนือจากการอบรมเลี้ยงดูซึ่งเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมมนุษย์แล้ว ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็มีส่วนเสริมสร้างบุคลิกภาพของบุคคลให้สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในสังคมได้ ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อันเนื่องมาจากสมาชิกในครอบครัวได้ให้ความรัก ความผูกพัน ความใกล้ชิดสนิทสนม มีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดร่วมกัน ดูแลเอาใจใส่ต่อกัน ทำให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น ผลการศึกษาพบว่า ระดับความสัมพันธ์ในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องของการไว้วางใจ การให้อภัย และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

๓. ด้านความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักของศาสนา

ผลจากการศึกษาพบว่า ระดับของความเชื่อและการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และความเชื่อกับการปฏิบัติมีความสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ คือ ความเชื่อในเรื่องของการทำความดีความชั่ว การเคารพในผู้อื่น และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีผลต่อการปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของศาสนาที่ศาสนิกชนที่ดีพึงกระทำ ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอน การสวดมนต์ภาวนา และการไปร่วมพิธีกรรมทางศาสนา น้อยกว่าการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น การให้ความรักต่อผู้อื่น การเสียสละต่อผู้อื่นและนึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ ที่เน้นหลักการของสันติวิธีและศาสนธรรม

๔. ด้านความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมี ๒ ปัจจัยคือ ปัจจัยที่มาจากภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความเชื่อ ความศรัทธา และปัจจัยที่มาจากภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ การถูกชักจูง ถูกบีบบังคับจากค่านิยม บรรทัดฐานของสังคม หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า การได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่นหรือการได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการศึกษาความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผู้ศึกษาได้วัดมิติของความพึงพอใจต่อกิจกรรมที่เข้าร่วม ๔ ด้านด้วยกัน คือ ความคาดหวังของบุคคลกับเป้าหมายของกิจกรรม บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน และความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ร้อยละ ๕๔.๕ และพึงพอใจมาก ร้อยละ ๓๓.๖ เมื่อหาค่าเฉลี่ยของมิติในแต่ละด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก

๕. ด้านลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการตัดสินใจ และการกระทำต่อกิจกรรม และโครงการควรวางอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และเสรีภาพในการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง ในการศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งลักษณะการเข้าร่วมไว้ ๑๑ ลักษณะ ตามธรรมชาติและลักษณะของโครงการที่เลือกศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง ๑๑ ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓ รองลงมา มีประสบการณ์เข้าร่วม กิจกรรม ๑๐ ลักษณะ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖ และมีประสบการณ์เฉพาะเป็นผู้ร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗

ระดับการมีส่วนร่วมวัดจากจำนวนการเข้าร่วมตามลักษณะทั้ง ๑๑ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับมาก (ร้อยละ ๕๐.๘)

๖. ด้านสำนึกการมีส่วนร่วม

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า มีปัจจัย ๒ มิติที่มีส่วนสนับสนุนให้บุคคลเข้าร่วมงานส่งเสริมสันติภาพ สรุปได้ดังนี้

มิติที่เกิดจากปัจจัยภายนอก

๑. มีทัศนคติที่ดีต่อการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ทัศนคตินี้เกิดจากการได้เรียนรู้หลักการของสันติวิธี และมีโอกาสปฏิบัติการใช้สันติวิธี ผ่านทางกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๒. เกิดความตระหนักต่อปัญหาคความรุนแรงที่เกิดขึ้น และต้องการให้แก้ไขปัญหาคด้วยสันติวิธี ความตระหนักนี้เกิดจากการที่ได้พบปะพูดคุยกันถึงประเด็นปัญหาคความขัดแย้งที่รุนแรง

ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นด้วย

๓. ความเป็นมิตรที่ดีต่อกันในกลุ่ม ผู้ศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายทั้งในด้านอายุ ระดับการศึกษา ภูมิหลังของครอบครัว และศาสนาที่นับถือ แต่กลุ่มสามารถนำความแตกต่างเหล่านี้มาผสมผสานกลมกลืนกันได้ และเป็นกลุ่มเพื่อนที่มีความเข้าใจต่อกัน

มิติที่เกิดจากปัจจัยภายใน

๒. ความต้องการสันติภาพ และเป็นความต้องการเห็นสังคมโดยรวมและรวมไปถึงสังคมโลกมีสันติภาพ

๓. ความศรัทธาและความเชื่อ ความศรัทธาและความเชื่อที่ว่าเป็นพลังที่เกิดจากภายในตัวบุคคล และได้นำมาปฏิบัติในชีวิตจริง ได้แก่ ความรักต่อผู้อื่น ความเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น การเห็นผู้อื่นเป็นพี่น้องเป็นเพื่อนร่วมโลก เป็นต้น

๔. การนิยามความหมายของคุณค่าบางอย่างใหม่ อันได้แก่ ความหมายของการทำบุญ ความหมายของความเมตตา และความหมายของต้นเหตุที่ก่อความขัดแย้ง เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะเป็นพื้นฐานที่มั่นคง เมื่อบุคคลต้องออกไปเผชิญกับปัญหาภายนอก การเรียนรู้กันในครอบครัวที่ให้อภัย การมีความรักต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะเป็นพื้นฐานให้เด็กรู้จักที่จะรักผู้อื่น ให้อภัยผู้อื่นในสังคมต่อไป

๒. ศาสนาเป็นพื้นฐานที่สร้างให้บุคคลมีจิตใจที่ดีงามและพร้อมที่จะนึกถึงผู้อื่น หากการสอนศาสนาสามารถสอดแทรกสิ่งที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริงได้ เช่น ให้ได้รับรู้ถึงปัญหาของสังคม เมื่อสองสิ่งนี้ถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ก็จะเกิดการตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในยุคสมัยของเขาได้

๓. การสร้างความพึงพอใจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมกิจกรรม ประเด็นที่สำคัญ คือ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วม เพราะบุคคลจะรู้สึกถึงบทบาทหน้าที่ของตนต่อสิ่งที่ทำ และจะเกิดความต่อเนื่องในระดับที่ยาวนาน อันจะสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มได้

๔. ในการสร้างกระบวนการทางสังคมด้านการส่งเสริมสันติภาพ สิ่งที่ต้องระมัดระวังกันไป คือ การสร้างกระบวนการกลุ่มให้มีส่วนร่วมในระดับแนวราบ และกระจายการรับรู้ให้เท่ากัน และมิติที่น่าให้ความสนใจคือ มิติทางด้านศาสนา เพราะหลักการของศาสนามุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อันเป็นพื้นฐานของสันติภาพที่แท้จริง และมิติทางด้านศาสนาเป็นมิติที่เป็นพลังมาจากภายใน ซึ่งจะมีความลึกและมั่นคงมากกว่า

๕. การสร้างจิตสำนึกจะมีส่วนช่วยให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานด้านสันติภาพในระดับยาวนาน การเรียนรู้และเข้าใจปัญหาพื้นฐานช่วยให้การวิเคราะห์สถานการณ์ได้ถูกต้อง และมีส่วนช่วยประเมินความต้องการของผู้เข้าร่วมได้ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยแค่ไหน

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ ชมดี. (๒๕๒๔). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม. สันติวิธีเพื่อสันติสุข. แผ่นพับ.
- คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.) และคณะกรรมการยุติธรรมและสันติแห่งประเทศไทย (ยส.). (๒๕๔๕). สันติวิธี : จากสุขภาพสู่สันติภาพ. [เอกสารประกอบการอบรม] กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- กูรชิต อะห์มัด, เรียบเรียง. (๒๕๔๑). อิสลาม : ความหมายและคำสอน. แปลโดย จรัญ มะลูลีม. กรุงเทพฯ : อิสลามิก อะเคเดมี.
- จรรยาศักดิ์ ชุมมานนท์. (๒๕๔๑). ศาสนากับสันติภาพ : การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนและวิธีการสร้างสันติภาพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จอห์น ปอล ที่ ๒, สมเด็จพระสันตะปาปา. (๒๕๒๘). สาสน์วันสันติภาพสากล ปี ๒๕๒๘ : สันติภาพเป็นคุณค่าที่ปราศจากเขตแดนไม่ว่าเหนือ-ใต้ ตะวันออก-ตะวันตก ก็เป็นประชาชนเดียวกันที่รวมกันอยู่ในสันติภาพอันเดียวกันนั่นเอง. แปลโดย คณะกรรมการยุติธรรมและสันติแห่งประเทศไทย(ยส.) กรุงเทพฯ : คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อความยุติธรรมและสันติ(ยส.).
- , (๒๕๓๕). สาสน์วันสันติภาพสากล ปี ๒๕๓๕ : ผู้มีความเชื่อทั้งหลายร่วมกันสร้างสันติ. แปลโดย คณะกรรมการยุติธรรมและสันติแห่งประเทศไทย(ยส.) กรุงเทพฯ : คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อความยุติธรรมและสันติ(ยส.).
- , (๒๕๔๖). สาสน์วันสันติภาพสากล ปี ๒๕๔๖ : สันติบนแผ่นดิน : การอุทิศตนทั้งชีวิตเพื่อสร้างสันติบนแผ่นดิน. แปลโดย คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อความยุติธรรมและสันติ(ยส.). กรุงเทพฯ : คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อความยุติธรรมและสันติ(ยส.).
- จอห์น แมคคอนเนล. (๒๕๓๘). ศาสตร์และศิลป์แห่งการระงับความขัดแย้ง. แปลโดย พระไพศาล วิสาโล และคนอื่นๆ. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- จันงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (๒๕๒๔). ประวัติแนวความคิดทางสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เดชา ตั้งสีฟ้า, เรียบเรียง. (๒๕๓๖). ความไร้ระเบียบของโลก : ทางเลือกในทศวรรษ ๑๙๙๐. ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ คณะรัฐศาสตร์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธวัชชัย ป้องศรี, วีระยุทธ อินวิเชียร และ ศักดา พิพัฒน์ธรรมกุล. (๒๕๔๖). กลุ่มศาสนิกชนชาวไทยเพื่อสันติภาพกับบทบาทการสร้างสันติภาพ : กำเนิด ยุทธศาสตร์ และการบรรลุเป้าหมาย. รายงานการศึกษาขบวนการทางการเมืองและสังคม คณะรัฐศาสตร์ กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญา สนิทวงศ์. (๒๕๔๕). สถาบันครอบครัวกับความเข้มแข็งของ ชุมชนและสังคม. (เอกสารประกอบการบรรยายวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (๒๕๒๗). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- ประคิน ชุมสาย ณ อยุธยา. (๒๕๓๒). คำสอนเพื่อสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิก เสรีภาพและการปลดปล่อยแบบคริสต. กรุงเทพฯ : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- ประจิดต์ ประจักษ์จิตต์ และ ปิยะนุช ประจักษ์จิตต์. การอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อลักษณะประจำชาติไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- ประเวศ วะสี. (๒๕๓๘). สู่สันติเสรี : การศึกษาเพื่อสันติภาพ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- (๒๕๔๔). ทิศทางการจัดการความขัดแย้งของสังคมไทย : วิพากษ์ประชาพิจารณาสร้างสถานทางเลือกใหม่ ปาฐกถาเปิดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เมื่อ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ กรุงเทพฯ : โรงแรมมิราเคิล แกรนด์คอนเวนชั่น.
- (๒๕๔๕). สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ปรีชา กุวินทร์พันธุ์. (๒๕๓๗). สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แผนกคำสอนอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (๒๕๔๑). คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก ภาค ๓ : ชีวิตในพระคริสตเจ้า. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- แผนกคำสอนอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (๒๕๔๑). คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก ภาค ๔ : การภาวนาของคริสตชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕. (๒๕๓๐). พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (๒๕๓๑). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พระไพศาล วิสาโล, บรรณาธิการ. (๒๕๓๔). โอบกอด : บทเรียนและแรงบันดาลใจในการพิทักษ์ป่าของขบวนการชิบโก้. กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม(กศส.).
- , (๒๕๔๖). ศาสนธรรมในกระแสแห่งกลียุค สาธารณชนจะเผชิญหน้ากับความท้าทายนี้ได้อย่างไร. [ปาฐกถา] โครงการปัญญาชนสาธารณะเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (๒๕๔๐). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เพ็ญศรี นพรมภา. (๒๕๔๔). ภาวะโลกร้อน. กรุงเทพฯ : กรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ไพศาล วงศ์วรวิสิทธิ์. (๒๕๓๓). สร้างสันติด้วยมือเรา : คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม(กศส.).
- ภัทรพร สิริกาญจน และคณะ. (๒๕๔๖). ความรู้พื้นฐานทางศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาตมา คานธี. (๒๕๓๕). ข้าพเจ้าทดลองความจริง : อัตชีวประวัติของมหาตมา คานธี. พิมพ์ครั้งที่ ๓. แปลโดย กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (๒๕๓๕). เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ ๘-๑๕ สันติศึกษา. สาขาวิชาศิลปศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ บัณฑิตวิทยาลัย. (๒๕๔๔). คู่มือการทำวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และภาคินิพนธ์ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : แผนกเอกสารและการพิมพ์ ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ยศ สันตสมบัติ. (๒๕๓๗) มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. (๒๕๓๕). เอกสารการสอนชุดวิชา สันติศึกษา หน่วยที่ ๑-๗. พิมพ์ครั้งที่ ๖. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมาคมพระคริสตธรรมไทย. (๒๕๔๒). พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิมและพันธสัญญาใหม่ ฉบับ ๑๙๓๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สมาคมพระคริสตธรรมไทย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (๒๕๑๔). พจนานุกรมพระพุทธศาสนา(ไทย - อังกฤษ และ อังกฤษ-ไทย). กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (๒๕๔๒). การวิจัย การมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น : ศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองอยุธยา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- สุชาติ บำรุงสุข. (๒๕๔๑). สงคราม : จากยุคบุพกาลสู่ศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยยุทธศาสตร์.
- สุรางค์ จันทร์เอม. (๒๕๒๕). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต.
- อัญชลี รัชกุล,พ.ต.ท.หญิง. (๒๕๔๑) การรับรู้ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของตำรวจชุมชนประจำตำบล. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิมรอน บินยูซุฟ และ อลีย์ บินอิบรอฮีม. (๒๕๔๓). คู่มือพื้นฐานอิสลาม. กรุงเทพฯ : อัล-อิหม่าน.
- อุทุมพร (ทองอุไร) จามรมาน. (๒๕๔๔). แบบสอบถาม : การสร้างและการใช้. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : ฟันนี้พับบลิชชิง.

- Dorothey, Rogers. (๑๙๗๒). Issues in Adolecmt Psychology. New York : Meredith Coporation.
- Johan Gultung. (๑๙๖๕). Violence,Peace and Peace Research, Vol.๖.
- United Nations. (๑๙๗๕). Department of International Economics and Social Affairs Popular. Participation as a Strategy for Promoting Community.

www.carefor.org

www.casi.org.uk

www.unitedforpeace.org

แบบสอบถามการศึกษาวิจัย เรื่อง อิทธิพลของครอบครัวและศาสนาต่อการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสันติภาพ

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานิพนธ์ ของนักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของครอบครัวและศาสนามีส่วนช่วยส่งเสริมให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านสันติภาพอย่างไร เพื่อประโยชน์ในการสร้างกระบวนการกลุ่มสันติภาพในอนาคต

คำตอบของคุณจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาเชิงวิชาการจึงขอความกรุณาตอบให้ครบทุกคำถาม(ยกเว้นเพียงบางข้อที่ไม่เข้าข่ายหรือไม่สามารถตอบได้เท่านั้น) และขอให้ตอบตามความเป็นจริงที่สุด แบบสอบถามนี้ไม่มีคำตอบถูกหรือผิด และไม่ต้องระบุชื่อ ข้อมูลของคุณถือเป็นความลับจะไม่มีการเผยแพร่ใช้ประโยชน์เฉพาะการศึกษาวิจัยเท่านั้น

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณมาในโอกาสนี้ ที่กรุณาให้ความร่วมมือ

ด้วยความศรัทธา
นางสาวมนธิกา ยัมย่อง
นักศึกษา

แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด ๕ ตอน

ตอนที่ ๑	ข้อมูลเฉพาะทั่วไป	จำนวน ๓ ข้อ
ตอนที่ ๒	แบบวัดด้านครอบครัว	จำนวน ๑๑ ข้อ
ตอนที่ ๓	แบบวัดด้านศาสนา	จำนวน ๑๐ ข้อ
ตอนที่ ๔	แบบวัดการมีส่วนร่วม	จำนวน ๑๖ ข้อ
ตอนที่ ๕	แบบวัดความพึงพอใจต่อกลุ่มฯ	จำนวน ๔ ข้อ
รวมทั้งหมด		๔๔ ข้อ

โปรดกาเครื่องหมาย ☒ ในช่อง ☐ ตรงข้อที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด และกรุณาตอบทุกข้อ

ตอนที่ ๑

๑. เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย
๒. อายุ ปี
๓. ระดับการศึกษาสูงสุด ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ อื่น ๆ (กรุณาระบุ)

ตอนที่ ๒

ในช่วงวัยเด็กถึงอายุ ๒๐ ปี คุณได้รับการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด		น้อย	ค่อนข้าง น้อย	ปาน กลาง	ค่อนข้าง มาก	มาก
๑.	พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวมักจะแสดงความรักใคร่ ให้ความใกล้ชิดกับข้าพเจ้า					
๒.	พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวมักจะอธิบายให้ทราบถึงผลดีผลเสียของการกระทำของข้าพเจ้า					
๓.	พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวมักใช้วิธีขู่ว่าจะไม่รักหรืองดให้สิ่งของเมื่อข้าพเจ้ากระทำผิด					
๔.	พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวเข้มงวดและตั้งกฎเกณฑ์ต่อข้าพเจ้า					
๕.	พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวมักจะให้ข้าพเจ้าพยายามช่วยเหลือตัวเองก่อน					

ในช่วงวัยเด็กถึงอายุ ๒๐ ปี สัมพันธภาพในครอบครัวของคุณอยู่ในระดับใด		น้อย	ค่อนข้าง น้อย	ปาน กลาง	ค่อนข้าง มาก	มาก
๑.	สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงความชื่นชมต่อกัน					
๒.	สมาชิกในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันทุกครั้งที่มีเวลาว่าง					
๓.	สมาชิกในครอบครัวมีเวลาพูดคุยกัน					
๔.	สมาชิกในครอบครัวมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน					
๕.	สมาชิกในครอบครัวมีการให้อภัยต่อกัน					
๖.	สมาชิกในครอบครัวช่วยกันแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในบ้าน					

ตอบที่ ๓ : ในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมา คุณเชื่อและปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ระดับใด (ศาสนาพุทธ)

(สำหรับผู้นับถือศาสนาพุทธ)		ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	เฉย ๆ	ค่อนข้าง จริง	จริง
๑.	สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของข้าพเจ้าเป็นเพราะกรรมดีกรรมชั่ว					
๒.	มนุษย์ทุกคนเป็นผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน					
๓.	ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่รักความสงบ					
๔.	มีเวลาสำหรับศึกษาธรรมะ					
๕.	การสวดมนต์ไหว้พระเป็นกิจวัตรประจำวัน					
๖.	ไปร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาทุกครั้งที่มีโอกาส					
๗.	แสดงความเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น					
๘.	แสดงความรักต่อผู้อื่น					
๙.	แสดงความเสียสละต่อผู้อื่น					
๑๐.	นึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น					

ตอบที่ ๓ : ในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมา คุณเชื่อและปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ระดับใด (ศาสนาคริสต์)

(สำหรับผู้นับถือศาสนาคริสต์)		ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	เฉย ๆ	ค่อนข้าง จริง	จริง
๑.	พระเจ้าเป็นผู้กำหนดสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต					
๒.	มนุษย์ทุกคนเป็นพี่น้องกัน					
๓.	ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่เน้นให้มนุษย์มีความรักต่อกัน					
๔.	มีเวลาสำหรับอ่านพระคัมภีร์					
๕.	สวดภาวนาส่วนตัวเป็นกิจวัตรประจำวัน					
๖.	ไปร่วมพิธีมิสซาทุกวันอาทิตย์หรือทุกครั้งที่มีโอกาส					
๗.	แสดงความเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น					
๘.	แสดงความรักต่อผู้อื่น					
๙.	แสดงความเสียสละต่อผู้อื่น					
๑๐.	นึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น					

ตอนที่ ๓ : ในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมา คุณเชื่อและปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ระดับใด (ศาสนาอิสลาม)

(สำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลาม)		ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	เฉย ๆ	ค่อนข้างจริง	จริง
๑.	องค์อัลเลาะห์เป็นผู้กำหนดสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต					
๒.	มนุษย์ทุกคนเป็นพี่น้องกัน					
๓.	ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติและสงบสุข					
๔.	มีเวลาสำหรับอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน					
๕.	ปฏิบัติละหมาดวันละ ๕ เวลา					
๖.	ไปมัสยิดเป็นประจำ					
๗.	แสดงความเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น					
๘.	แสดงความรักต่อผู้อื่น					
๙.	แสดงความเสียสละต่อผู้อื่น					
๑๐.	นึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น					

ตอนที่ ๔ : คุณเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่อไปนี้หรือไม่

๑. ร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยการ โหวตเสียงทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต ☐ เคย ☐ ไม่เคย
๒. ร่วมลงชื่อ ๕๐,๐๐๐ ชื่อ เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน ☐ เคย ☐ ไม่เคย
๓. ร่วมเดินรณรงค์ เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน ☐ เคย ☐ ไม่เคย
๔. ร่วมการประท้วง เพื่อคัดค้านหรือสนับสนุน ☐ เคย ☐ ไม่เคย

: คุณเคยเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพหรือไม่ ☐ เคย ☐ ไม่เคย

ถ้า เคย กรุณาระบุรายละเอียดกิจกรรมที่เข้าร่วมครั้งสุดท้าย

กิจกรรมที่เข้าร่วม เมื่อปี

ลักษณะการเข้าร่วม ☐ เป็นกรรมการ ☐ เป็นคณะทำงาน ☐ เป็นผู้เข้าร่วม

☐ บริจาคเงิน ☐ บริจาคสิ่งของ ☐ อื่นๆ(ระบุ)

สาเหตุที่เข้าร่วม เพราะ ☐ สมัยใจ ☐ ในหน้าที่การงาน ☐ อื่นๆ(ระบุ)

: ในการเข้าร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพ คุณมีส่วนร่วมในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่

๑. เข้าร่วมการประชุม	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๒. ริเริ่มเสนอปัญหาต่อกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๓. ร่วมศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของปัญหาก่อนการตัดสินใจจัดกิจกรรม	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๔. ร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนดำเนินงาน	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๕. เสนอความคิดเห็นเพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมาย	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๖. เป็นกรรมการ	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๗. เป็นหนึ่งในคณะทำงาน	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๘. เป็นผู้ร่วมกิจกรรม	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๙. มีส่วนร่วมออกเงิน	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๑๐. มีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์	☐ เคย	☐ ไม่เคย
๑๑. ร่วมประเมินผลงาน	☐ เคย	☐ ไม่เคย

ตอนที่ ๕

คุณมีความพึงพอใจที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมระดับใด		น้อย	ค่อนข้างน้อย	ปานกลาง	ค่อนข้างมาก	มาก
๑.	ความคาดหวังของข้าพเจ้า กับเป้าหมายของกลุ่ม					
๒.	บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
๓.	การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน					
๔.	ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมกลุ่ม					

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล

นางสาวมนธิกา ยิ้มย่อง

วัน เดือน ปีเกิด

๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๐

ที่อยู่

๑๒๑ หมู่ ๕ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๓๐

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.๒๕๒๘

มัธยมศึกษาตอนปลาย

พ.ศ.๒๕๓๒

โรงเรียนด่านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ
ปริญญาตรีการศึกษาบัณฑิต
สาขาคุรุศึกษาศาสตร์ เอกดนตรีสากล(เปียโน)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ.๒๕๓๒

อาชีพอิสระ(ครูสอนเปียโน)

พ.ศ.๒๕๔๐

เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา

พ.ศ.๒๕๔๓

คณะกรรมการยุติธรรมและสันติแห่งประเทศไทย
อาสาสมัครอบรมเยาวชนสตรี
มูลนิธิคอนบอสโก พนมเปญ ประเทศกัมพูชา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานในปัจจุบัน

พ.ศ.๒๕๔๕ - ปัจจุบัน

เจ้าหน้าที่ประสานงาน

มูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม

๕๐ ซอยอยู่อ้อมสิน ถนนจรัญสนิทวงศ์ ๔๐

เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ 02-8832971

